

Наша Ніва

П Е Р Ш А Я   Б Е Л А Р У С К А Я   Г А З Э Т А

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у пятніцы

ПАЛІТЫКА**Беларускі тупік**

Сустрэча Мартына въ Цімашэвічам у белавескі лесьнічоўцы і адстайка Ўшончыка давалі шанец на маралізаўшы афасіі з заходнімі суседзямі. Каstryчнік-2004 усё змарнаваў. Аналіз Рамана Якулаўскага.

Старонка 14.

ГАСПАДАРКА**«Нафтан» і «Хімвалакно»**
ўпісаныя ў ланцужок
«Газпром»

«Белнафтахім» разглядае «Сібу» як стратэгічнага партнэра сваіх заводаў.

Старонка 5.

КУЛЬТУРА**Тры жыцця Зымітра Сасноўскага**

Музыкант, майстар, калекцыянэр старадаўніх інструментў, прадусар, рэжысэр, навуковец. Пры гэтым яму ўдаецца захоўваць замкнёны стыль жыцця.

Старонка 9.

ГУТАРКА**Валянцін Тарас**

«Я яшчэ памятаю той Менск, калі Беларускае радыё пачынала свае перадачы словамі: «Увага, увага. Гаворыць Менск». Менск, а ня Мінск». Старонка 12.

СПОРТ**Новая беларуская зорка**

Тэніс вабіць гроши, палітыка і прыгожы дзіўчат. Беларусь даганяе Расею. Старонка 21.

Дык падпісвайся!

Падпісны індэкс «Нашай Ніве» 63125. Падпіску прымаюць на любой пошце, а ў Менску — і на шапкі «Белсаюздруку». Цана на месяц — 3820 рублёў на поштах або 3530 рублёў на шапкі «Белсаюздруку». «Наша Ніва» — гэта 24 старонкі без чужога слова штоўдзень. Чытай сваё!

Кароль вярнуўся!

Помнік Усяславу Чарадзею.

старонка 8

Адзіны кандыдат

будзе названы ў Кіеве.

старонка 4

Уладзімер Арлоў

Два дні ў Парыжы.

старонка 18

Бунт Акадэміі

37 акадэмікаў і 33 члены-карэспандэнты НАН падпісалі ліст пратэсту супраць зымены статуту НАН. Сярод падпісантав — троныя прэзыдэнты — фізыкі Барысевіч і Вайтовіч (на фота), заоляг Сушчэнка. Акадэмікі гатовыя адстойваць акадэмічныя традыцыі і свабоды. Але апэлююць да чалавека, які паставіў над навукоўцамі Мясынковіча. З лютага, у дзень выхаду «НН», мае адбыцца Агульны сход Нацыянальнай акадэміі навук. Старонка 17.

Хто возьме ў рукі шыпшыну?

У Беларусі палітычны тэатар даўно стаўся «тэатрам аднаго актора». Таму ўсё вырашаць на партыі і нават не паліттэхналёгі, а маральна-валявяя якасці аднаго або некалькіх чалавек, якія знайдуць у сабе сілы й жаданье кінуць выклік рэжыму. Віталій Тарас пра будучую прэзыдэнцкую кампанію.

Калі чытаеш апазыцыйныя выданні, міжволі прыходзіш да думкі, што у Беларусі хуткі аду́буча прэзыдэнцкія выбары, і ня ў 2006-м годзе, як прадугледжана Канстытуцый, а, прынамсі, праз якія паўгоду. Што і казаць, выбары заўсёды былі ёсьць вельмі папулярнай тэмай размовы — таксама як надвор'е і спорт.

А пасля выбараў ва Украіне штрагі беларускіх палітыкаў і нават зазвычай далёкіх ад палітыкі людзей увогуле ахапіла неіх эўфарыя. Такое уражанне, што праз колькі дзен на плошчы Незалежнасці выйдуць сто тысяч чалавек і ў Беларусі пачнеца «шипшынава рэвалюцыя». Паміж іншага, калі ўжо шукаць паралелі і сымбаліяў у прагні «кружковай» рэвалюцыі ў Грузіі і «аранжавай» ва Украіне, дык у Беларусі гэта павінна быць ня кволая валонка (як нехта заўважыў, у прынцыпе ж, пустазельле), а шыпшына. Гэтая расылня на толькі прыгожая, але і мае шыпы ды ўпарты жыццязносныя характар. Да таго ж, выява шыпшыны прысущыя ў ўсходнейскай геральдычнай традыцыі. Але цяпер у нас тэма гутаркі далёкая ад батанікі ды геральдыкі.

Адзін з палітычных «летуценьнікаў» назваў ужо нават дату беларускай рэвалюцыі — 25 сакавіка 2005 году (а што, збег лічбаў выглядае прывабна з гледзішча нумзралёгі...). А перад тым палітык надрукаваў у сваій книзе поўны сыпс рэвалюцыянэрў, якія зоймуть адпаведныя высокія дзяржаўныя пасады адразу пасля перамогі. Пакуль што, прауда, гэтым сыпсам пільна зацікалася толькі праукратура. Для астатніх гэта засталося чымоські накілтлам гумарыстычнай чытанкі.

Працяг на старонцы 3.

НОВЫЯ ЗАКОНЫ

Ня выканаў пляну? У турму!

Прэзыдэнт унёс у палату прадстаўнікоў папраўкі ў Крымінальны кодэкс, што дазволяць саджаць за краты кіраўнікоў прадпрыемстваў, якія не выконваюць пляну. Яго прыняцце проста прывядзе да далейшага росту прыпіскі.

Праект паправак у Крымінальны кодэкс ужо на разглядзе ў парламенце. Згодна з ім, усе дзяржаўныя чыноўнікі — апрача прэзыдэнта, прэм'ер-міністра і ягоных намеснікаў

— будуть каранца «за незабесьпечэнне дасягнення паказчыкаў», якія прагнаваліся пры аказанні дзяржаўнай падтрымкі арганізацыям і прадпрыемствам». Пагражанецца ім буд-

дзе штраф ці два гады зняволеніе разам з забаронай на зайнанне «пэўных пасад».

У законапраекце ідзе гаворка толькі пра падтрымкы, якія дзяржава падтрыміла.

ліва фінансава.

— Але каго яна не падтрымлівае? Адзін атрымлівае газ па пэўных тарыфах. Другі карыстаецца дзяржаўнымі крэдытамі, — не пакоіца эканоміст Яраслаў Раманчук.

У реальнасці ж гэта прывядзе да далейшага росту прыпіскі. І росту ВУП на 15%.

МБ

Хто баіцца, у таго ўваччу дваіцца

«Белорусская деловая газета» раскапала, што з 1 лютага ўведзены нормы закону, згодна з якімі ваеннаслужачым дадзена права прымяняць спэцсродкі, баявую тэхніку і зброю «па ўказанні прэзыдэнта». Гэтая норма фактычна адміністраванцамі пляніруе «клачыннага загаду», паводле якога ваеннаслужачыя могуць адмовіцца, напрыклад, ад стральбы па мірных грамадзянах.

Ранейшая рэдакцыя закону аб унутраных войсках строга абмяжоўвала прымянянне спэцсродкаў, ваеннаї тэхнікі і зброі, пералічваючы канкрэтныя выпадкі, калі гэта было дадзена выпадкай. Так, ужываць зброю ваеннаслужачыя ўнутраных войску маглі толькі ў восьмі выпадках, спэцсродкі — у сімі, баявую тэхніку — у пяці. Паколькі прымянянне спэцсродкі прызначана ўзбуджэння на грамадзян стварае разльную пагрозу іх здароўю і жыццю, юрты і праваахоўнікі заўсёды настойвалі на том, каб пералік сітуацый выпакыстайшыя гэтых сродкаў

быў закрыты і не дапускаў бы дваякага тлумачэння іх нясеных азначэнняў. Так было заўжды. Нават на выпадак вайны супрацоўнікамі міліцыі і салдатам проста пашыралі пералік выпадкаў прымяняння зброі, але гэты пералік усё роўна быў выразна агавораны.

Калі новая рэдакцыя Закону «Аб Унутраных войсках МУС РБ» была апублікавана, нават супрацоўнікі міліцыі адчулішоў. Пасыя кожнага артыкулу, у якім агаворваліся выпадкі прымяняння спэцсродкаў, баявой тэхнікі і зброі, была дадзена адна невялікая прыпіска: «і ў іншых выпадках, якія

вызначаюцца прэзыдэнтам Рэспублікі Беларусь». Пры якіх акалічнасцях і якім чынам прэзыдэнт будзе вызначаць гэтыя «іншыя выпадкі», у законе нічога не сказана. Ціпер гэтае пытанне вырашае толькі сам Аляксандар Лукашэнка, аднасона і без якіх бы бы тані было абмежаваны.

«Іншыя выпадкі», якія вызначаюцца прэзыдэнтам, изўтраплююцца і артыкул 24 Закону «Аб міліцыі», якім ваеннаслужачыя ўнутраных войску моглі кіраўніцтва пры ажыццяўленні імі функцый па ахове грамадзкага парадку. Гэты артыкул видомы сярод міліцыянераў пад фармулёўкай «злочынны загад і гаворыць: «Пры атрыманні загаду ці ўказаннія начальніка і службовых асоб, якія пірэчаны закону, работнік міліцыі адбывае кіраванца законам». Іншымі словамі, калі супрацоўнікам міліцыі ці ваеннаслужачым унутраных войску нехта аддае загад стральбы ў бязбройных грамадзянях, напрыклад,

дэманстрантаў, яны павінны адмовіцца яго выконваць, паколькі загад супяречыць закону.

Есьць у законе і іншыя змены. Калі раней ваеннаслужачымі ставілася ў абавязак «удзельнічаць у ахове грамадзкага парадку, у тым ліку пры правядзенні масавых грамадзка-палітычных, спартыўных і сіяточных мерапрыемстваў, робічы неабходныя заходы для абароны здароўя, жыцця, гонару, годнасці, праву, свабод і законных інтарэсаў грамадзян ад пропішных замахаў», то сёння — толькі «удзельнічаць у ахове грамадзкага парадку, спіненны масавых беспарядкаў і группавых парушэнняў грамадзкага парадку». Зынкіла «абарона здароўя, жыцця, гонару, годнасці, праву, свабод і законных інтарэсаў грамадзян».

Закон прымеўся на апошній сесіі ніжняй палаты парламента восеніно мінулага году, калі краіна была занятая аблекаваннем выніку рэфэрэндуму.

Паводле «БДГ»

ШТО МЫ ПРАПУСЬЦІЛІ

Дзень балота

2 лютага — немалаважнае сьвята для краіны, балоты якой называюць лёгкім Эўропы: Дзень водна-балотных угодзьдзіў. Адзначаецца ён з 1971 году, калі была падпісаная адпаведная канвенцыя ААН. Але наведаць самыя беларускія мясыцы не рэкамэндуецца: сынтоўскі прагназуюць пахаладаньне да мінус 13 градусаў.

ДЗЕ ВАРТА БЫЦЬ

Пабачымся ў Вяліцьы...

На спатканні з чытачамі ў Вялейку прыехалі ссылавак Зыміцер Бартосік, паэт Андрэй Хадановіч, рэдактары «Arche» і «Нашай Нівы». Пабачымся ў пятніцу 4 лютага а 17-й калія выстаўнай залі імя Сільвановіча (плошча Свабоды, 2). Дэзвол на правядзенне сустэрэны ў залі скасавалі, дык прайядзем у пэўнае памяшканні.

...і Глыбокім

11 лютага адбудзеца прэзэнтация «Нашай Нівы» і «Arche» ў Глыбокім з удзелам рэдактараў выдання і ссылавак Зымітра Бартосіка. Сустракаемся ў 15.45 у гарадзкім парку, насупраць раённай бібліятэкі.

Паслухаць Гунтэрэ Граса

Менскі Гётэ-інстытут запрашае на прэзэнтацию зборніка сучаснай іншамейл пазіў «У танцы ліхтароў». Ўздел бярць перакладчыкі: Лявон Барашчўскі, Вольга Ішагава, Сяргей Занкоўскі, Вольга Ганеева, Альгерд Бахарэвіч. Імпрэза адбудзеца 9 лютага ў вілікай залі Дому літаратаў (бул. Фрунзэ, 5). Пачатак у 18.00. Уваход волны.

Хай адкажуць!

Просбява Рэдакцыі «Arche».

Кожны грамадзянін можа напісаць пісмовую заяву ў арганізацыю, дзе яго прафы былі парушаны, а яе кіраўніцтва павінна на працягу 30 дзён даць пісмовы адказ. Адправіць звярт можна заканчым пісмом з паведамленнем аб уручэнні або фактам. Не адказаць Вам мяюць права.

Дамоўкі на расплюску часопісу «Arche» разарвалі амаль адначасова із дзяржаўнай расплюснікі манапалісты. Просім усіх, каго хвалюе лёс беларускага пісьменства друку, накіраўца на наступныя інстанцы лісты: запыты аб прычынах разрыву дамоўкі і з просьбамі вярнуць часопіс у продаж. Зъмест можа быць прыкладам наступны:

«Я заўсёды купляў часопіс «Arche»-Пачатак» у кіеску «Саюздрук» на ... (кнігарні «...»). Кіескёра (...) патлумачыла мне, што часопіс больш прадавацца на будзе. Прашу зрабіць заходы дзеля таго, каб часопіс, чытачам якога я з'яўляюся, вярнуўся ў продаж праз кіескі і краму. Прашу таксама ў пісмовай форме, адпаведнасці з законам «Аб зваротах грамадзян», даслаць тлумачэнне, чаму часопіс быў выдалены з продажі».

Рэдакцыя спадзяеца, што такія лісты могуць паспрыяць адмене дыскрынінцыйных рашэнніў, бо менавіта так сталася ў выпадку з некаторымі рэгіянальнымі выдачаннямі.

Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь
Пр. Машарава, 11, 220004, Менск
Т.: 223-92-31, 223-34-35 (ф)
Першай намесніцы міністра Ананіч Л. С.

УП «Беласаюздрук»
вул. Валадарскага, 16, 220050, Менск
Т.: 227-19-16
Дырэктару Падгайнаму М. В.

УП «Менгарсюздрук»
вул. Валадарскага, 16, 220050, Менск
Т.: 227-25-42
Намесніцы дырэктара Івінскай Т. І.

Кнігагандлёва рэспубліканскі ўнітарнае прадпрыемства «Белкніга»
вул. Чыгуначная, 27а, 220089, Менск
Т.: 222-89-45
Генэральному дырэктору Пілецкаму В. П.

Грамніцы

ЮЛІЯ ДАРШКІЕНКІ

Хто возьме ў руکі Шыпшыну

Працяга са старонкі 1.

Засталося толькі знайсці нацыянальнага съяздомага харызматычнага лідара, вакол якога згодны згуртаванца партыі й шырокая народная масы. Іронія тут, эрэшты, недарэчы. Насамрэч лідэры палітычных партыі аднойчы даказалі, што яны могуць адмовіцца ад уласных амбіций і падтрымьця алгінага кандыдата на выбарах. Чаму гэтым кандыдатам на мініяльных выбарах акказаўся Ганчарык, а ня Домаш — іншое пытанье. Крытыкаваць кагосці паствактум — спраша лёгкая, але марна.

Тым на менш, міжволні прыходзіць думка, што былы кіраўнік вобласці Домаш ня быў досыць выразнай альтэрнатывай былому прафсаюзным босу. Абодва, пры ўсей вонкавай адрознасці, не цягнулі на ролю нацыянальнага лідара. На такую ролю падышоў бы, хутчэй за ўсё, Пазняк...

Але многія памятаюць, што, калі Пазняк жаў пакіда Беларусь, дзе яму, цалкаммагчыма, рэальная пагражала небясьпека арышту, съятуць ў краіне якіх не выглядала настолькі змрочна, як сёння. Прынамсі, гэта адбылося якіч да зынкенення вядомых палітыкаў. У 2001 годзе магчымасць узделу Пазняку ў выбарах усур'ё нават не разглядалася. Ва ўсялякім выпадку, моцней прапагандысцкай кампаніі ў яго падтрымку не было.

Што ж адбылося ціпера? Найжо сам Пазняк і яго прыхільнікі раптам паверылі, што ў Беларусі ўжо ёсьць ці ў найбліжэйшы час могуць узлікнуць умовы, па-першы, для бясспечнага вяртання лідэра КХПБНФ на раздзіму і, па-другое, для таго каб сабраць неабходную колькасць подпісаў за яго вылучэнне ў прэзыдэнты? Найжо посычэ ўкраінскіх палітыкаў настолькі ўразілі хрысьціянскіх дэмакратоў, што яны страйць ўзляжася пачынчэ разльнасці? А мы яны разлічываюць, што Бушмалодыны пры іздэлічнай падтрымкы Кандалізы Райс захоча ўвайсць ў гісторыю вызваліцелем Беларусі ад тыраніі дыраптам, пад наглядам якіх і адбудуцца дэмакратычныя выбары — як у Іраку?

Калі ж гаварыць сур'ёзна, дык відавочна, што ініціятыва з вылучэннем Пазняку ў прэзыдэнты можа быць выкліканы якімі хоҷаш прычинамі, толькі не разльным намерам палітыкі балітаванца на выбарах. Бо насамрэч гэта азінчала байнейшы неабходнасць вяртанаца. Прытым гаворка ідзе на столыкі пра фізyczнае вяртанае, колкі пра... віртуальнае. Пра вяртанае ў мэдыйную прастору. Тое, што Пазняк стаў пра жыцці супрацьдэнтам легендай беларускага нацыянальна-вызваленчага руху (мне ўжо даводзілася пра гэта пісаць раней), нітрохі не спрашчае задачы для яго і ягоных пры-

хільнікаў. Наадварот, трэба будзе даводзіць, што новы (добра забыты «стары?») Пазняк і ёсьць тая самая легенда (а яна ў кожнага можа быць свая) і што ягоны вобраз адпавядае таму ідэаламу вобразу, які склаўся вакол лідэра БНФ на пачатку 1990-х гадоў минулага стагодзіні. Іншымі словамі, быць рэальным палітыкам — на тое саме, што быць жыхаром нейкага ўмоўнага Алемпіу, дзе жывуць адны толькі кіборгі і героі. Ды яшчэ калі гэты «Алемпі» знаходзіцца па-за межамі краіны...

Але ў Пазняка ёсьць адна вельмі важная перавага. Яе можна разглядзіць і як загану, бо вядома, што чалавечыя вартасы — гэта працяг заган і наадварот. Я маю на ўзбажчу непахісную веру Пазняка ў сябе, ва ўласную харызму і магчымасць перамогі. Такая ж якасць, безумоўна, была ў ёсьць таксама ў Лукашэнкі. Гэтыя якасці не было ні ў Домаша, ні ў Ганчарыку, німае яе і ў пераважнай большасці іншых сучасных дый будучых кандыдатаў. Прынамсі, не было дагэтуль. Але не пра асабістую якасць кандыдатаў тут гаворка. Можна знайсці становчыя рысы і ў Лябедзькі, і ў Мілікевіча, і ў Коласа, і ў Парфіяновіча...

Справа ў тым, што ў нармальнай грамадзка-палітычнай съятуціі спаборніцтва паміж рознымі дэмакратычнымі палітыкамі рознага кірунку было б абсалютна нармальная звязай, а іх асабістая якасць адышла б на другі плян. Куды больш важнае значэнне мела б папулярнасць палітычных партыі сярод насельніцтва, а таксама падтрымка іх з боку ўплывовых прадпрымаліцкіх і фінансовых групп. У Беларусі, дзе палітычныя тэатар даўно стаўся «гээтрам аднага актора», усё, урэшце, вырасці на партыі і нават не палітэхнегі, а маральна-валявія якасці аднаго або некалькіх чалавек, якія знайдуць у сабе сілы й жаданыне кінуць выклік рэжыму, раз-

сячыўшы, што яны ставяць пры гэтым на карту юласнае жыццё. Ні больш і ні менш. Ня будзем хаваць, што для многіх палітыкаў кансерваторыя існучага становішча роначаў на ўзроўні 2002-га году ў чымсці выгадная. З аднаго боку, рэпрэсіі з боку рэжыму хоць і ўзмацняюцца — асабліва ў по-

зумеочы, што яны ставяць пры гэтым на карту юласнае жыццё. Ні больш і ні менш.

Ня будзем хаваць, што для многіх палітыкаў кансерваторыя існучага становішча роначаў на ўзроўні 2002-га году ў чымсці выгадная. З аднаго боку, рэпрэсіі з боку рэжыму хоць і ўзмацняюцца — асабліва ў по-

АНДРЭЙ ПІЛКИН

рияд выбарчых кампаній, але яны дагэтуль ня мелі настолькі татальнага характару, каб прывесці да закрыцця партыі. З другога боку, тыя ж рэпрэсіі даюць магчымасць якімі здроімі заснаваць іх лідэрамі якімі бы маральную індульгенцию існаваныне. Ня трэба асабліва клапаціца пра перамогу на выбарах — бо ўсё адно жагада ясна, што дэмакратам на іх ніколі не дадуць перамагчы. Важна толькі нагадаць час ад часу пра існаваныне, гаварыць а па дадзеных ўсё ўзяліцца да выбараў, вылучаць кандыдатаў, ствараць выбарчыя кааліцыі, блёкі...

Але такому адносна бестурботнаму існаванню, выглядзе, нацыходзіць канец. Рэжыму больші не патрабуе джакараны ў выглядзе нават маламоцных партый, дыктатуру ўсе больші раздрожжае сам факт існаванья апазыцыі ў якім хочаць выгладзе. Што ўжо тут кашаць пра незалежную прэзыдэнтку? Легікі рэжыму патрабуе ўсе больші поўнага і безумоўнага падпрадакавання адзінім правілам, якія дыктуе адзін чалавек у дзяржаве.

СЪЦІСЛА

Кучму пад суд

Вярховай Рада Ўкраіны на запыт депутата Рыгора Амельчанкі просіць генпрокуратуру завесыці крымінальную справу ў дачиненіі да экспрэзыдэнта Леаніда Кучмы і ўзіць яго пад варгту. Падазрэны: арганізацыя выкрадання журналиста Рыгора Гандзэ, хабар у асабільных памерах, злouжыванье ўладай і службовым становішчам.

Другі запыт Амельчанкі тычыцца незаконнага прыходжу зборы й вайсковай тэхнікі за мякі. Паводле яго зъвестак, Украіна прадавала ракеты, здолныя несці ядравыя заряды, Ірану і Кітаю насперак міжнародным забаронам, а не ў Рәсей, як афіцыйна ўзкалася.

Тым часам МЗС Украіны выкладаўся супраць стварэнні ініцыяўнане Казахстанам Рады бясыпекі СНД. У яе мелі ўайсці

міністры замежных справаў і кіраўнік рады бясыпекі СНД.

Новая праца Міхайла Падаляка

Дзяржававаны зь Беларусі журналіст стаў галоўным рэдактарам «Украінскай газеты». Тыднёвік выходит з 16 старонках накладам 7 тыс. асабінкі. Па стылі вельмі падобна да таго, што Падаляк рабіў у

Беларусі. Але па-ўкраінску, а не па-расейску.

Угодкі пайстайні

Раздзайчай улётак і фаервэркі азначыла гадавіну антырасейскага вutton арганізацыя «Правы альянса». І лютага 1661 г. магілёўскія месцічы выразалі дазваныя 7-тысячныя расейскі гарнізон, чым паклалі пачатак вызваленчану краіны ад

акупації, якія кіравава Беларусі жыцця кожнага другога жыхара.

Пэнсіі «ляснымі братамі»

У Латвіі ціпера плаціць пэнсіі «ляснымі братамі», якія ваявалі супраць савецкай улады ў 1940—1950-я, якія ўзяліцца да выкрадання нацыянальна-вызваленчага руху. Даўбака да пэнсіі складзе прыкладна 100 дзяляраў.

Саюз паліякаў могуць зачыніць

Міністэр вынес другое папярэджаныне Саюзу паліякаў. Міністэрства палітыцы незаконным сход, які адправіў у адстадку кіраўніка Тадэвуша Кручкоўскага. Першае папярэджаныне СПБ атрымаў у траўні за парушэнне статуту арганізацыі.

AIP; korrespondent.net

Пошукі Адзінага – у рэале і Інтэрнэце

Адзінага кандыдата на прэзыдэнцкія выбары–2006 году аб'яднаная апазыцыя абацае назваць 29 траўня ў Кіеве.

На кансультациях, што прыйшли на мінусым тыдні ў Вільні, прадстайнік дэмакратычных партый і NGO выпрацавалі схему вылучэння. Ціфер вядуцца перамовы з патэнцыйнымі кандыдатамі, далей начнуць працу эксперты. На сямі рэгіянальных кангрэсах дэмакратычных сілаў у першія палове траўня будуть прымасца рапшэні

на канкрэтных кандыдатурах.

На сёньняшні момант ёсьць калі сямі кандыдатураў. Аляксандар Дабравольскі, намеснік старшыні АБ'яднанай грамадзянскай партыі, які заівіў а сваім жаданіні ўдзельнічаць у выбарах. Абвішчны Адзінага ў Кіеве, на думку Аляксандра Дабравольскага, мае сымбалічны ўзрост: «Там зручае месца для правядзення Кангрэсу

ратычных сілаў не ахопні ўсіх апазыцыйных кандыдатаў. На прыклад, не ўзгадніе сваіх дзеяньні ў домагатамі Зянон Пазнякі, які заівіў а сваім жаданіні ўдзельнічаць у выбарах. Абвішчны Адзінага ў Кіеве, на думку Аляксандра Дабравольскага, мае сымбалічны ўзрост: «Там зручае месца для правядзення Кангрэсу

ВОСТРАЯ БРАМА

Сыпіраль гісторыі

СЯРГЕЙ ДУБАВЕЦ

На хочацца думачь пра Беларусь, заганяючы ўсё развагі над рысі 2006 году. Пад чарговыя прэзыдэнцкія выбары. Бо нішто не пасяляе ў сэрцы надзеі на пудоўнае, прычым з кожным годам усё больш пудоўнае выратаваныне. Ні манатонны быт намэнкілітры, ні манатонны быт апазыцыі. Першая ўжо нават не варушыць твой сваі «здаровай часткай», якую ўсё ўсё яшча падаразоўць. А другая даўно працуе на саму сябе, свае схемы ўласнага выжывання. Зноў будуть вылучаць адзінных кандыдатаў, дакладней, адзінных дубблераў, хадзіць па кватэрах, малалаці мітынгаваць, загадзі ведаючы, што атрымаючы сваю чарговую сатысфакцыю і пасыля, стомленыя ды даволеніем, зноў канстатуючы: яшчэ не прыйшло час.

Не натхняюць думкі пра выбары 2006-га. Беларускі народ атрымае кучу прапагандысцкіх матэрыяляў і западзе ў яшчэ большую палітычную анэмію, бо чарговы раз НЕ атрымае адказу на сваі просьбічысцкія пытанніне — хто, калі на ён? Хто наш герой, які ведзе, чаго ён хоча, і готовы ісьці да канца? Беларускі народ разумее, што алгартынатыва можа быць толькі такая — роўная ... асаба, якая возьме на сябе адказансць за краіну, і людзі гэта на столькі зразумеюць, колькі адчуваюць. Вось ён — чалавек, які САМ пайшоў, вось наш герой, вось наша надзея, вось дзеля каго мы рушыли на сваю беларускі Майдан сотнямі тысяч. Супраць дыктатуры, супраць гэтых ... з іх сталінісцкім «шармарам». Але гэта мусіць быць чалавек, які пастаўіў да перамогі ісьці сам і за любы кошт. Бо ўсі ціпер — як на рок-канцэрце, важка, заводзіць ці не заводзіць, пр

натхніе, пі ёсьць энэргетыка, ці не.

«Прэзыдэнт маёй мары» — гэта адзінае крэда, якое пры ўсей умоўнасці сітуаціи можа перамагчы сέনняшніе — «прэзыдэнт, які нарада».

Бедаю, на жаль, што нават калі хто ўсі і акажацца ісьці на выбары, нават калі і звязіць з усёй сур'ёзнасцю пра свае амбіцы і калі ўсе адчуваюць у ім павезви гэтай самай энэргетыкі і патэнцыял уснародненасці падтрымкі, дык зараз жа начнуць яго запіраць. І ва ўсім гэтым будзе на столкі глупства або подласці, колькі заканамернасці. А дастацца гэтаму герояну да народу будзе ўсімі сіламі замінаць і ўлада, і апазыцыя, якія хоча ўжо зараз па-парламэнтску выставіць свайго троція дубблёра ў пятых пізрагу, крыл Бог, не герой.

Таму найбольшіх вегародных варыянтаў, што будзем мы ў 2006 годзе знаў з Ганчарыкам, гэта значыць, зноў з Лукашэнкам. І таму думачь пра Беларусь на такі кароткі час на хочацца. Хочацца зазірапаць далей і дабыць пра дзялайшы час заівіцца.

Нікто нічога не ініцыяе. Усе прыпадаўліся і сядзяць ціхеніка — перабываюць больш-менш камфорта гэтае свае жыццё. Апазыцыя прыкладавалася да прываднога раманія ўлада, і ціпер, калі ей траба тысячу разоў аднавіцца, уваскресніць з руцін, каб і народ уваскрес з ёю да актыўнага палітычнага жыцця, яна ўсё часцьці вуснамі сваіх лідараў зяяўляе, ужо і зусім адкрыта, што змяніць нічога на траба. Пасыля такіх зяяў заістасця канстатаваць, што ўсі ціпер стабільна на толькі ўлада, але і апазыцыя.

Стабільнасць — такі прывадны нібыта лёзунг, насамроч азначае смерць. Што не разъявляеца, тое і не жыве.

Яна мае валасы съветлыя, як беларускі лён, 16 гадоў і папку ў КДБ, як і ўсе ліцэісты, іх бацькі і настаўнікі. Трэба быць мужным, каб размаўляць па-беларуску. Польская «Газета выборчая» надрукавала вялікі рэпартаж пра Беларускі ліцэй. Прапануем вам яго ў скроце.

Урок першы. Спадарыня Людміла ў дарозе з пункту В. да Б.

Найцікнейшае — скласыці падпольны расклад заняткай.

Намеснік дырэктара Лявон Барщчукі глядзіць сябе па лысіні. Спадарыня Людміла, якая выкладае бібліётку, мусіць паспесьці з кватэры на вуліцы В., дзе ўсе заняткі з другім курсам, да аднапакавай кватэры на

дэмакратычных сілаў, але ў гэтым ёсьць і сымбалічнае значынне: украінскі народ усё ж вырашайші не цірпець, а змяніць сітуацію да лепшай, і гэта можа натхніць беларусаў. Ёсьць пашыранае меркаваныне, што беларускі народ самы цирпілы. Можа, гэта і праўда, але гэта на значынне, што ён будзе цірпець любы ўрад.

Пакуль апазыцыя займаеца кампаній «у рэале», філёзаф Уладзімер Мацкевіч запрасіў усіх удзельнічаць у кампаніі ў Інтэрнэце.

це. На «Tut.by» звязіўся «рух Уладзімера Мацкевіча». Для пачатку Мацкевіч заявіў, што мог бы перамагы Лукашэнку ў тэледыбатах. Праўда, у адрозненіе ад КРДС, Уладзімер Мацкевіч гаворыць аб tym, што прэзыдэнтамі ў дыктатарскіх краінах на робіцца шляхам выбараў, і слушна заўважае, што кандыдат патрабуе за 2—3 месяцы да абвішчэння выбараў. «Калі яго абвішчэні ў студзені, то наўрад ці дажыве».

Вольга Мікалайчык

асяродкі па-за межамі Беларусі перажылі заніпад — туо самую адсутнасць натхнення. Яны былі, па-першае, мнона прывязаныя да настрадоў у мэтраполі, а па-другое, адчувалі поўную неадаведнасць таго, што робіцца ў мэтраполі, з тым съветам, у якім яны жывуць.

І вось ціпер, на працягу наступных гадоў, сыпраль гісторыі, якая не зівіваецца на бацькаўшчыне, аўктыўна начне закручвацца за ўсімі межамі.

Беларускія школы, выдавецтвы, мэдіа, якім сенінна перакрываеца кісларод на бацькаўшчыне, мусіць існаваць па-за ёю.

Урэшце, на які важна, дзе захаваюць свой нацыянальны агмені беларусы.

Варты згадаць, што менавіта закардонаўская асяродкі на мяжы 1980—1990-х гадоў несылі ў Беларусь і ѹджо нацыянальная станаўленія, і газеты, і новыя структуры нацыянальна-съядомага грамадства. Гэта ўсё гаворыцца не для таго, каб прыменіць вартаўца таго, што робіцца на бацькаўшчыне, а толькі для таго, каб занагіць працэс дэвіркай нацыянальны дэнацыяналізму ў бліжэйшыя пять—дзесяць—дзесяць гадоў, каб ён на стаў незваротным.

Будучыя беларускія нацыі, культуры, цывілізацыі николі не пісці на мусіні сітуаціі пад пытанні. Но ад гэтага ўрэшце залежыць, што стане Беларусь на нармальнай дэмократычнай краінай, ці працадзе ў гульбішчах крамлеўскіх марыністак.

Сыпіраль гісторыі, колькі яе не расцягнівае, ўсё адно за вітком паўторыць вітко. Гэта значыць, што час можна спыніць толькі ў сваім уяўленні цаюна аднятага відзенія народу адчування паўната жыцця. Калі яны сустрэнуцца — адбутенца культуры выбух.

Калі яны сустрэнуцца —

адзінства падзакса пра то, што прыўша па адрадзіць разбурсане з апошнім 10 гадоў віленскай беларускай змест — Літэй — шукае сваю форму, а зікавава беларуская форма — базыянскія муры — чакае сваёгі зместу. Калі яны сустрэнуцца — адбутенца культуры выбух. Калі яны сустрэнуцца, гэта будзе падзакса пра то, што прыўша па адрадзіць разбурсане з апошнім 10 гадоў віленскай беларускай жыццю. І на толькі віленскай.

За гэтага 10 гадоў беларускія

мастактва, як звычайна, на вуліцы З. Грамадзкіх навукі — у аднапакавай, дзе жывуць апазыцыйныя студэнты. Фізычнае выхаваныне — у парку Горкага, калі пайшлее. І траба зноў кудысьці перакінць кампутарную класу, каб на трапіла ў руки міліцы.

Паўтара году таму ў Беларусь быў ліквідаваны адзін з краін беларускімуны ліцэй.

Паводле перадачы «Вострая Брама» радиё «Свабода», скарочана

Урок падпольнае мовы

Урок першы. Спадарыня Людміла ў дарозе з пункту В. да Б.

Найцікнейшае — скласыці падпольны расклад заняткай.

Намеснік дырэктара Лявон Барщчукі глядзіць сябе па лысіні. Спадарыня Людміла, якая выкладае бібліётку, мусіць паспесьці з кватэры на вуліцы В., дзе ўсе заняткі з другім курсам, да аднапакавай кватэры на

вуліцы Б., дзе яе чаека чацвёрты курс. А гэта значыць, што станцыйны мэтро з перасадкай, пад Менску.

Дэсэці ў мэтро яна разьмініцца са спадарынія Дзінай, настаўніцай хіміі, якая вязе ў дамскіх сумачыні слоў салайнай кіслаты, каб паказаць другому курсу, як афарбоўваецца лякмусавая панерка. Пра больш складаныя хімічныя рэакцыі ва ўмовах кансыпрацыі ціякі марыць.

Працяг на старонцы 6.

У ланцужку «Газпрому»

Канцэрн «Белнафтахім» распрацаваў інвэстыцыйную праграму, якая закране ўсе прадпрыемствы. Найбольшая ўвага будзе ўдзелена прадпрыемствам, якія працавалі нерэнтабельна летась. Пра гэта заяўлі старшыня канцэрну Браніслаў Сівы на сутрэчы з журналістамі, што прыйшла ў Нацыянальным прэс-цэнтры. «Нафтан» і «Хімвалакно» упісаныя ў ланцужок «Сібуру» — даччынай кампаніі «Газпрому».

У разыўцце галіны «Белнафтахім» разыўлічае ўклады на ажыццяўленіе дзеялістычнай праграмы, што будзе накіравана ў разыўцце ветровых працоў на прадпрыемствах нафтакімічнай галіны. Пагатоў што «станоўчы досьвед ёсьць».

«Сібуру» апіяроджае іншыя працэнты на беларускую нафтакімію — «Ітру», «Лукойл», «Татнафтуту». Яго нават не спалохалі празмерныя патрабаванні беларускага ўраду, прынятая ў 2002 годзе па прыватызацыі галіны. «Сібуру» выстаяў, і цяпер беларускі бок нават задумывае над заключчынем з ім дамовы, вызначыўшы яго галоўным стратэгічным партнёрам беларускіх заводаў. Тым больш што ёсьць досьвед супрацоўніцтва з «Нафтанам», даволі высокія эканамічныя паказчыкі якога, паводле слоў кіраўніка «Белнафтахіму», дастынчыя за конц паставак паўфабрыкатаў, выпраца-

ваных на шматлікіх магутнасцях «Сібуру» ў Рэсеi.

Таму пад крылы «Сібуру» прадугледжваецца перавесці яшчэ неўскія заводы — гэданы ўшэй магілёўскае «Хімвалакно», бабруйскую «Белшыну», а таксама Беларускі газаперапрацоўкы завод. Акцыі гэтых прадпрыемстваў падаюцца рэсеiкам прадаваць «пакуль на думае». Супраці з ресейскім паліўным гігантом разглядаецца як спосаб ратавання заводаў, асабліва «Хімвалакна» і «Белшыны», якія адносяцца да катэгорыі праблемных.

Акцыянэрная кампанія «Сібуру» (Сібірска-Ўральская) — найбуйнейшае даччынае прадпрыемства «Газпрому». «Сібуру» — гэта вэртыкальна інтэграваны холдынг, які спэцыялізуецца на перапрацоўцы вугля-гадарнай сырэвіны.

ЮЛІЯ ДАРАЦКІЕВІЧ

АГ

БРАНІСЛАУ СІВЫ прадарочыць сваім прадпрыемствам інвэстыцыіны бум.

«Хімік» набыў бізнесовец

Навапалацкую газету «Хімік» набыў бізнесовец Аляксей Шылаў. Першым крокам стала адстаўка рэдактара. Пісьменніка Лявона Неўдаха змяніў былы рэдактар рэкламнага аддзела Аляксандар Болдыраў.

Напрыканцы студзеня нечакана зъмяніўся галоўны рэдактар у навапалацкай гарадзкой газэце «Хімік». Ад 1995 году яе ачольваў Лявон Неўдах — сбера СБП, аўтар трох кніг прыоз і пасэз. Менавіта пры ім газета выйшла з-пад кантролю гарыканкаму. Прапрас разыяволенны быў няправістым — выданню давялося выйтрымаць

некалькі судовых разбораў ды пастаянны напіск уладаў.

«Хімік» — легендарная на Полаччыне газэта: яшчэ за савецкім часам яе рэдакцыя з'яўлялася асіродком вальядомства, у 1980-х працавала пісьменнікі Ўладзімер Арлоў і Трына Жарнасек, у рэдакцыйных кабінатах збираліся на пасяджэнні сабры літабядзенія.

нанія «Крыніца» — Валянціна Аксак, Лявон Барычэўскі, Інна Снарская, Сяргеж Сокалаў-Воік, Лера Сом і інш.

Новым галоўным рэдактарам стаў заходчык аздэлу рэкламы Аляксандар Болдыраў — малады хлопец, які раней ніколі не працаў журавістам. Неўдах — пяцінамесцік. Нумар за 28 студзеня выйшаў за подпісам Болдырава. Кадравая зъмена адбылася праз тое, што бізнесовец Аляксей Шылаў набыў 51% статутнага фонду ТДА «Рэдакцыі» газэты «Хімік» (дзеяліст газеты яму прыйшло набыць долю чатырох заснавальнікі газэты). Шылаў — уладальнік прыватнага гандлёва-транспартнага прадпрыемства «Белміл» (крамы, таксоўкі, буумэкерская кантрора) дагэтуль ужо меў адно пэрзыядычнае выданье

— два гады таму ён заснаваў спартовую газету «Over-тайм». Кажуць, што прадпрымальнік вырашыў усур'ё занядзіа масмэдыйным бізнесам і пляніруе сёлета з «Хіміка» зрабіць рогіянальную газету зь пераводам на 24 старонкі. Аднак цягкая павертыць, што газета застанецца ранішым выданнем, якое сымела крытыкаў мяшковую ўладу і друкавала апазыцыйныя матэрыялы. Прынамсі, бізнес і нерухомасць Шылава робіцца закладнікамі ў справе незалежнасці газэты.

Гэта ўжо другі буйны бізнесовец Полаччыны, які шырокамантабна заняўся масмэдыйнай справай. Першым быў Уладзімер Захар'я, які два гады таму набыў тэлекампанію «Квант» і газету «Інформ-плус». Васіль Кроква, Полапак

СЪЦІСЛА

Беларусы набываюць рэсейскія радовішчы

Беларусь распрацавала новую стратэгію здабычы нафты ў Рэсеi. Замест таго каб весты цікізі перавозы пра набыцце ў Рэсеi нафтавых радовішч, беларускі бок будзе набываць на ўходзе невялікія нафтавыя кампаніі. Так, зарэгістраваная ў Беларусі кампанія «Окою» ўжо набыла лігнізійную ўчастку ў Саратайскай вобласці да памінне калі 15 тыс. тон нафты ў месяц.

«Жданы» калоціць

Рынак «Ждановічы» атрымаў статус гандлёвага цэнтра. У выніку калі 1000 прадпрыемнікаў, якія працавалі на рынку нафтоўныя месцы, ня змогуць зайдзіцца бізнесам: іх пазбавілі падатковых ільгот. Ня выключанае правядзенне страйку.

Новая банкнота

Сёлетца Нацыянальнага банк увядзе новую купюру — 100 тысяч рублёў. Якай на ёй будзе выява — пакуль што сакрэт. Хутчэй за ўсё, чарговы архітэктурны пуд Беларусь. 100-тысчычная паперка будзе менш наўмысльшайшую ступеню абароны ад фальшавання.

Бліжэй не знайшлося

Светлагорскі цэплёна-кардонны камбінат будзе набываць сіравіну ў Ліване. Кампанія «Indevko» будзе пігмесціц пастаўліць у Беларусь калі 300 тон люфтынгу — адмысловыя паперы, якую выкарыстоўваюць для вытворчасці кардона.

«Мілавіца» і «Гарызонт» — здабытак краіны

Журы Нацыянальнага конкурсу «Бренд году-2004» прызнала брэнды «Гарызонт», «Атляйт», «Мілавіца», «Віцязь» і «МАЗ» здабыткам краіны, бо менавіта гэтыя маркі годна разрэзанціюць Беларусь па-за межамі, фармуючы яе імідж. Таксама былі вызначаны самыя вядомыя ў краіне брэнды. Пераможнікі сталі «Белвест», «Conte», «Анега», «Савушкаў прадукт», «Матыя», «Топ», «Гона», «Слодыч», «Дарыда», «Крыніца», «Пінскдрэў», «Беліта».

Пінск бастуе

1 лютага забаставалі прадпрымальнікі пінскага Цэнтральнага рынку і кірмашу

«Зорны». Гандляры пратэстуюць супраць увядзення падатку на дабавленую вартасць у дачыненні да тавараў, увезеных з Рэсеi.

«Захад-Транснафтапрадукт» аддалі Рэсеi

Гомельскі аблыканкам выдаў гомельскім нафтапрадаводам новае пасыдлінанне аб регистрацыі. У якісі кампенсацыі беларускі бок павысіў тарыфы на памінаваныя на 53,4%, што прынесе бюджetu \$4,5 млн у год. Скончылася спрэчка, якая ўзыніла пасля таго, як у траўні 2000 года вынізіла гандлярчыкі суд прызначыў несанкцыйныя дакументы «Захад-Транснафтапрадукту» аб рэсейскай уласнасці на прадпрыемства.

AK; АФН, БелапАН, svaboda.org

Топ-10 падаткаплатнікаў Беларусі

уся энергетыка.

Побач з лікёра-гарэлачнымі і шуннымі заводамі — машинабудаўнічымі прадпрыемствамі. Яны адгырываюць важную ролю на рынку працы, тым не менш з пункту гледжання напаўненія бюджету яны разам (12 прадпрыемстваў у першай сотні) даюць 3,2% — напімат менин, чым алькагольная галіна.

У топ-100 падаткаплацельщыкаў ёсьць таксама пяць хімічных прадпрыемстваў, кампаніі составай сувязі, вытворцы будматэрыялаў, чукрі і вытунію.

На 61-м месцы заходзіцца адно з самых пасыяховых прыватных прадпрыемстваў — СП ЗАТ «Мілавіца», на 63-м — СП ТАА «Санта-Брэмар», на 88-м — ААТ «Камунарка». Замежны капитал, вынесены дзяржнікамі і бюракратыяй, адгырвае вельмі нязначную ролю ў напаўненіі бюджету.

Танны алькаголь таксама важны для напаўненія бюджету. У сотні найбуйнейшых падаткаплацельщыкаў краіны знаходзіцца 15 прадпрыемстваў алькагольнай галіны. Іх доля — 4,33%, што ў суме больш, чым дае найбуйнейшы падаткаплацельщик краіны ААТ «МНПЗ» і

КУРСЫ ВАЛЮТ

на 3 лютага:

1 амерыканскі доляр	— 2 171 рубель
1 ёура	— 2 838,26
1 латвіскі літ	— 4 077,38
1 літоўскі літ	— 821,97
1польскі злоты	— 697,73
1 расейскі рубель	— 77,63
1 украінскія гривна	— 409,11

Паводле Нацбанку

Паводле Міністэрства па падатках і зборах, «Белорускай газэты»

Урок падпольнае мовы

Працяя са старонкі 4.

У Гуманітарным ліцэі імя Якуба Коласа ўсе было па-беларуску, нават фізичнае выхаваньне. Ліцэй дзеянчай 13 гадоў. Пасля яго ліквідацыі вучняў спрабавалі раскідаць па іншых школах. Большаясьць адмовілася і праігравае хадзіць у нелегальны падпольны ліцэй.

Урок лёгкі. Ці можна арыштаваць літару «і»

На мінулыя вакацыі ніхто нікуды не пахаў, дзеці пілнавалі Ліцэй на вул. Кірава. Бацькі пілнавалі, каб іх дзяцей не пакрыўдзілі.

Прыйшло 300 бацькоў, сымяліся: маўлай, стаяць, як 300 спартанцаў. Яны сабралі 10 тысяч подпісаў, але ніхто з чыноўнікамі не захадзіць іх уязьд. Дзеці ссыявалі ліцэйскія песьні, пісалі на ходніках, што любяць ліцэй. Міліцыя не дала рады, прыслалі АМОН.

Міліцыяны і нават тыя страшныя аманаўцы не разумелі:

— Да што вам трэба?

— А на якой мове вучаць у Францыі? — пыталіся бацькі.

— Па-француску, ясна.

— Ну а мы ў Беларусі хочам па-беларуску. Зрабілі з нас нацыянальную меншасць, загналі ў рэзэрвацию, але мы николі ня станем расейдамі!

Міліцыяны з аднаго аддзялення прасілі, каб дзеці-пікетоўцы прайдзі на іншы бок вуліцы — там ужо тэрыторыя іншага пастарунку.

Бо што ім было рабіць з дзіцем, якое ходзіць па Менску з вялікай літарай «і» на саколцы! Або з надпісам па-беларуску «Я люблю Ліцэй»? Арыштаваць?

Урок геаграфіі. Краты на воках

Шматпавярховік на вуліцы В. Я какужа ў дамафон «свае». Дзіжкуны разглаждаюць мяне праз вочка. Скрыгочуць замкі.

Раніцай ліцэйсты збираюцца перад пад'ездам і разам уваходзяць у «сталінскі» дом. На пераныкані яны не выходзяць. Як маті менші тутні, трукут, грукут на сталёвымі дэзвірымі, бо бакі з троіці паверху даносіць у мілицыю.

Тры пакойчыкі: у першым географія, у другім матэматыка, у трэцім біялогія. У невільчай кухні (адначасова настаўніцкая, кабінет дырэктара, стадоўка, бібліятэка і спальня настаўніц матэматыкі, які прыядзяе з Магілёва) маладая германістка праводзіць індывідуальныя занікты па нямечкай мове.

Спадарыня Дзіна чакае ўроку. Яна не бандыя выкладаць у падпоплы.

— Тут я толькі выкладаю хімію, а ў Акадэміі навук даследавала радыяктыўнасць чарнобыльскай зоны. Ціпер сябры з Акадэміі падкідваюць міне трохі кіслаты, рэактары. Усе ж спачуваюць нам! Але сапраўдная лібаратарная па хіміі мы будзем штодзень рабіць з дзецімі ў Вільні, куды раз на год съездзім на запрашэнне тамтышлага ліцэю. У іх сапраўдная хімічная лібаратарыя.

— І біялагічны кабінет, — устаўляе спадарыня Людміла. — У нашым ліцэі была цудоўная біялагіч-

Юлія ДРАЖКЕВІЧ

ная кляса, табліцы, шафа з прэпаратамі, шкілет.

— А нельга было вынесці, калі вясылялі?

— Дык мы вынесылі. Шкілет таксама, але біёлія тут, то там, ня буду ж я са шкілетам на сынне съездзіць па ўсім Менску.

Я напрасіўся на ўрок геаграфіі. На воках краты, песня. Яна, які мае валасы колеру беларускага ліну і пашчу ў КДБ, расказае пра клімат тундраў. Яна заніла другое месца на нацыянальны алімпіадзе па геаграфіі. Тады, вясной 2003, Ліцэй яшчэ быў легальны. Яна выйграла 90 тысяч рублёў, але не атрымала іх, бо, калі Міністэрства адукцыі выплачвала ўзнагароды, Ліцэй ужо

намеснікам, а дырэктара не было.

Практычна нічога не змянілася, але на запыты зверху можна было адказаць, што Колас не дырэктар.

Так некалькі гадоў Колас быў уласным намеснікам.

Усе ведалі, што ду́гі гэтая гульня на праіншыце. Ліцэй датрываў да 2003 году.

Загада пра ліквідацыю Ліцэю прыйшоў праз рукі бацькі ліцэята, тады прэс-сакратара Саўміні.

— Мне падсунулы паперы, я не заўважыў, што ў іх — тлумачыні.

1 верасня Ліцэй пайшоў у падполье. Сын сакратара Саўміні таксама. Калі бацьку давялося даўаць тлумачыні, ён сказаў: «Май-го сына я люблю дайно, а тут працу няядайна».

Натуральна, з пасады ён зьяшоў.

Колос турбаваўся, што Лукашэнка перакрые падпольным ліцэистам дарогу да ўніверситета, не прызнае их сиродзін адукцыі. Дырэктар шпаку да памагчы. Толькі адна з 16 замежніц была супраць. Колас запрасілі ў нямецкую амбасаду ў Менску. Амбасадар узъезіў на крэсла, каб было было урачыста, і абысці, што німекі ўрад прызнае сяроднюю адукцыю, атрыманую ў падпольным Ліцэем.

Ліцэй, які хутка здабыў рэпутацію добрай, трохі элітарнай школы, началі называць «коласаўскім».

Тады Улады нарадзілі ліцэю імя Якуба Коласа, каб яго назва не асцянявалася з дырэктарам Уладзімерам.

Неўзабаве, невядомыя нападнікі збілі Уладзімера Коласа, пазней

загадаўшы яго на смерць. Уладзімера Коласа, браты і сесіі.

Першая спроба забраць будынак Ліцэю была ў 1997. Але тады ў міністэрстве яшчэ было з кім размаўляць. «Мы за вас», — казалі чыноўнікі, — але разумееце, згари ўзбіць! Адна чыноўніца нават расплакалася ў кабінете.

Шукалі кампрамісай. Колас сышоў з пасады дырэктара, стаў

вечарынках іграе на акардэоне.

Усе настаўнікі — выдатныя спэцыялісты: прафэсар, вядомы актор, найблізкія паст, аўтары падручнікаў, былы беларускі пасол у Нямеччыне, нават знакаміты ро-

кер.

Пасля лекцыі пра Канфуцыя ліцэйсты апавядаюць мне стary

анімадзі пра беларуса:

— Вешаюць неміц, паляка і беларуса. Немец памірай адразу, паляк б'еца, але таксама памірай, а беларус вісіц галінку, дзень, тыдзень — і нічога. Злюны кат здае мае ў шыбеніцы: «Як гэта так?!» «Павесілі, дык і вішу. Спачатку шыя балела, а потым прызначыўся».

Трохпакаўшую кватэру на вуліцы В. Зыбіў Віктар, тата Калісіні з другой клясы, якія займаюцца джы-джыкітусу і хоча стаць пыхолягам. На арэнду плату складаўшы ўсе бацькі.

— Калі хочаць ведаць, пра што думае тваё дзіця, — кажа мама Ані

— паслухай, пра што яна гаворыць па телефоне з сябровукай. Аня гаворыць толкі пра Ліцэй. Калісіні

яна выбірала прыгожыя чаравікі,

толькі выбірала пэцілі, каб не засціліла па начах, не дала сябе падкупіць.

— Калі хочаць ведаць, пра што думае тваё дзіця, — кажа мама Ані

— паслухай, пра што яна гаворыць па телефоне з сябровукай. Аня гаворыць толкі пра Ліцэй. Калісіні

яна выбірала прыгожыя чаравікі,

толькі выбірала пэцілі, каб не засціліла па начах, не дала сябе падкупіць.

— Калісіні і я вучылася ў школе па-беларуску. Пасля загадаў вучыць па-расейску. Уся гісторыя Беларусі вyclадалі ў двух сказах: «Да 17 году вы хадзілі ў дзірвальных пасцяжках. Толькі Савецкі Саюз зрабіў з вас людзей».

— Я вам гэта рассказаў, каб вы разумелі, у чым спраўда з нашым Ліцэем. Каб гаворыць па-беларуску, траба быць мужчынам.

Нікарагуанець—хабарнік

У Горках па абвінавачаньні ў вымаганьні затрыманы выкладчык Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі, грамадзянін Нікарагуа Хасэ Эрнандэс. Жонка Эрнандэса бачыць у справе палітычны падтэкст.

Падзеі развязваліся, нібы ў дэтктыве. Студэнт, у якога выкладчык быццам патрабаваў грошы, шайшу ў выкладчыцкую і павітаўся з Эрнандэсам з руку. Выкладчык адмовіўся выставіць станоўчую адзнаку і скіраваўся ў аўтогарнію. Сыледам за ім увай-

шоў супрацоўнік праваахоўных органаў і паведаміў, што на працоўным стале выкладчыка знайдзена капэрта з 20 долярамі ЗША. Грошы былі пазначаны избачнай фарбай, съязд якой быў знайдзены і на руцэ выкладчыка.

Жонка арштаванага — Святлана Эрнандэс — лічыць, што гэта паклён, і фарба на руцэ яе мужа могла застацца ад пошуку руки студэнта.

Святлана мяркую, што увагу сілавых структур яе муж прыягнуў сваім актыўнаем грамадзян-

ской дзеянасцю. Хасэ Эрнандэс актыўна ўдзельнічаў у працы грамадзкага клубу «УзГорак», які існаваў пад патранажам амэрыканскага фонду «Каўнізэрпарт Інтэрнішнл», дзеянасць якога нядайна была спынена беларускімі ўладамі.

Хасэ Эрнандэс таксама канктактаваў з мясцовымі апазыцыйнымі актыўістамі. Апошнім часам Эрнандэс у прыватных размовах неадначасова выказа-

ваў заклапочанаасць згортваннем дэмакратычных працэсаў у Беларусі, і ў прыватнасці ў ВНУ, дзе ён працаў на катэдры кіравання.

**Эдуард Брокараў,
Горкі**

СЪЦІСЛА

ЯКОЙ МОВАЙ
ПРЫСЯГАЦЬ
— выбирае
малады баец.
Усяго
выходнымі
прысягу
принялі 10
тысіччау
навабранцаў
беларускага
войска.

Супраць вуліцы Саламона

Каля 700 жыхароў пасёлку Кісялевічы (Бабруйскі раён), былога венгарацку, накіравалі на адрес уладаў і дэпутата палаты прадстаўнікоў І Юр'я Кулакоўскага калектыўныя звароты. Яны незадаволены тым, што галоўную вуліцу пасёлку Бабруйск-25 плянуюць называць імем земляка, танкіста Саламона Гароліка.

Людзі кажуць пра цяжкасць са зменай адресу. Яны нічога ня маюць супраць Гароліка, акрамя крыху, што гарадзкія ўлады зь імі не парадлілі.

**Надзея Лісоўская,
Бабруйск**

Час зьбіраць грыбы

Жыхар пасёлка Загародны Міхаіл Ігнатовіч знойдзеў у лесе цэлую см'ю грыбоў порхавак. Яны, калі маладыя, смачныя і карысныя, а зынікоўшы прыкансці кастрычніка. Адзін грыб вырас сапраўдным волатам, дасыгнуўшы

днямэтры паўметра. Есць яго ўжо нельга, таму грыбнік перадаў цікавы экзэмпляр у дзіцачы экалагічны цэнтар.

Кадравы ператрус у Воршы

Летасць у Воршы з розных прычын змененія каля 30 кіраўнікоў буйных арганізацый ды структурных падраздзяленняў гарвыканкаму. Пакінулі пасады намеснікі старшыні Аляксандар Мельнікай ды Аляксандар Калута. Першы асуджаны за хабарніцтва, другі зволіўлены пасля парыламенскіх выбараў.

Кажуць, адмовіўся падпісаць канчатковы пратакол. Ты выбараў «адгукнуцца» і на службовай кар'еры начальніку аддзелу арганізацыйна-кадравай працы гарвыканкаму Леапіда Масунова, які неспэціцца курыраваў выбарчу кампанію. Ен перайшоў на працу ў мясцовы ЗАГС. Зъмніліся ў 2004 г. і кіраўнікі

аддзелаў унутраных спраў (у Воршы гэта пасада надта небясьпечная, таму і начальнікі мянушца часта), будаўніцтва і архітэктурнай, адукацыі. Начальніца апшыніга Людміла Анікесева абраўшы палату прадстаўнікоў. Менавіта аршанская выбары былі найболыш скандалінныя.

Першапачатковая

Цэнтравыбаркам абвясціў,

што тут будзе другі тур, але потым аўясіў, што перамагла Анікесева,

праўда, узяўшы толькі 50,23% галасоў. Праз гэты

збой задалі добрачосу і іншым адказным

вертыкальчыкам.

**Яўген Жарнасек,
Ворша**

Крымінал у доме састарэлых

У Лясьніцкім інтарніце, што пад Баранавічамі, 67-гадовы ільненір тумбачкай збіў 80-гадовага інваліда 1-й групы. Стары ад нанесеных траўмуў памер на месцы. Такія сутыкі не ў навіні мэдсупрацоўнікам дамоў

састарэлых. Вялікую частку пасынкатаў такіх інтарнатаў складаюць быўшы «эзкі», якіх ў большіх паводзяць сябе, як у каморы: крадуць, высывяціліцаюць між сабою адносіны, нават раз-пораз пагражают санітарам. Пакутуюць ад гэтага звычайнія людзі.

**Равіка Руслан,
Баранавічы**

У Горках зьніклі антывандальныя съметніцы

З горадскіх вуліц прыбрани съметніцы, усталіўяні ўлетку напізрадані экалагічнага форуму. Съметніцы былі замацаваныя на металічным каркасе і замыкаліся адмысловым замком, што нібы гарантаваў іх захаваныне. Аднак хутка мэтал дэфармаваўся, і замкі можна было адамкнуць любой шрубоўкай.

Занепакенія тым, што

значная частка съметніц

была папікоджана і

скрадзена, камунальнікі

забралі рэшту на

вытворчую базу,

пакінуўшы забэтанаваныя каркасы.

**Эдуард Брокараў,
Горкі**

Горад мінёрай

За чатыры дні студзеня ў Барысаве сапёры тройны выяжджаюць на «замінравалі» аб'екты. Спачатаку «замінравалі» Дом быту. Выбухоўкі не знайшлі, а «трээрystam» аказаўся 13-гадовы вучань. З усяго відань, бацькам давядзенца запісаны не мемальны піраф. Апроч таго, Дом быту збіраеца звярнуща ў суд, каб «трээрyst» аплоціў дзявяць гадзін праства установы.

Калі сапёры шукалі міну. А

гэта яшчэ тры мільёны

рублёў.

На наступны дзень аўкектам

«жартай»нейкага месцыча

сталася гарадзкая

бібліятэка. Зламысьлник

пакуль на знайдзены.

Затым «замінравалі» СПШ №22. Прычым, як

паведамляюць у школе,

голос «трээрysta» быў

видавочні не дзіцячы, а

хутчы, стала мужчыны.

Адзінімі задаволенымі ад

усёй гэтай мітусыні,

выгледае, сталі толькі вучні

гэтай школы, якія атрымалі лішні выхадны. Зламысьлник адпукваецца.

Накурыйся

Хаваючыся ад адміністрацыі школ, дзяцей, дзеля таго каб пакурыць на пералынку, дучы у самія розныя завугольлы. Вучні СШ №13 так пакурылі, што спалілі хлебу на вул. Розы Люксембург.

**Зьміцер Панкавец,
Кастрычнікі**

Хто как хает у Горадні

«Вадзіцелі робяць аў'явы на той мове, якую добра ведаюць, таму канстытуцыйныя права жыхароў Горадні намі не парушаюцца», — адказаў начальнік Гарадзенскага трамлейбуснага ўпраўлення І. Любчынскі на зварт актыўістамі Гарадзенскага ТБМ. Разам з тым, пішыцца ў лісце, адміністрацыя ўсялік сірые таму, каб надпісы, п'ялікі, дыктарскія пішыцца рабіліся па-беларуску. Вадзіцелі, якія не цураюць роднай мовы, заахвочваюцца падарункамі-кнігамі.

Дырэктар аўтобуснага парку І. Пракопчык таксама заўважае, што шофёрами да дзеня поўнай інформацыі аб назвах прыпынкаў гарадзішкіх аўтобусаў на беларускай мове. Некаторыя ёю карыстаюцца. «Аднак, — піша кіраўнік, — пад арт. 17 Канстытуцыі Рэспублікі Беларусі дзяржавайнымі мовамі ў нас з'яўляюцца беларуская і расейская. Кіраўніцтва парку ня мае права абавязваць кожнага кіраўніку даўводзіць пасажырам інформацыю па мікрофоне толькі на беларускай мове і, адпаведна, спаганіць з вадзіцеля з-за невыкананніе такіх абавязкаў».

Цікава, што ў сваім адказе сі. Пракопчык і чалавек, які рыхтаваў гэты адказ (нехта Найдзен Н.А.), у

словазлучэнні «расейская мова» слова «расейская мова» пішуць зь вялікай літары. Відаць, зь вельмі вялікай павагі.

**Антон Лабовіч,
Горадні**

Кароль вярнуўся!

У Беларусі конных помнікаў няма. Не дазвалялі разнастайныя акупанты. Конны помнік — ушанаваньне мужчын дзяржаўцаў, ваяроў. Беларусам было дазволена мець толькі помнікі пастам і бюсты сатрапаў. Незалежнасць стварыла попыт на конных помнікі, пішуць Зыміцер Дзядзенка і Сяргей Харэўскі. Скульптар Але́сь Шатэрнік скончыў працу над мадэльлю помніка Ў́сіславу Чарадзею. Скульптар Сяргей Бандарэнка мае праект коннага помніка Каліноўскаму.

Нашыя суседзі маюць свае конныя постасці: у Вільні стаць помнік Гедыміну, у Кіеве — Багдану Хмельніцкаму, у Санкт-Пецярбургу — Пятуру I. З год таму загаварылі пра конны помнік маршалу Жукаву каля Дому афіцэраў. Але адными размовамі ўсё і скончылася. Цяпер у Менску ёсць конь бяз вершніка: калі Камароўскага рынку на рэдасць дзяять стаць скulptury, зроблены ўладамірам Жбанавым.

Адзіная конная статуя, якая амаль стагодзьдзе прастваляла ў Беларусі, — помнік Станіславу Аўгусту Панятоўскаму аўтарства Торвальдэна. Вывезены з Варшавы, ён быў усталяваны каля палацу Паскевічай у Гомелі. На начатку 1920-х савецкія ўлады вярнула статую ў Варшаву.

У эўрапейскай традыцыі ад анатычных часуў конныя скulptury былі сымбалічнай вечнасцю: «Але яны моглі быць і міласэрнімі, і бязылістнымі». Скульптар Сяргей Бандарэнка называе конны помнік знакам дзяржавай: «Незалежная дзяржава павінна мець свой конны помнік, як напрыклад, сваю Філармонію». У Лёндане, згадае ён, на адной вуліцы на працягу кіляметра стаяць чатыры конныя помнікі.

Сам Бандарэнка мае два скончаныя праекты — помнік Жукаву да Каліноўскаму: «Такія супяречлівія фігуры, як адзіннік я барапць супрацьлегласці». Але скульптар не вырашае, каму павінен стаць помнік: гэта амбяркоўваючыя фігуры, які адзіннік я барапць супрацьлегласці. Але скульптар не вырашае, каму павінен стаць помнік: гэта амбяркоўваючыя фігуры, які адзіннік я барапць супрацьлегласці. Але скульптар не вырашае, каму павінен стаць помнік: гэта амбяркоўваючыя фігуры, які адзіннік я барапць супрацьлегласці. Але скульптар не вырашае, каму павінен стаць помнік: гэта амбяркоўваючыя фігуры, які адзіннік я барапць супрацьлегласці. Але скульптар не вырашае, каму павінен стаць помнік: гэта амбяркоўваючыя фігуры, які адзіннік я барапць супрацьлегласці.

Беларускае мастацтва мае сваю традыцыйную скulptурную гілку. Скульптар Міхail Мікешын (беларус з паходжанням) пастаўіў у Кіеве помнік Багдану Хмельніцкаму. Зъменшаная копія помніка (без людзкіх фігураў на пастаменце)

сталая ў Віцебску ў была вывезеная ў эвакуацыю толькі ў часе Першай сусветнай вайны. Дакладная ж мадэль помніка, дзе сядзіфігураў стаць помнік беларускіх селянінаў і шляхціча, і па сённяшніх захоўваецца ў Нацыянальным масцакім музеі.

Міжваенная савецкая Беларусь сваім коннага помніка не зайдзела, хады ѹ марыла. Аляксей Глебаў у 1936—1939 г. стварыў мадэль коннага помніка «Ў» гонар вывезенія Беларусі ад белапаліякі». Другая скulpturna група — у гонар савецкіх памежнікаў — была зъманшанай: адзін памежнік пешы, другі конны.

Захоўняючыя Беларусь бачыла коннымі зусім іншых герояў. У Вільні ў 1930-х адбываўся конкурс на конны помнік Міндоўгу. Выиграў яго беларус Рафаэль Яўхімович. Помнік пастаўіць не ўдалося, але ягоная мадэль да ціпераціяна часу захоўваецца ў Нацыянальной літоўскай галерэі.

Дзесяцігодзьдзе выдзенца размова аб конным помніку ў Менску, Палацкі ў Наваградку. Сядрый найбогаты асабу называлі Кацустыя Каліноўскага, Ўсіславу Чарадзею ды Міндоўгу. Прыкладам, на пазалочанай выставе, прысьвечанай карананцы Міндоўга, дманстравалася фота мадэлі помніка першаму літоўскому князю, над якім прападзеў Валяр'ян Янушкевіч.

Цінер дайшаў чарага і ды легендарнага палацкага князя. Паводле задумы А.Шатэрніка, Ўсіславу, што ўзіраеца на Захад, мае быць пастаўлены ля Палацкае Сафіі.

Побач з ім скulptgar hačačy бычынікі дадаткам яшчэ дзве кампазіцыі прысьвечаныя паганству (тур з залатымі рагамі) і хрысціянству (Святая Сафія).

У Палацку, багатым на помнікі, ужо ёсць Шатэрнікавы працы: згадайма hačačy b помнік заснавальн-

нікам гораду — крывічам. Наагул, старадаўняя крывіцкая стаўніца даўно ўжо па колькасці скulptury перасягнула ўзровень схрэдняга беларускага абласнога цэнтра: тут напамінкі ѹ пра Скарыну, Эўфрасіннюю Палацкую, Сімяона Палацкага, і пра шкаляроў Палацкай акадэміі, і пра літараў Палацкай акаадэміі, і пра скляпін Палацкага архітэктурнага музея. Таму для помніка Ўсіславу месца падбіраць треба вельмі добайцца — каб не згрувапіваць разам некалькі статуяў... Прыкладам, калі ў Вільні ставілі конны помнік Гедыміну, дык ягоны макет у натуральную величыню цярлы год (!) перамяшчалі на пляцы, каб віленччыкі маглі выканаць сваё меркаваныне пра найлепшшае месца.

Як адзначаючы ў інтэрв’ю «НН» А.Шатэрнік, палацкі ўлады зычліва пастаўілі да ідзі помніка Чарадзею. Кіраўнік гарыканкаму Уладзімеру Тачылу звязрнічае ў Міністэрства культуры: неабходна ж абвесьці конкурс на найлепшы праект. Аднак міністэрская чыноўнікі адмовілі, хоць у сінегіні на звязыда Саюзу мастакоў намеснік міністра Уладзімер Рылатка казаў аправданы конкурс. «Некалькі скulptтараў працаюць над падобнымі праектамі. Беззліч матываў узімкае: хады б той самы ваўкалак!.. Можна зрабіць цэлы паркавы комплекс», — кажа Шатэрнік.

Іншчэ на адзін немалаважны аспект устаноўкі такога помніка звяз-

ДЫСКАГРАФІЯ

На скрыжаваньнях Эўропы

Лепшае 2004,
«West Records»,
2004

Складанка айчынных поп-гітоў за мінулы год, якую ёсць вілікай долій умоўнасці можна назваць «Лепшае за год», бо яна ахоплівае збыльнага толькі расейскамоўную эстраду. Песні паліткарктнай і немудраглестнай. Дадзені складанцы мог бы пасаўці назоў «Песні беларускай правінцыі».

Узънікае адчуваныне, што нашыя эстраднікі марна намагаюцца «касіць» пад сваіх

расейскіх калег. Ніклєюскі Лабух акрэсліў твой звязу як романсіцыдзь: пачынісі мэлодыю, потым забудзеніца на ёсць, а пасля яна ўспыльвае, як твая. Так, відаць, і здарылася з песьні «Я горю». Галіна Шыпковая, прызначанай селета лепшай беларускай смыячайкай паводле вэрсіі БТ. Надта ўжо гэты твор нарадзіў сваі мэлёдыйныя песьні «Высо́кі» (2004) Юлі Савічавай. Пасыла слоў Андрэя Хлістова «Спасібо за ночь, спасібо за дэн» вельмі хоначца дабаўіць «спасібо за сына, спасібо за дочь». Паралелі можна шукальці бясконц... На агульным шырым узроўні вылучаецца некалькі трэхкай, зробленыя сапраўды на належным узроўні. Сядрый такіх «Где-то» Вольгі Плотнікавай, «Ўвар» дуту «Аляксандра і Канстанцы» і «Любовь в ладоніх» гурту «Новы Ерусалім».

З 17 трэх — трэы беларускамоўныя. Прывечным назва песьні «Сібров» (выкананыа году, паводле вэрсіі БТ) чамусці працісана на вок-

лады, як «Криниченька». Ужо згаданы «Ўвар» як бальзам на рану.

Призначаецца для стаўных глядэчоў БТ і аматараў музычных перадачаў на Дзяржрадзе.

Адзнака: 3 (10).

Сяргей Будкін

Стомленасць «Красак»

«Красак», «Те, кто любит: філетовы альбом», (c) & (p) «Граммофон рекордс», 2004.

Чарговы альбом гурту «Красак» ўражвае неўмойным сумам, які точыцца на вельмі

рухавых кампазіцій. Можа быць, гэта стомленасць Аксаны Кавалеўскай ад свайх пансосаўскіх, а можа, і сублімаваная туга на Беларусі. «Красак», які пару год таму з гонарамі заўяляў, што яны беларусы, пяцер цікавыя.

Песні «Фіялетавага альбому» па сваіх тэкстах дужа простыя: начынны дыскаткі і каралевы ночы, непадзеленія між дзялічнымі хлопчыкі, чужая абдымкі і горыкі рассставаныя. Нечакана ўспыльва і «блакітнай» гімса (песьня «Ўцікай» пра багатыра, які шыльдае па начных клобах і «строіць вочкі хлапчукам»). У музычным сэнсе альбом дэмантструе стылёвія вагананы — элемэнты джазу ў «Лых», хто кахае», дзялікатны «закос» пад «рушчыбчуюсць роз» ў «Хмарах». Аксана экспрысментуе з вакалам, і таму альбом з ходу можа падацца складанай розных смыячаніяў. Яйчныя гіготу на кружыні німа. Досьць кранальнай маглі б стаць песьня «Хвіліна таму».

Сяргей Балахонаў

Тры жыцьці Сасноўскага

Лідэр гурту «Стары Ольса» Зыміцер Сасноўскі за свае 30 гадоў пражыў як мінімум тры жыцьці і мае дзесятак інастасцяў: музыкант, майстар, калекцыянэр старадаўніх інструменттаў, прадусар, рэжысэр, навуковец. Пры гэтым яму ўдаецца захоўваць замкнёны стыль жыцьця, признаўшы ён Сяргею Буйкіну.

Дзесяць год таму ён працаваў выкладчыкам філозофіі ў Полацкім дзяржаўным універсітэце, граў на дудзе для свайго кола і меў спадзвесы на навуковую кар'еру. У сёньняшнім рэзендум 1995 году — прыйшлі спартовая слысць і праға адказу, адказу.

«За часамі студэнцтва ў Гомелі я ўзначальваў мясцовую «Галаху». Мы ўсе думалі, што адраджаем сваю культуру і гісторыю для свайго ж народу, прыдушанага саветамі. Народ ружовыя акуляры зняў, прагласавашы «супрадацца сваёй мовы», — прыгадвае Сасноўскі. Ён кінуў выкладчыцкую працу, навуковую кар'еру, музыку і займаўся, паводле яго слоў, «абы-чым». Ціпер ён называе той час «жаждывым» і на хоча пра яго гавандзя.

Некалькі год правёў у стане пэрманэнтнай дзросяй, пасыла чаго абудзіўся. «Неабыяковыя беларусаў больш за мільён, гэтага нямала», — падумаў тады Сасноўскі да зноў заніўся на вакай. Ён набыў другую вышэйшую адукцыю і стажаваўся ў Мадрыдскім універсітэце. Пасля сабраў гурт, які называў у гонар ручая на Магілеўшчыне — «Стары Ольса», — упішылую заніўся аднаўленнем і майстраваннем інструменттаў.

Свой настаўніка — латыс-кага рэстаўратара Донатаса Вуцаса, у сям'і якога жыў, — прыгадвае з цеплыней: «Пан Вуцас быў заможным чалавекам, меў свой хутар і вялікую гаспадарку. Цэлы дзень мы працавалі на ягоным гаспадарцы, а потым ужо засядалі ў майстэрні. Мне уразіла, што ягоныя мэтады ў вырабленні інструменттаў цалкам адпавядалі сярэднявечным».

Сасноўскі мае з дзесятак розных інастасцяў: музыкант, майстар, калекцыянэр старадаўніх інструменттаў, прадусар (акрамя «Ольсы») займаецца маладымі гуртамі свайго «любёвага кірунку», рэжысэр (зняў тры клипы), навуковец (аўтар 13 навуковых артыкулаў), ды яшчэ кіраўнік Інфармацыйнага цэнтра БСБ «Белаўгчына». Некалі ён неспрабаваў сябе ў арганізациі рок-канцэртаў «N.R.M.», «Нэйра Дзюблён» і «TT-34» у розных гарадах Беларусі, пасля чаго прыйшоў да высновы, што шоў-бізнесу ў нас няма.

Бывае, што прыходзіцца выбіраць між сваімі зацікаўленасцямі. Так, Сасноўскі колькі год таму кінуў асьпірантуру: «Даследчыцкай працаі займалася пікава, але з усімі рэзэнзіямі ды іншымі фармальнасцямі — немагчыма, тым больш што з туртам стала неіпаўтадаўца».

Свой стыль жыцьця характерызуе як замкнёны. У вольны час слухае разнастайнай музыку — ад джуза да пляжкога року, глядзіць фільмы Таркоўскага і чытае гітарычныя працы. Кажа так: «Калі ты займаешся рэканструкцыйнай мінулага, адпаведна — рэканструюеш буду-

чынно. Гісторыя і фантыстыка вельмі цесна звязаны». Пры ўсім гэтым зазначае, што нарадзіўся ў свой час.

Вам даводзілася супрацоўнічалавека, які імпэтна гарыць ідэямі і плянамі? Сасноўскі — з тыхіх. «Столькі працы яшчэ! Архіў ВКЛ яшчэ ніхто не пераўбраў з гледзішча музычнай гісторыі. Чытаю ў лістападзе войскі ВКЛ, напрыклад, штурмавалі Пскоў пад ігранье дудаў... У нас адсутнічає систэматычная гісторыя беларускай музыки, да даследчыкі лічылі, што музыка, не запісаная на тапі, не звязлена прафесійнай. Яны адмітаюць такую звязку, як музыка з т.зв. «беларускіх скамарохаў» — гэта ня блазны, што былі ў Маскові, а прафесійныя музыкі, якія працавалі на тапі, яны прымалі куды ціплей, чым інструментальныя творы», — распавядае Сасноўскі. «Стары Ольса» праз некалькі месецяў зноў паедзе ў гэтую краіну — ціпер у яе пачатковую частку.

На канцэртах «Ольсу» мясцовыя слухачы прымалі ў цікаўсцю, але «беларуская народная супэвя ў нашым выкананні яны прымалі куды ціплей, чым інструментальныя творы», — распавядае Сасноўскі. «Стары Ольса» праз некалькі месецяў зноў паедзе ў Беларусь, на дахах старых домоў Кальварыя.

На канцэртах «Ольсу» мясцовыя слухачы прымалі ў цікаўсцю, але «беларуская народная супэвя ў нашым выкананні яны прымалі куды ціплей, чым інструментальныя творы», — распавядае Сасноўскі. «Стары Ольса» праз некалькі месецяў зноў паедзе ў гэтую краіну — ціпер у яе пачатковую частку.

Патрыятычнае выхаванне

«Мы зрабілі першы навукова абрэгунтаваны альбом», — ганаравыца Сасноўскі. На дысках презентаваны творы «залатага веку» беларускай культуры, які скончыўся войнамі ў сярэдзіне XVII ст. Барока з трымі жахливымі войнамі і заняпадам старадалерускай мовы «Старога Ольсу» ўжо не цікавіць.

На першым дыску па экспансіі вылучаецца песьня «Літвін», прысьвеченая пераможным бітам войска ВКЛ.

На другім дыску прадстаўлена беларуская прыдворная камэрнай музыка, жаўнерскія супэвы. У дадатку — у рытмы старадаўніх «Platterspiel» упісаны элемэнт з «Deep Purple».

Ацянак: абуджвае патрыятычныя пачуцці.

СБ

ДЗЕ ВАРТА БЫЦЬ

11 лютага ў клубе «Рэктар» адбудзеца «Сярэднявечная дыскатэка» з «Старым Ольсам». У праграме — танцы пад узоры сярэднявечнай музыки, любімцаў і новыя песьні, конкурсы. Цена 8 000 руб. (танцплощадка + дыск «Старога Ольсы» ў падарунак). Т: 649-08-88, 766-24-25, 400-67-74.

Сотні ахвотных на Вольскага

Саліст «N.R.M.» 15 сакавіка выступіць у ЗША з канцэртам на штапе Дзілавэр. Спачатку амэрыканцы адмовілі съпеваку ў візе, але выбух абурэння ў прэсе прымусіў амэрыканскаса пасольства пераглядзець рапшэнне. Клерк-амэрыканец у кансульяце, які разглядаў паперы ў першы раз, простишаў, што такі Вольскі. «Ужо пры першай спробе калія трохсот чалавек з розных куткоў ЗША забранивалі білеты», — расказвае арганізатар выступу Андрэй Лабай. Зарэгістравацца на канцэрт

можна праз сайт usa.stlyap.com.

Ліка едзе на «Эўрабачаньне»

Вызначчыўся беларускі працдаўтавік конкурсу «Эўрабачаньне-2005», што пройдзе ў траўні ў Кіеве. Нагадаем, што з 14 прэтэндентаў пры канцы сънежня глядчычы шляхам галасавання вызначылі трох фіналістаў — Паліну Смолаву (заняла першое месца), Наталлю Тамелу ды Анжаліку Агурбаш. Музычныя спэцыялісты 31 студзеня прыбылі да вінісові, што найбольш для Эўрабачаньня пасуе Анжаліку Агурбаш. Для

параўнання, ва Украіне свой прэтэндент вызначыцца 27 лютага. Падчас гала-канцэрту глядчычы SMS-галасаваннем будуть выбіраць з 15 фіналістаў.

Прэтэндэнты на «Вялеса»

Аб'яўлены намінанты на прэмію «Глініны Вялес-2004». Гэта Валеянін Акудовіч з кнігай эсэ «Разбурыць Парыж» (выдавецтва «Логівнаў»), Алена Брава с зборнікам прозы «Камэнданці час для ластавак» («Мастакія літаратура»), Ірына Жарнасек з раманам «Будзь воля Твяя» («Pro Christo»),

Барыс Пятровіч са зборнікам прозы «Ішчысьце быць...» («Тэхнапрынт»), Андрэй Хадановіч зь «Лістамі з-пад коўды» («Логівнаў»).

«Спадчына Беларусі» наўлежала

Мінінфармациі назвалаўся на прэмію «Глініны Вялес-2004». Гэта Валеянін Акудовіч з кнігай эсэ «Разбурыць Парыж» (выдавецтва «Логівнаў»), Алена Брава с зборнікам прозы «Камэнданці час для ластавак» («Мастакія літаратура»), Ірына Жарнасек з раманам «Будзь воля Твяя» («Pro Christo»),

«Мастакія літаратура», «Брасцкая кропасць на віятрах гісторыі» (редакція часопісу «СЭЭ»). У конкурсі ўдзельнічали 419 выданняў з 61 выдавецтвам.

Год Каараткевіча

Год Каараткевіча ў Віцебску адзначаюць штоңмесячнымі літаратурнымі супрочасцамі ў бібліятэцы імя Каараткевіча (Маскоўскі праспект, 64). Наступна пройдзе ў сярэдзіне лістапада з узделам аўтара «НН» Францы Сіўка.

Фэлін — Нобэль для кіно

Італьянская кінэматографісты звярнуліся да каралі

Шэвцыі з прапановай заснаваць Нобелеўскую прэмію ў галіне кіно для прысьвяціць яе геніяльнаму кінарэжысёру Фэліні. Прэзідэнт такі ёсьць: у 1968 г. была заснавана аналагічная прэмія ў галіне эканомікі.

Венеціянскі карнавал

У Венеціі да 8 лютага доўжыцца традыцыйны карнавал. Ахвотны могучы на толькі наглядзеніе на шматлікіх відовішчы, але ён самі павучыцы рабіц маскі ды асвоіць італьянскі сярэднявечныя танцы.

AB; паводле Интэрфакс, Белапан, Gazeta.pl

У кватэры Кучмы пасяліўся Суркіс

Напярэдадні Новага году Леанід Кучма з жонкай зъехалі з кватэрой, вывезлы рэчы ды разыліўлі прыслугу, паведамляе ўкраінская газета «Свобода». На іхнае месца ўжо засяліўся бацька презыдэнта Фэдэрэцыі футболу Украіны Рыгора Суркіса.

Дом на Дзесяцінай, узвядзеныне якога ў 1996 годзе каптавала пад 18,9 млн даляраў, славіца аздабленнем, найноўшай электронікай і пыльзімачым скандалам, які ўзынік праўз Людмілу Кучму.

Першая лэдзі была расчаравана, што на Андрэйскую царкву выхадзіць глах сціні размешчаны на штошым паверсе кватэр. Побач, на Дзесяцінай, 12, будвалі брытанскія пасольства. Была асыцірова, што брытанцы ўзвядуць будынак, вышыні за пісьці паверхай, і, нават калі прасачы ажно, купалаў усе роўні на будзе відань.

Найвышэйшая дзяржаўная ўлада вымагала ад тагачаснага мэра Кіева Леаніда Касакіўскага разарваць з брытан-

цамі контракт на арэнду будынку, але той не пагадзіўся. Касакіўскага зъмісцілі з пасады, і на яго месца прыбышоў Аляксандар Амельчанка. «Грантам» у пасольскім будынку — архітэктурным помніку, які прастаяў стагод і стаў бы якіч столкі ж, — падае сціна», — адзначае выданье. У вінку Амельчанка атрымаў фармальную нагоду разарваць контракт. У Кучмавай кватэрой прасекі акно з відам на купалы. Газета прыводзіц звесткі пра кошт выканання работ і вартасць затрат з 18 жніўня 1996-га да 16 мая 1997-га на ажэкце по вул. Дзесяцінай, 10, штошы паверх. Добраўпрадаваньне туалетных пакояў каптавала 62,7 тыс. даляраў, аздабленне інтэр'ераў і вінкна —

269 тыс. даляраў.

Ціпер сям'і Кучмы плянуете пасяліцца ў Кончы-Засіпе, дзе для іх «за дзяржаўныя гроны ў 2002 годзе быў пабудаваны дом №29». У ролі «інвестара» гэтай маштабнай будоўлі выступіла дзяржаўнае прадпрыемства «База матэрыяльна-тэхнічнага забесьпячэння». Выданье съвязірае, што прыблізная сума «інвестыцый» склала звыш 1,89 млн даляраў, аднак піша газета, насамреч дом для Кучмы будавалі не за гроны «Базы», а за дзяржаўныя сродкі. Пасля таго як «База» пераказала гроны выканануцам будаўнічых работ у Кончы-Засіпе, яе ліквідавалі. А «інвестыцыйны праект» контам амаль 15 млн даляраў, паводле інфармацыі «Свободы», муж і жонка Кучмы ўжо прыватызавалі.

TC

ВАРТАЕ АХВЯРАЎ. Каб Людміла Кучма бачыла Андрэйскую царкву, спынілі пабудову брытанскага пасольства.

АСЧНІ

Рэнэанс штучных моваў

У 1990 годзе прафэсар Аляксандар Дулічэнка, мовазнанавец з Тартускага ўніверсітэту, налічыву з часоў сальэрэсолю 912 прыдуманых моваў. Сёняння інтэрнэт-рэестар штучных моваў (www.langmaker.com) ацэньвае іх колькасць у 1279.

На Зямлі размаўляюць на шасці тысячах натуральнайных моваў, палова з якіх мае менш за 10 тыс. насельніцтва, а як чвэрць налічваюць самае адну тысічу карыстальнікаў. Паводле ацэнкі ІОНЭСКО, штогод паміраюць дзесяць моваў.

Ці азначае гэта, што мы назіраем заняпад моўнай разнастайнасці? Глабалізацыя наяс з сабой дыкатура разнапулярнейшых моў. Толькі вось яе выбар вызначаеца «моўным імперыялізмам» (як французі акрэсівна юць сусветнае дамінаванье ангельскай), а ня зручнасцю для карыстальнікаў і их роўнайсцю: нему лягчай вывучаць ангельскую, чым беларусу, а беларусу — лягчай, чым японцу.

Імперыялісты і ідэалісты

Гэта гадо на пазбайдзены штучныя мовы. Найбліжэй ідэалу наблізілася першая з іх — сальэрэсол, распрацаваная ў 1817 годзе французам Жанам Франсуа Сюдром. Яна грунтавалася на сямі нотах музичнай гамы, а «словы» налічвалі ад адной да чатырох нот (напрыклад, «бог» — гэта «домі-соль», а «д’ябал» — «соль-мі-до»; «соль-р-соль» азначае «мова»). Гэта мова была адноўлена цікіжай для француза, ангельца ці аўстралійца абарыгена.

На жаль, на ў кожнай ёсць музичны смык, таму задума Сюдра папірпела крах, а ў 1879 годзе зляўшіся валапак (ад ангельскіх слоў) — мова, заснаваная на пераправанай лацінскай, інгемскай, французскай і ангельскай лексікы і граматыцы. Стваралыкі валапаку, баварскі сцятар Шлеер, верыў, што выконвае запавет Бога. У канцы XIX ст. — першяд росквіту валапоку — ім валадалі 200 тысяч. чалавек з Эўропы і Амерыцы.

Прыцыміла яго папулярызація больш працтве і лягчына тваронін доктара Эспранта («той, хто мае надзею»). Пад такім позіціянам афталмоляг з Беластоку Людвік Замэнгоф апублікаваў у 1887 годзе падручнік прыдуманай ім мовы, якой удалося зрабіцца самай папулярнай штучнай мовай у гісторыі. Сёняння колькасць тых, хто гаворыць на эспранта, ацэньваецца ў 1,6 млн чалавек, і нават можна зіяніць людзей, якія дзякуючы бацькам-эспрантыстам гаворціць на ёй зьдзінстві.

На жаль, як Замэнгоф палепешы і ѹз

ТОЛКІЕН прыдумаў для «Валадара пярсыёнкаў» на толькі краіну Міжзем'е, але і шматлікія мовы. Гэта эльфійка размаўляе па-квэнійску.

лешшую за эспранта, у выніку чаго ўзынікі новыя і новыя пранановы (у тым ліку іда, акцыденталь, навіяль, нэо, інтэрлінга і інш.).

Навамоўе супраць каалангу

Эспранта выдатна ведаў лінгвіст з Оксфорду Джон Рональд Руэл Толкіен, які ў 1932 годзе нара��аў, што эспрантнікі ідэмбы маюць прыгажосць, уласцівай тым, што зляўляюць ў натуральнай мове. Тым на менш, яго выдацьні ў 1954 годзе раман «Валадар пярсыёнкаў» зрабіў ровночыпно ў літаратуры, бо для патрэб гэтага рамана Толкіен прыдумаў на толькі гісторыю апісанай неіснуючай краіны — Міжзем'е, я, але і шматлікія мовы, з якіх самымі прыгожымі былі прызнаны квэнійская і сіндарын — мовы эльфаў. Пісменнік адлюстроўваў іх эвалюцыю ў ходзе выдуманай гісторыі.

Сама меней з часоў Толкіена паважаючыя сябе аўтары фантэзі і навуковай фантастыкі адчуваюць сваім авабязкам выдумаць разнастайныя мовы і дыялекты. Прыкладам можа служыць хоць бы надеат — хуліганскі слэнг з «Заваднога апэльсіна» Энтані Бэрд-

жэа (1962), мяшанка англійскай, расейскай і кокні — сацыялекту лёнданскай вуліцы.

Моўныя находкі некаторых аўтараў аказаўшіся надзвінай трапінімі. У рамане «1984» (1949) Джордж Оруэл апісаў «навамоўе», ці такую рэканструкцыю натуральнай мовы, якай рабіць немагчымым для насельнікаў талітарнай дзяржавы сведаць мовы, якія звязаныя з аўтары і працягуюць ўзрост. Навамоўе супрацьды расквітнела шмат у якіх мовах, і іхнія съязды дасюль застаюцца ў многіх мовах. Жыхары таталітарных краін, каб захаваць незалежнасць і пазбегнуць неіснуемых саюзаў з боку ўладнага апарата, ствараюць магназначную, «эзопаву» мову, якую від «ётоні» (1984) Януш Зайдоль апісаў як «кааланг».

У цыклі «Чараўнік Земнамор'я» (1969) Урсула Ле Гуні апісвала першасную, «санрайдную» мову, на якой быў створаны съев. Валоданы ёй дас магічнымі здольнасцямі, але, паколькі шмат слоў было забытага, чарнікі традыція багатага часу на іх рэканструкцыю. У час, калі Ле Гуні пісала книгу, амрыканскі лінгвіст Ноам Хомскі распрацаваў сваю тэорыю ўніверсалнай граматыкі, якая пастулюе, што ўсе чалавечыя мовы маюць супольныя элементы.

Фантасты і фанатыкі

Недацрненая чалавецтвам штучныя мовы знайшли прымененіе ў кіно і на тэлебачаны. Легендай эспрантыстай зляўляецца фільм жаху «Інкубус», зняты цілкам на мове Замэнгофа. Эспранта выкарыстоўваецца таксама ў навукова-фантастычных стужках — сэрыяле «Чырвоны карлік» і фільме «Гатака», а ў самы апошні час — у трэцій частцы прыгод лягушкі вампіраў Блэйза «Тройца». Адраджэнне музычнага сальэрэсаюло выкликалі «Блізкія канцакты трэці ступені» (1977), у якіх прышыпшыя спрашуюць зялінага параземца зъяўляніямі.

Адна з найпапулярнейшых сэньня штучных моў была сканструйвана ў 1980-х гадах падчас здымкаў трэцяга поўнамэтражнага фільму паводле сэрыяле «Зорны плях». Прыводамуе яе Марк Орканд, доктар мовазнаніяў, у нязначнай ступені грунтуючыся на адным з вымрэлых індзейскіх дыялектаў. Гаворка, вядома ж, пра кінгтонскую — мову кінгтонаў, вялічайшай расы прышыпшы з племяны Кронас. Сёняння кінгтонская валодала ўсімі тысічамі чалавек. Вызначана нават, што сяроднім карыстальнікам кінгтонскай мовы ў 2015 годзе, ён захапіўся мовай зляўкочы сэрыялу, праждывася ў ЗША, мас і прытрымліваў вышыпшую адукцыю і працягаваў ў сферы высокіх тэхнолагій. Інтэрнэт-энцыклікі «Вікіпэдія» мае настороні на гэтай мове, а яе прагандаваным здаймаецца Інстытут кінгтонскай мовы (ЗША), які выдае штокварталнік і прызначае студэнтам-лінгвістам навуковыя стыпэндіі. Выдадзены англа-кінгтонскі слоўнік і размойні, а таксама нават «Гамлет» і «Гільгамаш» па-кінгтонску!

Інтэрнаўты і філянтропы

Сёняння штучныя мовы разыўваюцца дзякуючы Інтэрнэту. У сеіце можна зіяніць пе-раклад з блізкай Кінгі Бысці на мову эльфаў, пасэмны на кінгтонскай і мноства эспрантыстскай літаратуры. Увесць час зляўляючы новыя мовы, якімі іх аўтары хочуць ап-чыслыць чалавечтва, уводзячы іх у ўжытак пры дапамозе Інту. Рышард Антагнішак, паляк з Швейцарыі, прашануе зрабіць свае ат-лянгі мовай ЭЗ, канадка Соні Элен Кіса распрацавала такіпону — максімальная спрощанная мова, якая налічвае ўсяго чатырыстацьця гукіў і 118 слоў. Такіх прашанано сотні.

І можа нейкай з гэтых моў паслаборчніць з эспранта? Вядома, не, паколькі большасці з іх не ўжывае ніхто, апрач стваральнікаў. Усё адно складаеца ўржанынне, што замест кожнай памерлай натуральнай мовы зляўляецца некалькі новых — штучных.

СП; *Gazeta.pl*

Пуціна панесла

Выбары ў Іраку: ніякіх ілюзій. — Дыхатамія левых. — Гуманітарная інтэрвэнцыя-2. — «Аранжавяя» ў Эгіпце. — Майдан як крыніца сувэрэнітету. — Макс Вэбэр і рэвалюцыя ва Украіне. — Аб загадках расейскай душы. — Хто такія? — Каму скардзіца ў Самалі. Лёлік Ушкін агльядзе сусветную прэсу.

Цэлы тыхдень аналітык БТ падшпільвалі заходніх калег, нібыты вымушаных падаваць выбары ў Іраку як троныф дэмакраты. Але я ніякай эўфары адносна Іраку не заліжалі. Найбольыя аптымістычныя каментары даля брытанскай «Гардіян», працтваваўшы нейкага клерка ААН: «Выбары могуць зымніць лёгіку палітычнай барацьбы. Яны вызначаць, хто прайграў і хто выйграў. Тыя, хто выйграў, змогуць нешта зымніць у лепшыя бок. Галоўнае, каб ім далі адпаведныя паўнамочтвы».

Самыя інгатыўныя аэнкі працавалі левых, для якіх выбары — «механізм пэўдалегітымізаціі амэрыканскіх імпэрскіх інтарэсаў». Але што цікава — на мінульты тыхдні частка тых жа левых начала хвалівацца, каб выбары не быly сарваны. Яны баяцца, што якіх даканалі акцыі шагідай, могуць прыпыніць гульні няхай нават у часам фармальную дэмакратию. Гэта азначаюла б канец праекту дэмакратызацыі Іраку і «ўзмацненія аўтарытарных рэжыміў у Эгіпце. Ярданіі і Саудаўскай Арабіі, дзе настав касмэтычныя рэформы лічыліся б фантастычнымі прарывам» («Тагесцайтунг»).

Гэта значыць, «прагрэсіўная грамадзкасць» відавочна мае свае праэкты для Іраку і ўсіго сусвету. Яны цешацца з таго, што маштабы азіяцкага цунамі прымусілі заходніх палітыкаў прызначыць неабходнасць дапамогі краінам традыція сусвету. Жак Шырак зрабіў супернадарунак антыглобалістам, якія сабраліся ў бразильскім Порт-Алегрэ, і падтрымаў іх ініцыятыву аб уядзеніні спэцыяльнага падатку на банкаўскія трансфerty. Атрыманых грошай — 8—9 мільярдаў у.а. штогод — хопіць, каб наіправаць у бедныя краіны кучу

персаналу ды гуманітаркі. І гэта будзе на праста дапамога, а фактычна, новая форма экспарту дэмакратыі, толькі мірна.

Паводле слоў Жака Маму ў французскай «Монд», новая гуманітарная інтэрвэнцыя будзе на гадаваць дзеяньніцы сяброду арганізацыі «Дактары бяз межаў», якія «зі першых дзён свай місіі падтрымлівалі антыдыктатарскія лέунгі, спрабавалі абараніць насельніцтва ад гвалту, передавалі інфармацыйно журналістам, спрыялі ўздыму грамадзянскіх ініцыятыў».

Тым часам дрымучыя жыхары трэціга сусвету звязываюць будучыню не са змовай NGO, а з палітычнай рэвалюцыяй. У «Тагесцайтунг» зявілася цікавае інтэрв'ю эгіпецкага сацыяліста, чыя арганізацыя, аб'яднаўшыся ў дзіўную кааліцыю з ісламістамі, змагаеца супраць спробы прэзыдэнта Хосні Мубарака перадаць уладу свайму сыну. Інтэрв'ю канчатца фразай: «Міркую, што Эгіпэт чакае ўкраінскі варыант рэвалюцыі». І да берагоў Нілу дакацілася слава аб спраўах Юшчанкі і Цімашэнкі.

Сама Цімашэнка на мінульты тыхдні была назначана в.а. прэм'ера. Сядро шматлікіх каментароў — чаму ўсё ж ей, а ня Кінаху і Парашэнку аддалі Кабініт — мне падаўся цікавым наступны: «Цімашэнка — герая Майдану, які сённяні стаў сымбалем народнага прадстаўніцтва ў сывядомасці Юшчанкі» («Дзэркало тэатра»).

Як бачым, Аранжавая рэвалюцыя набывае фармат вэбераўскай устаноўкі.

Мінульты тыхдні таксама каменткова вyzначаюць: украінскім Кобленцам, цэнтрам замежнай антыаранжавай контрапрэвалюцыі, будзе Масква. «Коммерсанть» паведаміў: «Крэмль пачаў дыпламатичную спіцапрацэю. Вось ужо некалькі дзён ад расейскіх афіцыйных асоб чувані рапушчыя рэплікі на адрас новай расейскай «восі зла». Яе ўтвараюць Грузія, Украіна і амаль далучаны да іх Малдова. [...] Крэмль распрацаў новую стратэгію, сутнасць якой — пагорышыць жыхць дзяржавам, якія прыніліся, любымі сродкамі».

І яшчэ: украінскім прэса сённяні — лістэрка дзяўнага стану грамадзтва. Грамадзтва, якое перажывае т.зв. пострэвалюцыйны сындром. Атмасфера рэвалюцыі

ІГАР МАРЫНІЧ, сын Міхаіла Марыніча (справа) прышпіляе значку «Свабоду Марынічу» быўому паслу ЗША ў Беларусі Дэнілу Спіххарду. Яны сустрэліся ў Кіеве, на цырымоніі завяршэння дзеяньніцы грамадзкай кампаніі «Пора» — рухавіка рэвалюцыйнага Майдану.

наступае месца штодзённым бальнальным проблемам, і шалёныя «аранжысты» думаюць, як заканчыць з ё сывядомасці, няхай нават шляхам рytуалу. «Украінска правда» піша: «Мы кажам, што пачынаем жыць у Новай Украіне. Калі так, давайце пачынаць усё рабіць па-новаму. Пачнем з міэрнага: не штурхца ў транспарце, не падвойці сябе па-хамску за прылаўкам і ў офисе, не шамаеце цукеркамі ў тэатры».

Як бачым, Аранжавая рэвалюцыя набывае фармат вэбераўскай устаноўкі.

Мінульты тыхдні таксама каменткова вyzначаюць: украінскім Кобленцам, цэнтрам замежнай антыаранжавай контрапрэвалюцыі, будзе Масква. «Коммерсанть» паведаміў: «Крэмль пачаў дыпламатичную спіцапрацэю. Вось ужо некалькі дзён ад расейскіх афіцыйных асоб чувані рапушчыя рэплікі на адрас новай расейскай «восі зла». Яе ўтвараюць Грузія, Украіна і амаль далучаны да іх Малдова. [...] Крэмль распрацаў новую стратэгію, сутнасць якой — пагорышыць жыхць дзяржавам, якія прыніліся, любымі сродкамі».

СЪЦІСЛА

Свякі Масхадава выкрадзены

Улада Чачні прызнала, што былі выкрадзены восьем свякіў Аслана Масхадава. Чачэнская праукратура завіла крыміналнаю справу па кожным выкраданьні. Адзіны слід вядзе да службы бясыпекі Чачні, якую ўзначальвае 29-гадовы віцэ-прем'ер рэспублікі, Герой Расеі Рамзан Кадыраў — сын забітага летасці прамаскоўскага презыдента Ахмада

Кадырава. За сястру Масхадава спрабавалі заступніца вайскоўцы, аднак невядомыя ў камуфляжы сказалі, што дэйнічаюць на загад Кадырава: адзін з афіцэрў па раны атрымаў панцвяджэнне гэтага. Прадстаўнік Масхадава ўсман Фэрзаулі съцвяджае, што людзі Кадырава выкрайлі свякі Масхадава з дапамогай структур ФСБ і ГРУ. Легас генерал-пракурора Расеі ўладзімер Усыцінай, выступаючы ў Дзярждуме, прызначаў адказваць на

тэракты з захопам закладнікі арыштамі свякай тэрарыстай, нават калі тыя ні ў чым не вінаватыя. Гэту практику расейскай войскі актыўна выкарыстоўвалі на Каўказе ў пачатку XIX ст. Паводле слоў Фэрзаула, пасля выкраданьня ў Масхадавым нікто ня звязываўся і не выстаўляў ніякіх патрабаваньняў.

«Коммерсанть» з пустымі старонкамі

У панядзелак расейская газета «Коммерсанть»

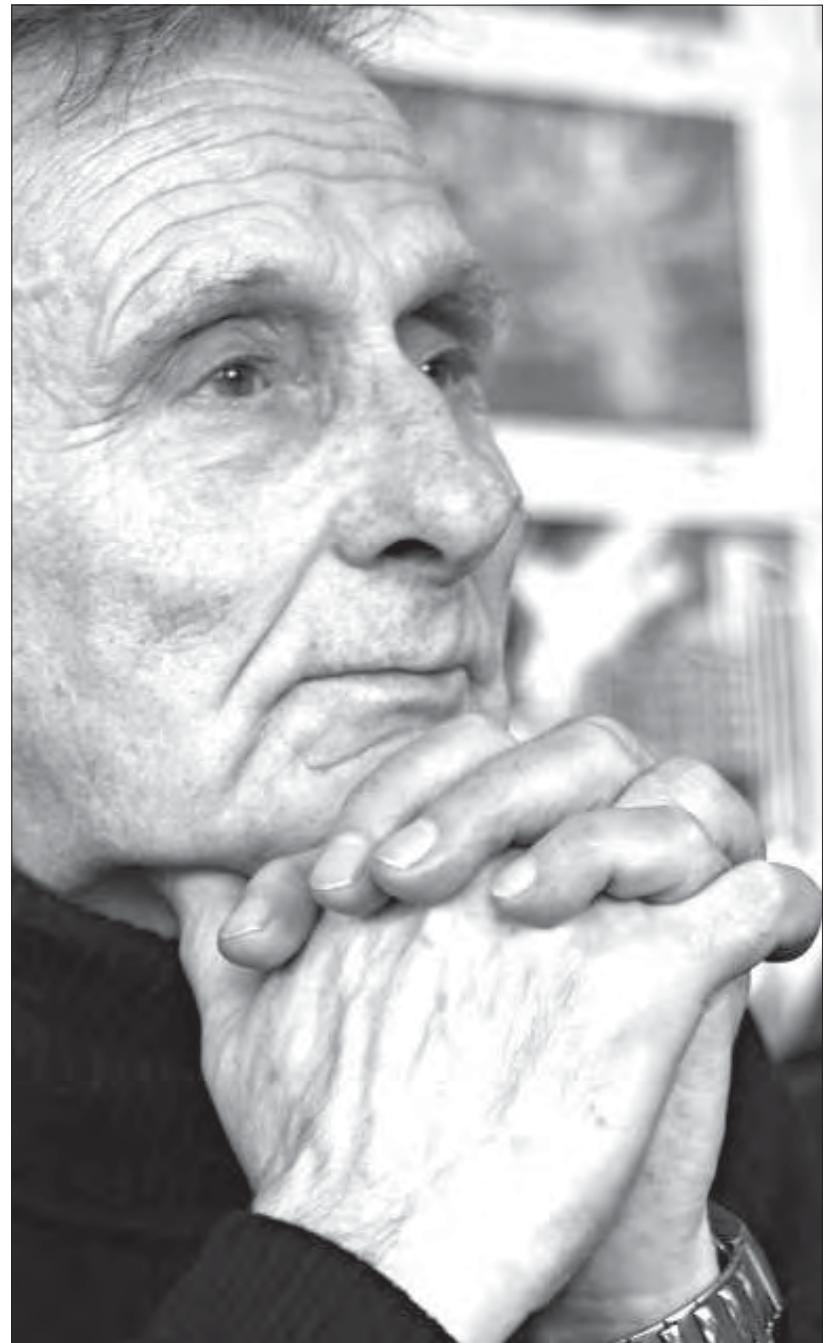
выйшла з белымі старонкамі. Гэтак газета адзялагавала на рапэнтыне суду спагнанца зь велічынёй 310,5 млн рублёў (каля 11 млн даляраў) на карысць «Альфа-банку» ў якасці кампенсацыі за шкоду яго рэпутацыі. Незадаволенасць «Альфа-банку» выклікаў артыкул на летнім «крызісе даверу» да банкаў, падчас якога да банкаматаў выстроіваліся даўжэннія чоргі. На першай старонцы газеты друквецца зімнае кіраўніцтва «Альфа-банку» Міхaila Фрыдмана, які пасцікае кампенсацыю,

руку Пуціну. Абвяржэнне «непрайдзіўшай інфармації» на дадзенай старонцы дагары нагамі, затос двойчы — паводле закону абвяржэнне павінна друкавацца на тым месцы, дзе быў надрукаваны артыкул (на 1-й і 7-й старонках), аднак закон не забараняе друкаваць яго ў перакуленым выглядзе. «Коммерсанть» — адно з нешматлікіх расейскіх выданняў, для якога такі штраф не азначае аўтаматычнага закрыцця. Каб выплаціць кампенсацыю,

«Коммерсанть» давялося ўзяць банкаўскі крэдыт на тры месяцы. Кіраўніцтва выдання будзе абскарджаць судове рапэнты ў міжнародных судах і ўпэўнена, што гроши ранде ці пазней будуть вернуты. Нумар з пустымі старонкамі карыстаецца павышаным попытам, давялося нават друкаваць дадатковы наклад. «Коммерсанть» — якасная газета, якая стаіць у агнішчы да пущінскіх уладаў.

Валянцін Тарас: «Трэба

Валянціна Тараса можна слухаць бясконца. І таму, што ён карэнны мянчук, які памятае гэты горад з Замчышчам і конскім базарам. І таму, што ён бліскучы апавядальнік, з добрым пачуцьцём гумару. І таму, што ягонага ўласнага лёсу хопіць не на адзін раман. І таму, урэшце, што ён вельмі мудры. Газэтны фармат ня можа даць адчуць усяго задавальнення ад слуханья Тараса. Дзеля гэтага трэба прыйсці на ягоную кухню, дзе гаспадар ад душы налье госьцю добраі гарэлкі. Паслья зачыніца ў ягоным кабінэце зь відам на Опэру, закурыць. Каторы раз зьдзівіцца, наколькі ў гаспадара маладыя вочы. А паслья слухаць, і съмяяцца, і сумаваць. Не ўпершыню дзівячыся, колькі жыцьця ў голасе апавядальніка, колькі сапраўднага акторства ў інтанацыі. І штораз шкадаваць, што за вокнамі так рана цымнене, а мне зноў не хапіла часу распытаць пра ўсё, што хацелася. Дай Вам Бог, спадар Валянцін, доўгага жыцьця!

«НН»: Вы не адчуваецце настальгія часах маладосці?

Прыкметах таго часу, парадках, стылі жыцця?

Валянцін Тарас: Ніякое настальгія па чыста савецкім у мяне няма. Але, натуральна, ёсьць настальгія па маладосці. Некалі рускі паэт Кушнер сказаў: «Время не выбывае, у нас живут и умирают». Гэта так. І казаць, як некаторыя вельмі дзіўныя для мяне людзі гаворачы, што «нічога там не было абсалютна, усе было корнае, страшнае, безвыходнае», — глупства. Мы былы маладыя, у нештырі верылі, пісалі, хакалі, пілі гарэлку. У нас былы свае кампаніі. Мне папінціла ў сінсে асроддзіза, у якім я знаюдзіся, — на маіх сібров. Нідаўна мне патэлефанавала кабета, жонка вельмі блізкага і дарогога мне чалавека, ужо набожчыка, — Валодзі Бойкі. Сказала, што чысыцьціц пяцер Валодзэў архіў, а ён быў журналіст, «лімавец»... І знайшла ў Валодзевым архіве мае вершы супраць дзядзі Сёма. Прачытала мне некаторыя радкі, і я пішыра, алі незаслыліва зарагатай, як пармалын чалавек. І я не саромуючыся ў дадзеным выпадку сябе пахвалю. Мне стала съмешна па-доброму. Як можна ўсъмініцца зь немаліяткі або са свайго старога здымку, калі ты бачылі сябе немаліяткам. Несік усъміхненія зі радасцю, і з замілаваннем, і з нейкай горычкой. Так было — гэта мая маладосць.

Гэта быч час, калі я быў такім. Але заўсёдна ў грамадстве знаходзіцца людзі, і я ўзялічылі лёсу за тое, што я апынуўся сирод з гэтых людзей, якія пачынаюць у свой час задумвашца — у што ж яны вераць? Траба на толькі верыць, трэба ведаць. А вось калі началася гэтая праверка веры веданнем, калі звязаліся нейкія рэчы, якіх я ня ведаў і ня мог ведаць з розных прычынай, то, натуральна, начали мяніцца і мае погляды.

Я падкрэсліў бы, што нічога ў жыцьці не працядае абсолютна даромна. Было і пэўнае выхаванье, прынамсі, з боку бабулі Гэлі, якая была верніца адданая, католічка, ніколі не хварала на якія савецкія хваробы. Яна ніколі мяне ні ў чым не пераконвала, нават калі я быў хлапчуком. Яна простила былая мабудаўня, яна жыла, рабіла ўчынкі. Яна меркавала аллюдзя. І восі гэтыя чалавечы ўрок, тое, што пасяяла бабуля ўважае, — потым гэта працялася нейкім зірняткам і дапамагло мне пераадолець, як гэта ні дзіўна, дагому таксама рэлігійную. Сёняня абсолютна ясна, што марксізм, асабіцца ленінізм, быў рэлігія. Яна, як ціпэр разумею, жыла паводле Свяготага пісання. Не могу сказаць, што зрабіўся вернікам. Тут шмат асабістых думак, у мяне шмат пытанняў да Бога. Сапраўдныя вернікі не задаюць пытанняў. А я некалі простила верніку, але сталася так, што пачаў задаваць пытанні.

Паўтара году ў партызанах

«НН»: А якога харектару?

ВТ: Чаму напісана адно, а робіцца другое? І стаўленне да вайны, і яе апісанье. Я бачыў вайну хлоп-

чыкам. Паўтара году праўбы ў акупаваным Менску, а паслья паўтара году ў партызанах. Імагу сказаць, што больш-менш дакладна і больш-менш падрабізна я гэтую вайну (на пэўным, аблежаваным участку) ведаю добра. Можна нават сказаць, дасканала. І калі потым пачаў чытати, нейкія велич-апафэзісныя карціны... Спачатку гэта съмашыла, потым начало раздражняць, а потым я пачаў задумвашца. Чаму так? Навопакі? Дзеля чаго? І я ўбачыў, што гэта проста мана наўмысная. Для таго, каб стварыць пэўны образ гэтай вайны. Па-першае, прыпісаць яе ўсю, гэтую перамогу і подзвіг народу, — сабе. Што бязь іх нічога бы ні здарылася. Бязь іх народ альбо памёр бы, альбо разбегся бы, альбо не пайшоў бы на подзвіг. З майго ўнутранага выкрыцця гэтай маны потым мне вельмі лёгка было прымаць тия факты, якія многіх людзей агаломышлі. Гэта не адразу, відзома, было адмаўленыя сацыялізму як ідэя. Мы ўсё, калі сёння называюць шасцідзесятнікамі, а гэта і я, і Саша Адамовіч, і Навум Кіслік, і Мікола Крукouski, і ў гэунай ступені Васіль Быкаў, хадя ён у многім пайшоў даўней за нас яшчэ тады, — мы эвалюніравалі. Мы ад Сталіна варнуліся да Леніна. Я нават напісаў верш, калі Сталіна вынеслі з маўзалею, — «Вяртаные да чалавека». Сэнс у тым, што ад крыважэргана, страшнага бога мы варнуліся да чалавека, да Леніна. Ну а канец ілюзіям канчатковка паклала Чхачаславчына, 1968 год.

Хоць быў яшчэ гэунай жыцьцёвых акаўчыніцьці, якія не давалі магчымасць, скажам, кінцьць працу. Па-першае, гэта было нязыўная абсолютна. Мне здавалася немагчымым — як гэта можна жыць, ніде не працуточы? А што людзі скажуць?

Я антыпатрэйт

«НН»: У акупаваным Менску можна было выжыць і застацца чалавекам? Ня мець да сябе пікнікі маральныя прэтэнзіі?

ВТ: Многія выжывалі, застаючыся людзьмі, што ім потым не даравалі. Я застаўся з маленькай сястрычкай, чёткай і бабуляй. Другая бабуля, бацькава мац, была габройка, апынулася ў гэты разам зь дзедам Міколам, бацькам. Уладкавалася на працу ў шпіталь, на кухню. Прыносіла адтуль нейкія абеды. Потым чётка рабіла тоес самае. І калі німца адступіла, чётка ўнікліка з імі, бацькы, што мала я ні будзе. Нагэуна, яна не памылялася. Яшчэ адзін прыклад. Быў такі таленівіты мастак Мікалай Іванавіч Гусеў. З паходжанням рассеец, але з 1920-х гадоў жыў у Беларусі. У яго была хворая жонка, яна амаль не магла хадзіць. І дзіўна маленкія дачкі. Ен выжывіў тым, што пісаў партрэты німецкіх афіцэрараў. Яны прыяжджалі да яго дахаты, пазіравалі. Жыў даволі нармальна, мог працаваць, сваю сям'ю. Паслья вайны атрымаў чатыры гады. І калі я пра гэта напісаў у адным эсэ, знойшоўся такі генэрал Анатоль Быкаў, які накініўся на мяне, што я «палалягт фашысты», здраднікаў, мэрзотнікаў, што я шкадую тых, хто праўці немцам

ЖЫЦЬ»

блізну, хто працаў у німецкіх кухнях, пісаў партрэты толькі дзеялі таго, каб выхысь!» І што гэта толькі антыпартрэт мог напісаць. Я амкнаваў тады: калі ў чалавека такое мысленне, што жанчыны, якія праці блізну, мастак, які ратаваў сім'ю свайго прафесія, — нейкі страшыдлы, дымныя чалавек таксама пачвра нейкай. І калі ад мяне патрабуюць таго, каго трэбуюць, то я — антыпартрэт! Бе не людзяжэр. Тут нікай іншай размовы быць не можа. Відома, былі людзі, якія спрабавалі зімамацца бізнесам. Гэта было вельмі цікава. Яны адрэзу аказваліся ў цэнтры кримінальных груповак, і паліцыя, і немцы. І калі такі прыватнік адкрывалі нейкую свою справу, прыходзілі бандзюгі, прыходзілі паліцаі, немцы, усе казалі: «Трэба дзяліцца».

Шыбеніцы клякалі да змаганьня

«НН»: Мяркуючы на здымках, Менск быў страшны горад. Побач з тэатральнымі афішамі стаялі шыбеніцы...

ВТ: Стаялі шыбеніцы. Але я ня ўёс час. Проста гестапо час ад часу некага вешала. Першыя павешаныя ў яўгачы на пачатку лістапада 1941-га там, дзе піпер начынаецца вуліца Коласа. Амаль на супраць інстытуту фізкультуры. Там, дарэчы, калі інстытуту стаяў падбіты савецкі танк, які ўварвалісі ў горад і з заходняга мосту дайшли да Камароўскіх разьвіў. Іх на разъездах падбілі, і гэты танк згарэў. Немцы аблагадзілі машыну і паставілі надпіс, што «тут германаў загінулі савецкія танкісты, якія выконвалі свой салдатскі абавязак». І насупраць гэтага танка ў лістападзе праста на слупах павесілі трах. Павесілі хлюпіцу, дзяўчыну і яшчэ аднаго хлюпіцу. Гэта было на маіх вачах. Другі раз я бачыў павешаныя на Ціянскай і ў Купалаўскім сквэрэ. У Купалаўскім сквэрэ тыўні дрэвы стаялі па сеньчыні дзені. І міне трохі дзяўчыні, што там нікага мэмарыяльнага знаку. Амаль усе людзі, якіх павесілі, былі камуністамі. Праўда, там і хлюпічы павесілі, амаль майго аднагодка — Валодзю Шчарабанціча. Баксы былі ў падпольні, і ён изўным чынам выкарыстоўваўся. Яго павешаныя і стала для мяне адным з матываў абавязковая пайсьці ў партызаны. Гэта я да таго, што моладзь ня толькі дубінкамі не запалохает, а наадварот, укалоўшы нешта процилгаса. Калі нават шыбеніцы дыставалі зусім іншыя ўчынкі. Ни страх, а літаральна — «Ух, я вам, гадам, дам!» Нінансіць выклікала гэта ўсё.

Ну, канечне, вонкава, калі горад прыйшлоў у сябе, ачуўся, пагарэльцы рассяліліся па нейкіх хатах, жыцьцё здавалася больш-менш нармальнай. Запрацаўвалі рынкі, выдавалі хлеб на каргах. Запрацаўвалі гарадзкая ўправа, звязаліся бэзансіцкія стадоўкі, школы. Я хадзіў у адну такую школу на Беларускай вуліцы. Пайноў, праўда,

перш за ўсё, таму, што кarmil. Там давалі сынданак, нейкі абед і вічор. Відома, там дзяцем укачоўваліся ў галаву нацысцамі ідзя, пра пагандаваўся антысэмітэзм і антыпольскісць. Але выкладалі гісторыю, матэматыку. Давалі лекі. Прыходзіў доктар, агліядзіў дзяцей недзе раз на два тыдні. Дзяцем, у якіх была дыстрафія, выдавалі малако, яшчэ нейкі дабаўкі. І мы, хто не трапляўся ў гэту катэгорию, зайдысцілі — чаму ѿ мене німа дыстрафія, таксама б малако дали. У школах былі самыя розныя настайнікі. Частка прыхынала з эміграцыі. Я тады пачуў беларускую мову, якую мне спачатку падалася незразумелай. І сέньня, прыгадаваючы гэта, мы павінны быць узучаны школам БІС: бо гэтыя три гады дзеўні вучыліся. А колькіх дзяцей сіпрауды ўратавалі тэя лекі і малако?

«НН»: Прякую Беларусь марылася ў 1945 годзе?

ВТ: Я мату сказаць шычра, што тагоцца пытання для мяне не існавала ў 1945-м. Мне было 15 гадоў. Я год я выйшаў з лесу, з савецкай партызанкі. Я праства жыў у Савецкім Саюзе. І каб прыйсці да ўсёведамлення таго, пра што я пісаў ў сваім вілікім апагайданні «Холопык са старога здымку» ў книжцы «На высьпе ўспамінаў», павінны были праісці пэўныя гады. Вялізны гады...

Не рабіцеся хутаранамі

«НН»: Ці варта нам наракаць на людзей Вашага пакаленія? Можа, траба спакойней дасці і адышыці з дарагім ім гербам і сцыгамі?

ВТ: Аблалотна з вами згодны. Зь ім бессаноўна змагацца. Я самы малады ўдзельнік вайны. Мне было трынаццаць, калі пайшоў у партызаны. 9 лютага міе споўніцца 75 гадоў. Ім усім па 78, па 80, па 85. Немагчыма, нават смеціна пеконаніца гэтых старых. У сілу аб'ектыўных акаличнасцяў яны зрабіліся торзамі жыцьця. Самае страшнае і самае агіднае, што ях эксплоатуюць — саміх існаванні, іх жыцьцё, іх барадзьбу, тое, што яны зрабілі ў час вайны. Такім людзям, я перакананы, у глыбіні душы абсалютна начаць на гэтых старых і на іх вайну. Але яны сέньні гатовыя дасці ѹльготы, насыціць імі, узвылічыць іх. Усё гэта з ізўнымі мэтамі. Саміх гэтых людзей на траба чапаць і на траба з'яміць спрачанца. Ну што я буду гаварыць старому 80-гадовому чалавеку, амаль майму аднагодку?.. «Ты стары ёлунець, ты што, хіба на бацьши, не разумеєш?..» А ён мне скажа: «А-а-а, цёў купілі ца далирь». Дайце гэтым старым адышыці. Хай яны адышыдць пад сваімі сцягамі, са сваім Сталінам. Мы павінны паважаць гэтых людзей. Бо доля ім так наканавала тады, што ад іх залежалі лес сасвету. Мы не павінны забываць адну вельмі важную рэч, пра якую забываюць многія нащыні маладыя гісторыкі, і ях толькі гісторыкі — маладыя літаратары. Калі яны пачынаюць гаварыць, што гэта была на наша вайна, што гэта была вайна Сталіна і Гітлера,

Я неаднойчы выказваў гэту думку і хачу яе яшчэ раз падкрэсліць. Нельга выкідаць туго вайну, якую мы называем Вялікай Айчыннай, так склалася, з агульнага канцэпту Другой сусветнай вайны. А Другая сусветная вайна была агульна-чалавечай бітвой з германскім нацызмам. Які на той час быў самы страшнай пагрозы чалавецтву і ўсім чалавечаму. Наагул жыцьцю. Нацысты былі людзі пасыльна-дубыні, із дантычныя, і яны слоў не вецер не кідали. Калі яны гаварылі пра нешта «зробім», яны гэта рабілі. І зрабілі бі да канца. У тым ліку із намі, з беларусамі. Есьць, уроцце, дакументы Нюрнбергскага прайсру. Восем вельзарных тамоў. Хай гэтыя маладыя гісторыкі возьміць і паглядзіць. У гэтых дакументах сказана, што яны зібраўшы зрабілі з намі. Чацьверт з амністыі. Частку бі амністыі. Астатнія часткі пайшлі пад нож. Альбо ў рабства. Нельга забываць пра гэта. Усё свет змагаўся з гэтай пачварай. Вялікай Айчыннай пагрозай чалавецтву — із зімамацінай. Гэта таксама радна майбі бабулю. І некалі мене быўшы вазіла на гэтыя магілкі.

Мне шкада драўляных вуліц.

Там стаялі хорошыя драўляныя дамы. Там быў Трамвайні завулок — там быў і халупы такія, убогі зусім, але і быў нармальная беларускія хаты. І мне склада вось гэта

Другая сусветная вайна была агульна-чалавечай бітвой з германскім нацызмам. Самай страшнай пагрозай чалавецтву. Нельга пра гэта забываць.

Што ж мы сέньня робім выгляда, што гэта ўсё ён наша? Гэта ўжо не нацыянальная пазыцыя, а пазыцыя хутараніна. «Мне на вас усіх на-сарац, абы мяне не чапалі!»

«Увага, увага. Гаворыць Менск»

«НН»: Якое Вашае самае любімое месца ў горадзе Менску? Калі таксама ішчэ ёсьць...

ВТ: Мае любімыя месцы... яны ўжо даўно пайшлі пад нібыт. Трамвайні завулак — гэта тое месца, дзе ціпэр стацьі корпусы Акадэміі міліцыі. Гэта на рагу праспэкту і Варвашы. Вось там быў Трамвайні завулак, падобны на вчынскую вайну, зімамацінную дошкі «Тут бываў такі і такі...», ды на Кісьлікавым дому траба было павесіць 50 шыльдай. Бы там бываў Кулішоў, Янка Брыль, Валадзімір Каараткевіч днівай і начавай, Грэшка Барадулін. Мы там зібраліся вельмічаста і пілічаста. Міне ціпэр страшна і балочна-бачыцьца на гэтых воках краты. Я разумею, што першы паверх, што іх паставілі ад злодзеяў. Але міне зійсці дзікі і страшны дзікі і страшны дзікі. Гэта быў нібы парк. Відома, я з замілаваннем прыгледваў і гэтымі мысцінамі. А ўжо сучасны Менск, я павінен сказаць, для мяне ў мностве нібыт мой горад. Ен у чымсьці раздражнен. Ен вельмі наободы да многіх расейскіх гарадоў, у якіх міне давялося бываць. Апошнім часам ён становіца падобны нейкім прыметам, характэрам забудовы, тратуарнай пліткай да заходніх гарадоў, у якіх міне давялося бы-

ваць. Гэта я ня бачу менавіта Менску. Я не скажу, што ён непрыгожы. Шмат дзе зусім наадварот, асабліва ў тым раёне, дзе я жыву, у Траецкім прадмесці, рабіне гасцініцы «Беларусь»... Я неяк паднімуся на яе апошні паверх, паглядзіў на па-нараму і расчупіўся — як гэта ўсё прыгожа! Але я няма менавіта майго Менску, таго Менску...

Я ж яшчэ памятаю таго Менск, калі Беларускае радыё пачынала свае перадачы словамі: «Увага, увага. Гаворыць Менск». Менск, а на Мінск «Радыёстанцыя ім Камінгтэру». Зараз 13 гадзін па менскім часе, 14 — па маскоўскім. Потым тая ж абвестка на расейскай мове, на польскай мове і на ідиш. Гэта ўсё та же «Дзігтай дарозе дадому». Як спэцыяльныя прыехаў з Гародні Лéпа Карпюк сварыца з намі, здымніца з нас стружку за тое, што мы спойваем Быкава. Прыйехаў, учыніў самы сапраўдны разнос. «Мне на вас нахакаць. Вы пізі — пізі, падохніце ад гарэлкі. Але як мы можам спойваць Быкава...» Галіч быўшы там некалькі разоў...

ішла напружаная палітычная дыскусія. Колкі было там пераговоры. На... Там калектыўна выпрацоўваўся новы съветаўпогляд... Калі выбухнула Праскас вясна, яна была ўсасабленыем усяго таго, што мы гаварылі на працягу дзесяцігодзідзяў. Вось... Ну і Васіль там часта бываў. Ен згадваў пра гэта ў «Дзігтай дарозе дадому». Як спэцыяльныя прыехаў з Гародні Лéпа Карпюк сварыца з намі, здымніца з нас стружку за тое, што мы спойваем Быкава. Прыйехаў, учыніў самы сапраўдны разнос. «Мне на вас нахакаць. Вы пізі — пізі, падохніце ад гарэлкі. Але як мы можам спойваць Быкава...» Галіч быўшы там некалькі разоў...

Яшчэ не дыктатура

«НН»: Даіце нараду як стары, мудры чалавек. Як не паддавацца распачынальству той бэзбічны наўдach, якія спасыўшыся? Беларусь? Ці знаходзіце Веi нейкія нагоды для антыпамізу ў гэтым тлуме наўdach? Наўdach год за годам?

ВТ: Пытаныне вельмі цяжкае. Каб адказаць, трэба напісаць цэлы трактат. Але я толькі мату сыходзіць са свайго досьведу. Недзе 20 гадоў таму нам, майм сібрам, здавалася, што так і памром па са-мас горла ў балоне съміздыючым. Здавалася, што някак будучыні няма. І для нас гэта было асабліва пакутліва, бо нікто і на думу пра эміграцыю. Ми не хацелі пакідаць сваёй краіны. Але і тут жыць было немагчыма. Зставалася толькі на дзяя. І праца. Траба было рабіць сваю справу. Траба было пісаць, трэба было думаць. І пісаць нават тое, што не друкавалася, што шло ў стол. Траба было сустракацца з адзін з адным, амбінвазія думкамі, даваць апінцыю гэтаму. Яшчэ, і яшчэ раз. Карапай какужы, трэба было бытъ. Карапай какужы, як і сеньня. Траба жыць нам. А для мяне асабістая ішчэ застасця на дзяя з прычынамі таго, што я буду моладзь. Ня ўсё так беспрасветства. Я чытаю «Archiv», «Дзэсяло», чытаю «Нашу Ніву», книгі. Вось, дарэчы, Георгі Ліхтаровіч, я лічу, выдатны паэт. Давайце ўжывім мэтарфу, хоць усё яны зібты ў гэтым съвеце, але ўсё ж... Трава праз асфальт прабіваецца! Прабіваецца. Права праз жыцьцё! Права праз жыцьцё! Траба было павесіць 50 шыльдай. Бы там бываў Кулішоў, Янка Брыль, Валадзімір Каараткевіч днівай і начавай, Грэшка Барадулін. Мы там зібраліся вельмічаста і пілічаста. Міне ціпэр страшна і балочна-бачыцьца на гэтых воках краты. Я разумею, што першы паверх, што іх паставілі ад злодзеяў. Але міне зійсці дзікі і страшны дзікі. Гэта быў нібы парк. Відома, я з замілаваннем прыгледваў і гэтымі мысцінамі. А ўжо сучасны Менск, я павінен сказаць, для мяне ў мностве нібыт мой горад. Ен у чымсьці раздражнен. Ен вельмі наободы да многіх расейскіх гарадоў, у якіх міне давялося бываць. Апошнім часам ён становіца падобны нейкім прыметам, характэрам забудовы, тратуарнай пліткай да заходніх гарадоў, у якіх міне давялося бы-

ваць. Гэта я ня бачу менавіта Менску. Я не скажу, што ён непрыгожы. Шмат дзе зусім наадварот, асабліва ў тым раёне, дзе я жыву, у Траецкім прадмесці, рабіне гасцініцы «Беларусь»... Я неяк паднімуся на яе апошні паверх, паглядзіў на па-нараму і расчупіўся — як гэта ўсё прыгожа! Але я няма менавіта майго Менску, таго Менску... ішла напружаная палітычная дыскусія. Колкі было там пераговоры. На... Там калектыўна выпрацоўваўся новы съветаўпогляд... Калі выбухнула Праскас вясна, яна была ўсасабленыем усяго таго, што мы гаварылі на працягу дзесяцігодзідзяў. Вось... Ну і Васіль там часта бываў. Ен згадваў пра гэта ў «Дзігтай дарозе дадому». Як спэцыяльныя прыехаў з Гародні Лéпа Карпюк сварыца з намі, здымніца з нас стружку за тое, што мы спойваем Быкава. Прыйехаў, учыніў самы сапраўдны разнос. «Мне на вас нахакаць. Вы пізі — пізі, падохніце ад гарэлкі. Але як мы можам спойваць Быкава...» Галіч быўшы там некалькі разоў...

Гутаркіў Зымінер Бартосік

Нявернутыя імёны

1 лютага выдавецтва «Беларуская энцыклапедыя» абвесьціла, што праект «Памяць» завершаны. Кожны раён атрымаў міні-энцыклапедыю сваёй гісторыі. А яшчэ — мартыралёт рэпрэсаваных і зыншчаных у вайну землякоў. Задума праекту была ў тым, каб вяртаньнем імёнаў людзей, простым пералікам мы вярнулі сабе месца ў гісторыі і засыцерагліся ад будучых людабойствіў. Аднак чым бліжэй да завяршэння праекту, тым болей кнігі «Памяць» ператвараліся ў летапіс баявой партызанскай славы: бясконця здымкі атрадаў і брыгадаў, зводкі, саладжавыя перадрукі з раёнак. На выніковай прэс-канфэрэнцыі так і было сказана: выданье прымеркаванае да 60-годзьдзя «Вялікай Перамогі».

А астатнай стагодзьдзі гісторыі, уціснутыя ўкладальнікамі «Памяць» у лічаныя старонкі, няужо яны нічога на вучаць?

Сыпіс ахвяраў сталіншчыны ў кнігах «Памяць» зменшаны ў шмат разоў. Пра ахвяраў рэпрэсій хрушчоўскага і брэжнёўскага часу, усіх тых асуджаных «за антысавецкую агітацыю і пропаганду» зусім ня згадваецца. Нібы й не жылі тыя ні за што расстраленыя і вывезеныя людзі. Не былі. Зрайна на зямлі.

Кнігі «Памяць» штампуюць пралагандысты варыянт гісторыі. На патрэбу часу. У сутнасці съпісаны з схемай Цанавы і Абэцэдарскага, толькі што з прызнаньнем «перагібаў», якіх сёньня ўжо ня змоўчы.

Такіх «ня вернутых да гісторыі» ў сваім родным сельсавецце Докшыцкага раёну толькі краязнавец Віталь Скараход ведае 111 чалавек. Ягоны ліст, звесткі, сабраныя ім, некалі прыдадуцца для перавыдання «Памяці» — ужо без замоўчаньня і схематызму, што паставіць у цэнтар гісторыі беларуса зь яго ўласнымі інтарэсамі. За якія і трываў. У тым ліку між молатамі сталіншчыны і фашызму.

Мінулым летам выдавецтва «Беларуская энцыклапедыя» прадставіла чытачам чарговы том гісторыка-дакументальнай схемы «Памяць» — «Докшыцкі раён». З гле-дзіцца паліграфічна якасць, афармленія і зъместу кнігі заслугувае высокай ацэнкі. Гэтакая энцыклапедыя раёну. Першы раз я ўзяў яе ў рукі з такім адчувањнем, якое спазнаў, калі браў першы раз з рук жонкі першынца — сына.

Як выхадзец з Докшыцкай зямлі, як краязнавец і датычны да збору матэрыяліяў для кнігі, я з хвяляваннем чытаў ягонае, прыпыняў, думай і зноў чытаў. Часта разгортваў я і ціпер. Знаходжу дробязнага памылкі і рэдакцыі ў выдавецтве, і рэдакцыі, якія збирала матэрыялы на месцы. Напрыклад, такую: «Рытуальнае вогнічча мела каменную агародку з камяней».

Мясцовая рэдакцыя дапусціла больш памылак: адну і тую асулу даўніны «Яны прайшлі дарогамі вайны» двойчы — Аганаўская Хрысьціна Баліславаўна і Сушкевіч Хрысьціна Баліславаўна; Бурло Лука Канстанцінавіч і Гурло Лука Канстанцінавіч, у в. Маладзеўца пасялілі братоў Юзю і Стасі Шылаў, перархысьціўцы іх з тамашніх Шыпілаў. Адмовілі ўдзельнічаць у вайне з Фінляндыйскай Пальляку Івану Піліпавічу (там загінуў), Уліцкаму Ахрэмю Антонавічу і Скаромніку Ільтру Канстанцінавічу; на ведалі, дзе нарадзіўся і вырас прыгажун і аслік Петра Пахомавіч Жук. І паколькі Жукі ў Бярозаўскім сельсавецце — шклянскія абарыгены, пасялілі і Пятра туды, а ён нарадзіўся, вырас і пайшоў ваяваць з Вежак (ці Вешак), зъ сям'і «ворага народа».

ду» Пахома Жука. Або: Карзаковіч і Карзакевіч.

І выдавецкая рэдакцыя, і мясцовая раённая не па сваёй віне не виразілі добрея имя безы віны замучанымі непасыльнай працою ў ГУЛАГу і расстралянім у тысячах курапаты напышылі людзям. Вось напіўны іх пералік па вёсках аднаго толькі Бярозаўскага сельсавету:

в. Асінавік:
Мальчык Сыяпан Юльянавіч
Мальчык Амільян Лук'янавіч
Навікісіоф лосіф — мясцовы настаўнік Штэйнграб

в. Барыкі:
Бугай Ядвігія
Галіцкая Развалі і два ёе сыны, аднаго звалі Вячаславу
Буцьвіліўскія: бацька, маці, сын Адольф, халасты, сын Уладзімер зъ сям'ёй
Куція Рман іванавіч
Скоту Антон Рыгоравіч
Сакалоўскія: сям'я — бацька, маці, сын Юзаф, дачка Аміля

в. Вітунічы:
Кулякоўскі Адаст
Малахоўскі лосіф
Навасельціа — сям'я

в. Грабіні:
Асаевін Ганна
Мільчайскі Іван Ігнатавіч і чацвёрка дзяцяў, якія чацвёрба
былы пакінуты ў свякую
Гінтоўт Іван
Старынонік Андрэй
Прадзед Іван Ахімавіч
Зорвікі Аланас

в. Глінічы:
Ступлька Аляксей — сям'я
Сачыўскі — некалькі сём'яў братоў

х. Гучычкы:
Кодзь Бяляслав — сям'я
Яцына — сям'я

в. Далякае:
Парфіяновіч Павал — сям'я
Мацкевіч Леанора — сям'я

в. Доўгае:
Яцына Тумаш — сям'я
Яцына Уладзімер — сям'я
Яцына Адам — сям'я
Яцына Алімпіядка Уладзімераўна — сям'я
Яцына Любоў Уладзімераўна

в. Дубраўка:
Волах Іван Павалівіч
Грыдзюшка Павал Восіпавіч
Герасімёнак Ігнас — сям'я
Ляйтук Констанцін Восіпавіч
Піашнік Іван Рыгоравіч
Руцкі Вінцас — сям'я
Руцкі Франц
Зуська Хведар

в. Дзяржукі:
Воўк-Ланеўскі Тумаш Канстанцінавіч
Воўк-Ланеўскі Антон Канстанцінавіч
Воўк-Ланеўскі Казімер Францавіч
Воўк-Ланеўскі Антон Францавіч
Воўк-Ланеўскі Франц Францавіч
Сінік Васіль Нічыпаравіч, Іван Нічыпаравіч, Сінік Марка Нічыпаравіч — сям'я ў кожнага
Собаль Аўгуст Гаўрылавіч

в. Кромавічы:
Навірка
Скаромнік Юзя Маркавіч
Чарынскі Андрэй Лявонавіч

в. Мачеевічы:
Макаровіч Эдуард

в. Маладзееў:
Рабчонак Мікіта
Рабчонак Сыцяпан Мікітавіч

х. Маркай Кут:
Гроль Язэп Базылёў
Сякіевічы — сям'я, колікі — невядома
Мышкоўскі — сям'я з 8 душ

х. Мядзведзіца:
Зімінскі Аляксей — сям'я

в. Навасёлкі (Кемешаўскія):
Длужнікавская Марыя Францавічна
Дорец Язэп
Пашкоўіч Іван Іванавіч
Ставер Пётра
Савульскі Вінцэс

в. Погар:
Сакалоўскі Хведар — сям'я
Гурскі Васіль — сям'я

в. Запальле:
Чучман Васіль
Касцюк Кірыла — сям'я

х. Рэпішча:
Шабунька Лукаш з жонка
Шабунька Сымон
Шабунька Язэп — сям'я
Пулырская — сям'я

в. Сахонаўка:
Гінтоўт Юльян — сям'я
Гінтоўт Пётра — сям'я
Гінтоўт Броніка — сям'я

в. Стрыганцы:
Мацкевіч Януля — сям'я
Полянікі Міхась — сям'я
Сачыўка Аляксей — сям'я

в. Слабада:
Зуська Стэфан і сям'я ў 8 душ, акрамя яго:
Раманоўскі Іван Стапанавіч і сям'я ў 4 душы безъ яго
Скараход Атракім Францава — сям'я з 3 душ зъ ім

х. Станкруль:

Бацинскую — колікі сем'я ў 1 душ — невядомы

в. Траціўчычына:
Ліцьвінок Міхась Міхайлівіч
Ліцьвінок Антон Міхайлівіч
Махнік — сям'я,
Ліцьвінок Васіль Сыцяпанавіч

в. Нябішына:
Бобркі Дзянін Мікалаевіч
Бухаўчыкі, браты, сем'я: Пётра, Аляксандар, Мікалай, Антон, Кастью

Ляўко Іван Андрэевіч

Сялянка Іван Андрэевіч

Стальман Уладзімер

Як траплялі людзі ў лік «врагаў народу», я даведаўся яд дзяцей пакараных. Напрыклад, Саладкевіч Андзрэй з Лусіціч асусліў па дадзеніях калгаснікаў, што, калі быў брыгадзірам у калгасе, знапроку прызначыў насыць да стагоў ціжкіх кошы сена, каб цяжарная калгасніца скінула. І ў іншых такія прыдуманія аভанівачаны.

А вось некалькі прыкладаў, як рабілі з сялян кула́кі (даведаўся з фондаў Дзяржўнага гістарычнага архіву Менскай вобласці).

Мышкоўскага з х. Маркай Кут асусліў, а на жонку Зосю, якую засталася на гаспадары, накладаюць цівер

да зананье ў тойкі колькасці, што яна з шасыцірмі малымі дзецінамі выпрацаўваць яго. Апошнім пунктам «цвёрдага» зананья быў здаць 750 літраў мала-

ПАД КАНТРОЛЕМ МІНІСТЭРСТВА. Прэс-канфэрэнцыю, прысьвечаную завяршэнню праекту, наведаў намеснік міністра інформацыі Гір Лапцэнак. На фота — з першай кнігай соры «Памяць».

Раманоўскага Івана з Сла-
бады прылычылі да кулакў
праз то, што зімовым часам
зарабляў шмат грошей на
вывазы лесу з дзялянкі на
прыстань ў дадатак пра-
даў (што было маною) па
100 пуду жыта.

Буту Сымона з в. Чысьці
Таварыскія аভінаваці, што
кулак «без асобай павін-
насці»: вось яго сусед
Усовіч «прадае па аднаму
пуду сала ў 180 рублёў». Іх сусед Гулько Сыціан
«прадаў» на 30 пуду
жыта, па 20 фунтаў масла».

Бедната в. Маладзева на
свайм ходзе прызнала, што
селянін у Кеменціцах Нас-
цюшонак Язэп — «кулак». Запісалі гэты «кулак» я, ін-
загрэйме з роднай хаты да
яшчэ ўзіг з сабой, па паста-
нове гэтага ж сходу, Мяц-
піцьцу Івана.

Жонка Зорыча Апанаса з
х. Піліпашычына мела швей-
ную машыну. Шыла вопрат-
ку ўсім. Бедната пастанави-
ла: выслыць у Сібір, бо «ку-
лак».

Зуська Хведар з в. Дуб-
раўку арыштавалі, а жонку
зі дзецінамі пакінуły ў хате.
Старынік Іван Галаса падаг-
надаў аўдойты падводы з муж-
чынамі. Разабраў у Зуськай
тысці, што быў пры-
хадзіць з сабой, па паста-
нове гэтага ж сходу, Мяц-
піцьцу Івана.

Сыціанка Костуся з
Кромавіч арыштавалі за тое,
што, прызначаныя сторажам,

нечытаваюць калгасных
стагоў сена, якія скралі на
архіў Менскай вобласці).
Міхайлівскага з х. Маркай

Кут асусліў, а на жонку

Зосю, якую засталася на

гаспадары, накладаюць цівер
да зананье ў тойкі колькасці
што яна з шасыцірмі малымі
дзецінамі выпрацаўваць яго.

На ўзгорку пралягала даро-
га на в. Дубраўку. Зі вёскі
Слабада дарога добра праг-
лядвалася на працягу паўту-
ра кіляметраў. Амаль кож-
ную нядзелю гурты маіх
суседзіў, якія аভывали ў
выходныя на лавачках або
прызбахах, бацькі маж-
чынія сталага веку з кіем у
руках і зробна горбай на
аборыні пераці плячо, аутага
ў лапіці апранутага ў карат-
каватую сівітку з даматка-
нага сукна, які паволі кро-
чыў раницою ў Дубраўку, а
пад вечар — з Дубраўкі.

Гэта быў Сыціан Гулько з
Чысьці Таварыскія, або
Мядзел, як я звалі яшчэ.
Ішоў ён да дачкі і дарагіх
унучак, сем'я якіх з іх. Езу-
фова перавезлі, разары-
шы гаспадарку, у Дубраўку.
Бацьку дзяўчака Аляксандра
Собала звязалі на катар-
гу, а іх чатырох пакінулі з
хварай маці Алімпіядай. У
іх німа чаго есць. У той
торбачы дзядуля Сыціан

ніясе ім для паратунку ад
сімерці мо два, а то чатыры
кілё жыта. Чаму так мала?

Таму што і ў самога не аруды
насыпанаы, а яшчэ і таму, што
яны са сваім гаром па ўгле не
адны. Другая дачка Сыціана
Альжбета замужам у Крома-
вічах за Сініком, а трэція
Наста ў Хацені за Палінскім.
І гэтых спасыў лёс старой-
шай, Ангеліны, і па іх дзе-
тках балцікі-крылавіц душа
дзядуля Сыціана. (У першыя
гады сваіго настаўніцтва ў
Бярозкаўскай СПШ Докшиц-
кага раёну я вучыў дзяр-
жаўскіх учнікаў дзядуля Сыціана
і памітаў іх як здолных
вучаніц.)

Гэта ж трэба падумаць,
колікі гора прынесла міль-
ёнам людзей роднай савецкай
ўлады — тая кухаркі да кал-
гаснія конюхі, што сталі
кіраўцаў дзяржаваю.

Віктар Скараход

Згадваючы «Мінуўшчыну»

Сярод знакавых выданняў пэрыяду Адраджэння 1990-х быў ілюстраваны часопіс «Беларуская мінуўшчына». Першы нумар з'явіўся ўвесну 1993 году. Апошні — у 1998 годзе. Гісторыю часопісу прыгадвае Ўсевалад Сыцебурака.

Мой бацька-лекар набываў «БМ» у шапку з вілейскай царквы і прыносіў дахаты, а потым, зачыніўшыся ў залі, пачынаў чытаць. Тата да гісторыі ставіўся сур'ёзна, і разам са мной ды малодшым братам вычуваў яго на бел-чырвона-белых падручніках. Днімі ён апантанаў рашоў віктарыны і крэйкаванкі з чарговыми нумарамі. Разам з татам такі ж спрадавай займаўся ягона сабра па захапленні гісторыяй, таксама лекар. Некі ён стаў пераможцам віктарыны, і адчуваў горад, што ведаю такога дзядзьку.

Сначатку вокладку часопісу аздабляла «Пагоня», пасля — Наваградскі замак. Пры канцы 1994 года выданыя выходзілі аж 10-тысячнымі накладамі. Беларусы прагнулі новых гісторычных ведаў.

Заснавальнікамі часопісу былі Камітэт па

архівах і справаводстве, Беларускі фонд славянскага пісьменства і славянскіх культур, Інстытут гісторыі АН РБ, Рада Згуртавання беларусаў савету «Бацькаўшчына». Першым рэдактарам быў Анатоль Андруховіч, з 1994 году — гісторык, рэдактар газеты «Згода» Леанід Лойка (на фота).

Л.Лойка прыгадвае, як часопіс дойдя вандраваў з месца на месца ў пошуках прыдатнага памяшкання: зь песьнага пакойчыка на Рэвалюцыйнай — на Захарава ў рэдакцыю газеты «Згода», пасля на Партизанскі праспект, далей — у двор з кнігарній «Падднісны выданыя», на вуліцу Крапоткіна... Урэшце дзвінкуючы дапамозе Пятра Брыгадзіна, які ўчыніў час узначальваў Рэспубліканскі інстытут вышэйшай школы пры БДУ, «БМ» атрымала трэці пакой под дахам гэтай установы. Адбыло-

ся гэта недзе на мяжы 1994/95 г.

Людзі ў часопісе працавалі адданыя справе. Сам рэдактар, выразаючы рэдкія ілюстрацыі з прыватных каптоўных мастицкіх альбомаў, што збораліся «шалову жыцця», аддабляў вокладкі «БМ». Краязнайны з усіх Беларусі актыўна супрацоўнічалі з часопісам.

Хотя на староніках часопісу было адкрытаў палітычных дబатаў, пазыцыя «БМ» і яго рэдактара не супадала з дзяржаўнай. А то, што раней забысьпечвала жыццё, — датацыі дзяржавы — ціпэр выракала выданыя на сімеры. Аднаведыныя структуры недвусенсноўна прапаноўвалі не спыняць фінансаваныя часопісу пры ўмове схыду сп. Лойкі. Было вырашана: каб выратаваць часопіс, пасаду рэдактара заняў Святаслаў Асіноўскі. Але рытуальная капітуляцыя не ўратавала выданыя ад зынічніцтва.

Л.Лойка пасправаўшы япч адрадзіць часопіс пад патранажам Інстытуту гісторыі НАН РБ і, сустроўшыся там насыярожанае стаўленне кіраўніцтва да апальнага часопісу, адышоў ад гэтае справі і вярнуўся да выкладыцкай дзейнасці.

Юлія Дарабашкен

Якія адкрыцьці чакаюцца

Брытанская газета «Гардыян» апубліковала сьпіс навуковых адкрыцьцяў, што могуць быць звязаныя з цагам гэтага году. На першым месцы стаіць кланаваныя чалавека. Вечны рухавік, жаночы аргазм і часцінкі Хігса застануцца таямніцамі.

Кланаваныя чалавека

Летасць паўднёвакарэйскай вучоной стаілі першымі, каму ўдалося кланаваць чалавечы эмбрён, каб атрымаць яго ствалавыя клеткі, а ў амэрыканскім Пітсбургу атрымалі клоны эмбрёніа макакі-рэзуса.

Нават пры такім досьведзе спрэціяліст на ствалавых клетках зълёнданскага Кінгс-каледжу доктар Стызэн Мінгер надзвычай асыярожна гаворыць пра тэрміны кланавання: «Цёта будзе вельмі цікава». Хоць у Пітсбургу ажыцьцёўленіе пасыяхвае кланаваныя прыматаў, усе спробы імплантаты правіліў.

Тым на менш, адзначае «Гардыян», да канца году можна чакаць прадудзіўных і навуковых вегарадных паведамленняў пра кланаванне чалавека, а не такіх, які ўжо паступалі ад наўкоўцаў з сумнёўнай рэпутацыі: напісалі доктара Панаса Заваса ці скрытка Рафаэліта і кампаніі «Кланінд».

Таямніцы Тытану

На другім месцы стаіць дасылаваныя паверхні спадарожніка Сатурну — Тытану. У пятніцу, 14 студзеня, на яго апушчыўся касымічны зонд «Х'юген», які ўночы на 25 снегнікі аддзяліўся ад касымічнага апарату «Касіні», што знаходзіцца на арбіце Сатурну.

На Тытане ўвесну щадуць рэакцыі сінтэзу арганічных злучэнняў у азёрах інаватакіх вадакаў, метану і азоту. Гэтыя хімічныя працэсы могуць даць уяўленне аб тым, як зарадзілася жыццё на нашай плянэце.

Зынішчальнік камэт

Яшчэ адно важнае адкрыцьцё, звязаное з касымічнымі дасылава-

ваныямі, чакаецца 4 ліпеня, калі касымічны зонд ажыцьцяўць сутыкненне з камэтай «Тэмпель-1», у выніку якога ўтворыцца кратэр глыбінёй з 14-павярховы дом і шырнінай са стадыёнам. Усё гэта будзе здымашь бартавая камэра. Калі ў выніку гэтай апэрацыі будуть выяўлены складаныя малекулы, а не простыя, якія чакаеца, то ў 2005 годзе гісторыю Зямлі хутка перапишуть.

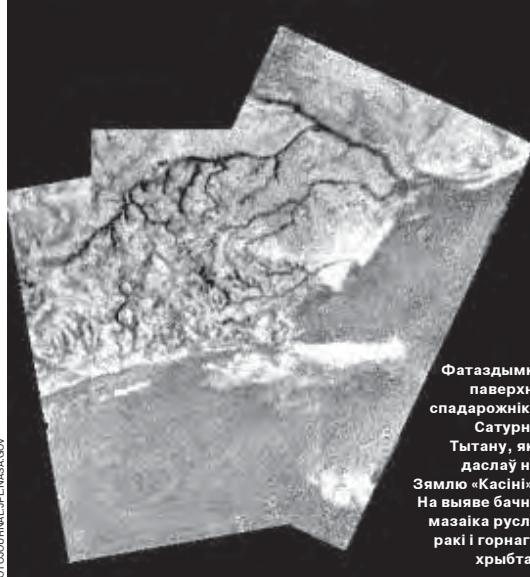
«Бяз твару» наяве

Сядраў іншых чаканых адкрыцьцяў — перасадка чалавечага твару «Гардыян» піша, што, магчыма, будыда хірургічнай з Луны ў іншыя твары донарскага труна можна звязаць на рэчынені.

Гандаль вуглякіслым газам

Апроч таго, як лічыць «Гардыян», у гэтым годзе будзе дасылена праўктыўнасць гандлю вуглякіслым газам, ключавы момант Кіёскага пагаднення, начаўся некалькі тыдняў таму, але ўжо здаецца, што ён, як і шмат што, звязаное з Кіёта, ні да чога не вядзе. Пратакол набыў моц пасылаць яго ратыфікацыі Расеі, але дагэтуль няясна, як пагадненны будзе ўрэалізаці.

Краіны ўхапіліся за непрадуманыя працановы, каб укльоціць ў тэрмін, які падыходзіць да канца ў студзені, лічыць «Гардыян». Прафэсар Кейс Тові з Універсітэту Эксайдзіяй Англіі, дырэктар універсітэцкіх наватарскіх праграм па зыніжнай ўзроўню вуглякіслага газу, гаворыць пра то, што будзе,

Фатаграфіі
паверхні
спадарожніка
Сатурну
Тытану, які
даслаў на
Зямлю «Касіні».
На выяве бачна
мазаіка русла
ракі і горнага
хрыбта.

калі ЭС ухваліць пляны краін, якія не выконваюць сваіх авабязальнствіў (Польшча, Чэхія, Італія і Грэцыя).

«Яны вызначылі такія высокія нормы, што, калі іх ухваліць, гэта адб'едзіцца на цяне крэдытаў, якія рэзка вырасць». Такім чынам, уся схема ператворыцца ў фарс.

На фонце глябяльнага пачынення на ўсходзе такія дрэзны. Калега Тові прафэсар Тэрвэр Дэвіс прадказвае, што пад канец году «спалучэнніе навуковых ведаў з кімітатычнымі катаклізмамі пераканае шмат каго з тых, хто сумніваецца, у неабходнасці тэрміновых заходаў».

Кіслотнасць акіяну

Чакаецца, што ў 2005 годзе будзе выяўлена змены хімічнага балансу акіянічных водаў пад упывам глябяльнага забруджання. Працоўная група Карапал'скай акаадеміі прадставіць свой даклад увес-

ни. Яе куратар, прафэсар экалёгіі Джон Рэйзэн, гаворыць: «Тое самае забруджанне, якое, на нашу думку, павышае тэмпратуру сусветнага акіяну праз глябяльнае пачыненне, змяненне яго хімічных балансаў».

Асабістую заклапочанасць выклікае ўплыў кіслотнасці, якая павышаеца, на жывыя арганізмы, што маюць патрэбу ў солях кальцыю, каралі і малоскожі. Яна можа ўпільваць і на шланконтон, што будзе мець катастрофічныя вынікі для забесцячэнні марскіх жывёл ежы.

Эфэктыўнасць новых паштартоў

У 2005 годзе належыць высьветліць надзеінасць пасьведчанняў асобы з біамэтрычнымі данымі. Высокатэхнолагічныя паштарты з біамэтрычнымі данымі павінны быць уведзены ў Вялікабританіі налета, на пяць год раней за

міжнародны тэрмін, каб Брытанія могла застасацца ў амэрыканскай праограме па аблегчанай выдачы віз.

Інтэрфэрэнцыя РНК

Інтэрфэрэнцыю РНК падаюць як найяўлікнейшы мадыцынскі даслідженне з часоў антибіётакаў, у прыватнасці таму, што яна дае надзею на вылічынне ад ВІЧ-інфекцыі, «чумы XX стагоддзя», а таксама раку.

«Пад канец 2005 году мы будзем значна лепш уяўляць сабе, чы зьяўліцца яна патэнціяльнымі сродкамі лячэння або навуковым інструментам для палімэрнай ланцупавай ракі, з дамагай якой можна ствараць копіі ДНК», — гаворыць прафэсар Рычард Саліван, дырэктар кінчычных праграм брытанскага Інстытуту раку.

Інтэрфэрэнцыя РНК — гэта натуральная ахоўная сістэма, якую прыводзіць у дзеяньне ўвядзенне ў клеткі падвойнай сыпрылі РНК, тыповай для многіх віrusаў. Інтэрферэнцыя блакуе пэўныя гены і не дае ім працаць.

Бурбалкавыя біярэактары

«Бурбалкавыя біярэактары» — гарачая праблема біялётікі. Гэта грубыя штучныя клеткі, пазадуць гену, і вірусы фэрмэнт для расшыфровкі коду ДНК.

Калі дабаўляюць гены, яны, як і ў нармальных клетках, пачынаюць выпрацоўваць бялкі. Нядоўна было аблешчана, што гэта вынаходзіцца зрабіў Альгерд Ліччейбэр з Універсітэту Ракфэлера. Яно можа палажыць пачатак новай галіне — сынтэтычнай біялётікі, дзе з нуля ствараюцца цэльны арганізмы.

Застануцца таямніцамі

Між тым журналісты «Гардыян» лічыць, што ў 2005 годзе на будзе выяўшыраныя такія праблемы, як стварэнне вечнага рухавіка, раскрыцьцё тайнічнага паштартоў, а таксама месцахаджанье часыніка Хігса.

Ліст сямідзесяці

3 лютага, у дзень выхаду «НН», мае адбыцца Агульны сход члену Нацыянальнай акадэміі навук. Ліст пратэсту, падпісаны на мінулым тыдні 37 акадэмікам і 33 членамі-карэспандэнтамі НАН, зъмяніў яго сцэнар. Навукоўцы ўзбунтаваліся супраць спробы пазбавіць Акадэмію рэшткі акадэмічных свабодаў і традыцый.

Сярод падпісантага — акадэмічна эліта, у тым ліку троны прэзыдэнты — Мікалай Барысевич, Аляксандар Вайтовіч і Ленін Сушчэні, дырэктар Інстытуту матэматыкі Іван Гайшун, акадэмік-теолаг Радзім Гарашкі, акадэмік-хікнаміст Генадзь Лых да іншых вядомыя асобы. Людзі навук раскрытыкавалі практ Статуту Акадэміі. Ліст адрасаваны Аляксандру Лукашэнку.

Незадавальненне акадэмікай выклікалі прапанованы новаўядзенняў, аўтары якіх так і засталіся невядомымі, хоць пра замоўку лёгка згадацца. Так, новы Статут уводзіў узроставы цэнз: акадэмікам можа стаць толькі навуковец веку да 60 гадоў. Выбраць акадэмікай і чальцоў-карэспандэнтаў меліся адкрытым галасаваннем на Агульным сходзе. Раней гэта адбывалася тайна. Паводле прапановай, выбіраць плянівалася на агульным сходзе Акадэміі, дзе мелі б права прысутнічаць і супрацоўнікі без навуковых ступеняў. Акадэмікі спрадвідаў падзрачоюць, што на ўсегаўальным адкрытым галасаванні малі хто рапшыўся б выступаць супраць кандыдатаў, прапанаваных уладам. Крытыку выклікаў і пункт, кі прадугледжваўмагчымасць пазбаўляць звання акадэміка — чаго не было нават у савецкі час. Нават дысыдент Андрэй Сахараў і ў высылцы заставаўся акадэмікам. Між тым гэты пункт улады мотуць скарыстаць, напрыклад, супраць акад-

АКАДЕМІКІ ГАТОВЫЯ адстойваць акадэмічныя традыцыі і свабоды. Улады ж прагнучы татальнага кантролю над усімі сферамі жыцця грамадзтва.

міка Вайтовіча, які, пабыўшы ва ўладзе, жахнуўся яе аблічцу і далаўчыўся да апазыцый. Нарышце, акадэмікі прапаноўваліся пе-равесы на контрактную сыстemu, ізваяць их па колькасці публікацый... Зап'ярвіць ўсю гэтую реформу і прапаноўваліся Агульнаму сходу Акадэміі.

На пасяджэнні Прэзыдэнту акадэмікі адкрытым выступілі супраць новаўядзенняў. «Такія зъмены зробіць нас цалкам за-лежнымі ад выкананія ўлады. Хто пікне — таго адразу запісніць, прычым яшчэ й паводле закону», — было чуваць у кулоарах. I

Мясініковіч даў задні ход. Найблізы адъёз-ны прапановы (кішталту пазбаўлення звання) нават было вырапашана не выносіць на абмеркаванне на агульным сходзе.

Наўрад ці бунт акадэмікі перарасце ў нешта большасць: зъмяніць краініцтва работнікі НАН не дадуць рады. Але ініцыятары «Ліста сямідзесяці» сівяткуюць перамогу. Акадэмік Барысевич нешта кампенсаваў адмо-віця, аднік канстатаваў: «Амань усе нашыя пропановы быly прынятые».

Ліст 70-ці адмовіліся падпісаць лідэры гу-манітарных інстытутаў, акадэмік Гіламе-

даў (літаратура) і Падлужны (былы дырэктар Інстытуту мовазнаўства).

Акадэмія навук стала адной з тых лічаных установаў, якія супраціўляюцца аўтарытартнаму уладзе, нягледзячы на цік і запалоханы. Дарчы, 4 лютага січыніе 74 гады, які застрэліўся першы прэзыдэнт Акадэміі навук Усевалад Ігнатоўскі. Тады Акадэмію пад ёйнай кантроль браўла савецкая ўлада.

Ходзіць чуткі пра близкую адстаўку Міхайла Мясініковіча, які ія стаў прэсінгаўцаў бунтоўных людзей навукі.

Аркаль Шанскі

ХРОНІКА

Ад 17 студзеня трывма галадоўку загадчыца каміната бытавога абслуговачання вёскі Ялевічы (Івацэвічы) **Валініца Налівайка**. Яна сцырвярджае, што міліцыянты пераследуюць яе — два гады таму не захапілі рассяльедаваць краядзіжу грошай з кватэр, а нядзяля пазбавілі правоу на кіраванне аўтамабілем за нахаджанне на рулі ў нецвярдзомым стаНЕ. Жанчына настойвае, што ніякія экспертызы не было.

25 студзеня журналисти «Белорускай газеты» **Кірылу Жывалівічу** пракуратура Ленінскага раёну Менску прад'явіла аўбінавачнне паводле арт. 363 ч. 2 КК («Супраціўленне работніку міліцыі ці іншай асобе, якія ахоўваюць грамадзкі парадак»): им пагражася аблемжаванне і пазбаўленне волі на тэрмін да пяці гадоў. Стражоў каманды пазаведамасці аховы «Белпонты» Юры Назарчук сцырвярджае, што нецвярдзозы журналіст напаў на яго. Жывалівіч заяўляе, што ахоўнікі «Белпонты» збілі яго, калі ён зъбіраў інфармацію для артыкулу пра дзеяньні супрацоўніка наштатнай аховы.

Ружанскі праваслаўны сцятар **Іван Грудзіцкі** ў складзе вернікаў (каля 100 чалавек) 26 студзеня паштадзілі перад судом Пружанскага раёну: іх аўбінавачнілі ў несанкцыява-

ным Богаслужжыні. Вернікі заяўляюць, што новы сцятар а. Аляксандар Сень стратуў давер. Працэс так і не начаўся: судзьдзя вырапашыў, што складзены міліцыянтамі пратоколы не адпавядалі з нормам і гэтая справа можа разглядацца ў судовай установе.

Дырэктар барысаўскага РУП «Агрэгат» Валер Шышло 27 студзеня аблічыў, што не прызначыне кантрактаву з работнікамі, якія яму ўступілі ў прафсаюз аўтасельгасмашынабудавання (АСМ). Старшина прафсаюзу АСМ ААТ «БАТЭ» Сяргей Бузо адмовіўся прымчаць заявы пра выхад з афіцыйнай прафсаюзу.

Аўбінавачнілі ў паклепе і знявізіве гонару ды годнасці ўручылі 27 студзеня галадоўку рэдактару недзяржайной газеты «Борисовскія новості» **Анатолію Букасу** за артыкул пра заснаванне аховы «Белпонты». Юры Назарчук сцырвярджае, што нецвярдзозы журналист напаў на яго. Жывалівіч заяўляе, што ахоўнікі «Белпонты» збілі яго, калі ён зъбіраў інфармацію для артыкулу пра дзеяньні супрацоўніка наштатнай аховы.

Сябрам Партыі БНФ **Уладзіслаў Токараву** і **Кастусю Горнаму**, затрыманым 28 снежня ў Віцебску за распаўсюджванне каліндаркай рэдкіх «Свабода», раённыя адміністрацыйныя камісіі 26 студзеня вынеслі панізджаныя.

28 студзеня ў выдачы беларускай

візі адмовілі старшину Беларускага саюзу ў Польшчы і галадоўнаму рэдактару беластоцкай газеты «Ніва» **Яўгену Вану**.

Уладзімера Падгола 28 студзеня выклікалі ў Менскую гарадзіскую праукратуру: съледчы Аляксандар Піскароў цікавіўся ягонай книгай «Куза для прэзыдэнта».

Да гаду зняўлення прысуджаны 28 студзеня судом Гарадзенскай вобласці заснавальнік «Нової газеты Сморгоні» прадпрымальнік **Рамуальд Улан**. У сінікі 2003 г. ён на аўтамабілі зблізіўся да міліцыянтаў матэрыяльнай ды ма-ральнаю страты і жанчына прасіла суд не караць Улану, суд прызнаў яму два гады зняўлення. Адразу пасля суду Улан трапіў пад амністыю: ягоны тэрмін скарыстаўся напісцем па телефоне 02.

У Ворышы 30 студзеня неядомы

зблізіў жонку старшыні Віцебскай абласці філіі АГП **Людмілу Апанасьеву**. Задрылася гэта ў пад'язду дому, дзе жыве панізжаны.

Жыхар Кастрычніцага раёну Віцебску 31 студзеня сабралі больш за 1 000 подпісаў у абарону клубу «Доблесть», пры якім дзея-нічалі гурткі, рыцарскі клуб, тэатр мод і інші.

Акруговыя выбарчы камісіі Га-

радзенскай-Цэнтральнай акругі №52 31 студзеня вынеслі паніз-жанне ініцыятыўнай групе на-менскай старшыні АГП **Яраславу Раманчуку** за распаўсюд узётак з праграмай партыі і абавязала дас-

цяць з папітовых скрынак распаш-

Рэдактару недзяржайной газеты «Борисовскія новості» АНАТОЛІЮ БУКАСУ пагражае два гады турмы за артыкул з крытыкай рэдактаркі Радзяржайнае раёнкі «Адзінства».

сяджаныя ўлёткі. Кіраўнік абласці філіі АГП заявіў, што сваіх улёт-так яны даставаць ня будуть.

Грамадзкое аб'яднанне «Са-цыяльныя тхналагіі» (старшыня — палітолаг Аляксандар Фядута) начало працэс самаліквідаці ў адказ на «прапанову» менскага гарадзікога ўпраўлення юстыцыі. Афіцыйная падстава — трох паніз-жанні, зробленыя на працягу мінілага года.

АПІ

Два дні ў Парыжы

падарожнае эсэ

УЛАДЗІМЕР АРЛОЎ

Позна ўвечары выходзі з аўтобуса ў густа населеную цыгадамі, цеплю, сухую і нейкую сьветла-празрыстую цемру, глядзіш у далеч, на віслія агні Ніцы, што сваім выцігнутымі ўсьціяў вуліцаў ланцужкамі нагадваюць гірлянды лямпачак на велізарнай сівяточнай яліне, і з нечаканым лёгкім хвалівінем успамінаець, што зусім блізка адсюль жыў Іван Бунін, які ў такую самую месяцавую праваслаўскую ноч мог вось пад гэтымі кіпарысамі быццам выразанымі з самой цімчры майстрам выцінанкі, абдымаш Галіну Кузіннюю, пушкаючы старчымі, але япч жывыми і прагнучымі пальцамі яс гарача лона.

Адкіншы ўтобуснас крэслі і накрыўшыся племяд, утульна думаш, што заўтра прачнешці ў Парыжы і, уж закалыханы горнай дарогаю, на мякіх явы й сну, заўважаеш паваротку на Грас і спрашус уяўць белы дом на гары, Галіну, што прыйшла ў жыўце Буніна зь япч не напісаных «Цемных алеяў», хіння заняткі літаратурай і ўсім астатнім...

* * *

Паводле кіпрызу падсвядомасці, у гэтую ноч сыніца на штосы францускае, буніскаскае, эратычнае, а сон, усім каранімі ўросці ў далёкае, беларускае, менскае. Цыцька дациверы, але табе сыніца Сымон Будны і Васіль Цяпінскі. Праудзіве, не жыві гістарычна-піэрсанажы, а іх адпостраваныі у сучаснасці — скульптурная кампазіцыя ў скворы Белдзяржунівэрсітэту. Адзінае лягчынае глумачынне сну ў тым, што згаданая паркавая скульптура табе вельмі дасладобы сваіх свойкасцю і чалавечай набліжанасцю да мінакоў. Ты маеш да аўтара адзінную, хоп, праўда, істотную прэтэнзію, і з табой пагодзіцца кожны, хто на хвіліну смыняўся каля Сымона і Васіля, што выгондаў уладкаўся пад сценамі *alma mater* на нечым накшталт куфура: помнік востра бракуе масянковай піліпкі й кубкаў.

* * *

Прачнуйшыся, ты як на зносьці на памятаеш, пі была гэта пляшка там, у суне. Наўза-мен прыгадваешца, што Будны з абурнінем

пісаў пра тое, як адны жыхары гораду, прадмесці якога ўжо мільяноў за акном, неяк у ноч на сэвітога Баўтрамея патхінёна перарозалі трэх тысячы іншых жыхароў — сваіх суседзяў-тутенатаў. Утруціўся ў мокрую спраду і кандыдат на трон вялікага князя й караля тваих продкаў Генрык Валезы, які мусіў даўаць потым пісцівымі гарантіі, што нічым падобным ін ў Вільні, ні ў Кракаве замінца ня будзе, і ѿрэце быў каранаваны. Але не праішёлі й чатырох месяцаў, як манарх, не разывітаўшыся з прыдворнімі, выйшаў у глухую начину пару з палацу і, са смакам выляйшыся на абедзівых дзяржавных мовах, расплюмачыў на жудаснай ліцьвінска-француска-польскай трасцяніцы фурману, што нікі ён кароль, на Генрык Валезы, народжаны Анры Валу, а таму гані, піся крэў і сабачая костка, у Парыж, дзе адкрылася каралеўская вакансія.

Гэтым самым шляхам двойчы кіраваўся, толькі ўжо не на радзіму, а на чужынку, іншы гаспадар тваіх Айчынны, хубрусыкіх шведаў Станіслав Ляпічынскі. Перны раз — пасля Палтаўскай бітвы, другі — праз чвэрць стагодзіця, калі зноў быў законна абраны каралём і вялікім князем, але пісцірбурская «таварышы» не ўхвалілі гэтака выбару й дали загад генерал-фельдмаршалу Мініху працягніць заходнімі суседзямі руку інтарніцыянальной дамамогі. У выніку чаго на тон узыходзіў саксонскі курфюст Аўгуст III, той самы, што за гронаў тваих продкаў сабраў славутую калекцыю Дрэздніскай галерэі.

Трэба сказаць, што уладкаўся яго каралеўская мосьць Станіславу ў выгнаніі вельмі нават ніблага: атрымаў на пажыццё кіраваныне герцагства Ляпічынскі, а япч раней выдаў замуж за францускага калегу Люі XV дачку Марыю Карапіну Соф'ю Фэліцыю, жаночынку спрятнайю ў бяз комплексаў. «Задзе мене проста Фэлія», — сказала яна сужэнцу і пачала вырабляць у спалні нешта такое, што неўзабаве ейны юкрай знясілі «коўзілік» мусіў шукаць спачыну ў халаднавата-рэзважавальных абдымках вэрсаліскіх красуніяў, спыніўшыся наරашце на мадам Памія дур (з якой ягоная юраванная Фэлія здолела хутка ў немаведама на якой глебе пасісіраваць). Бацька Карапівы тым часам досыць цывілізавана эксплюатаў ляпічынскія народныя масы, прыягнагу ў герцагства інвэ-

тыцы, заняўся філозофіяй, але адночы, прыгадаўшы шматлакутную Бацькаўшчыну, хапніў лішніга ў солдака заснубу пры каміне. Відаць, эк-манарх суніў штосьці надзвычай прыемнае, но не заханеў прачынца, нават калі ўспыхнула адзеньне.

Застаецца супішацца тым, што ў сваім апошнім сніе вані чалавек у Ляпічынгі, прынасі, ня мэрз.

* * *

Даеш самому сабе зарок у гэтыя два парысція для никога больш з тваіх суйчыннікаў, якіх у розныя стагодзідзі перабываў тут гіблота, не ўспамінаць, каб не прагледзець нешта адмысловы тутгайлі, але мусіў прызначыць, што абіцянны гэтака кішталу — не для цябе. Як ні круш, усё робна займае, дзе мог звязыць на вечар прыгажуно малады Напалеон Орда, дзе пераішвай Мікесічу ізварнага ў Парыжы «Пана Тадзвуаша» Ігнат Дамейка і якім віном запіваў паштэг з гусінай пічонкі перад выпіраваю ў сымроты венесіенскую экспідыцыю на радзіму апошніх ніскораных паўстанец 1831 году Міхал Валовіч.

Адказаў у гідсы, дачкі расейскіх эмігрантаў, ніяма. Ні ведае яна й таго, што здарылася тут з беларускім пісменнікам Усеваладам Краўчанкам, дзе якога Парыж стаў апошнім у жыўці горадам. Зрошты, ні ведае і дачка пісменніка, а твая змянна Волечка, якай тады была зусім малая. Саракацігдавы літаратар, галоўны рэдактар часопісу «Бярозка», прыехаў у Францыю ў завяршну турыстычнай вандроўкі на бруку над акном гатэлю.

Ну добра, а якім чынам згадка пра тваю стаўпцу ўзьынка ў «Тропіку Рака» Генры Мілера, рамане, народжаным у навакольні Элізійскіх палеў? Памятаце: «Гушкаючыся ў парыскай зыбыдзі, кожны можа аддавацца ляпункам пра Бэрлін, Нью-Ёрк, Чыкага, Вену, Менск?» Гідэса папісака плячымя. Яна не чытала, але чула, што кніга «достаточно отвратительна» і нездара была забаронена. Ты паведаміш суразмудніці, што, на твою думку, «Тропік Рака» — адзін з найлепшых твораў пра хаканье, напісаных у прынамсім стагодзідзі.

Некалі ў калядным інтарвію ты абыясціў, што адпікаў у менскай Малінаўцы былу

каханку знамітага пісменніка, старую беларускую эсэруку, што захавала рэшткі ня толькі тагачаснага погляду, але і прыгажосці, у росквіце якой лобіла бавіць час у ложку з Мілерам і ў хвіні адачынку часца прыгадвала родны Менск ды хлопчыка зь лебедзем у Губэрнаторскім садзе. Праз колькі дзён твой тэлефон азваўся ўсіхвальнім голасам кандыдата філіяліёті дасыльдніка замежнай літаратуры. Ты паведаміў, што докляраваў мадах з Малінаўкі захаваць ёйнае *incognito*. Адзінае, чаго колішняя парыжанка не хавала, — таго, што на прэзыдэнцічных выбарах галасавала за Пазыніка, які, прынамсі звонку, нагадаў ёй незабытага Генры.

* * *

Гідэса ўсё ж хочацца зрабіць табе штосьці прыемнае, і калі «Grande Opéra» яна кажа, што пляфон славутага тэатру размалываў беларус Марк Шагал, хоць на гэтую замову вельмі разыліўвай Сальвадор Далі.

Навін прыводзіць на памяць вядомую з вуснай народнай творчасці гутарку габрэя з кітапіям:

«Кітаец (паблажліва):

— Ну колькі вас, жыдкоў, усяго на съвепе?
— Дзесяць мільёнаў.
Кітаец (трыкомфаль):
— А нас — мільярд і дзесяцьце мільёнаў!
Габрэй (зьдзіўлены):
— Да штосьці вас не відаць...»
Ключавыя слова — дзесяць мільёнаў.

* * *

Адно з наймiaeнейшых уражанняў ад Па-рыжу: горад катастрофічна чымнє. Прыйчым белыя парыжане, як і ты, жыхар гіпэрбарыскай краіны, ходзяць па халаднаватых дажджливых вуліцах у п'едэшах і планіцах, а напіцдкі афрыканскіх рабоў па-гаспадарску шпуроўць у шпорах і тэнісках, быццам іх грэюць тут родныя сынены. Ну а напіцдкі гэтыя на-штадкаў наагул бегаюць вакол гэтлою ў брудных майках і саколках да цэлянца ў п'яце з плястыкавых пакулаў (што пісталетаў і аўтаматаў).

Нядайна прэса прадказала, што белыя ў францускай стаўпцы могуць апнінца ў меншасці ўжо ў наступным стагодзідзі. Футу-ролагі, відавочна, супішалі сябе. На берагах

Навіна тыдня

ТАЦІНА БАРЫСІК

І надышоў вечар. І сцішыў ліпкі пры вуліцы, і цукровакі ў садзе сцішыў. Нават занядбаныя сцішыкі, смароднікі пачалі здавацца гушчарамі ад прыщемку гэтага. Засыналі калодзежкі, засыналі хаты жылыя і кінутыя. Толькі цётцы Любі на спалася. Кульгаючы, яна сунулася кудысь па вясковай вуліцы. Спынілася ў задуменны, нагу хворую пачухала. От, халера ясная, млее, хоць ты што хочаш! Каб не нага гэтая, штодня бу грыбы лётала, свайго не ўпусцила б. А як жа інакш — малада, спрятаная баба, шчэ толькі сем год на пэнсіі, ніхто ў вёсцы за ёй не зраўненца. Да няма белднай тутака разгону. Яшчэ гадкоў пяць таму штовесчар шпациравала па вуліцы, па гасцінічах швэндалася. І пад'яї, і пагамоніш, усё выведаеш: у каго кура здохла, чо колькі туркоў выбраў, якія госьці на кірмаш прыяджали. А ціпера-ка сумна. Паўміrali, папазъяжджали. Тыднімі не чуваць нічога. Хіба што хуткую то выкліча, дык і тое размоваў на паўгуду. Зъявіліся людзі, зъявіліся ѹкавіны.

Але сёняняшняя навіна хоць куды! Галы ў рады такое надараўшица. Но да Савончыкавых забегчы, пакуль спаща не паўлягліся?

Прайшлася Любка яшчэ трохі, зноў нагу пачухала, здзяла на вокны свае цёмныя зірнула.

«Ат, чорт яго біры, не ўцічэ хата», — вырашыла цётка і рушыла да Савончыкавай хаты. Адчыніўшы дзвіверы ў сенцах, углядзела ўкрученую ѹ кабат старую Савончыку, засакатала з пароту:

— Ці чулі вы дзіва?

— Якое, Любачка? — шчырая зацікаўленасць у голасе межавала зь неспакоем, з-пад стракатае хусткі дапіліва глязедзла ў госьцю вочы. Баба баялася прапусціць хаяці слова.

— Ета ж сёняня прыйшоў з поля віхор, — працягвала Любка. — Паднія Васілёў стажок саломы, расцершыў паўсюль, а пленку з грузікамі, катараю стажок накрываў, на два шматкі парваў і на правады кінуў. Во як!

— Віхор да Васілёву салому раскідаў? — для пэўнасці пе-рэпітала Савончыкі ў чаканы новых падрабіненьсцяў.

— Ага, і раскідаў за якую мінуту. А Васіл з жонка сядзел на лаўцы і на еты пуд глядзeli.

— А што ты зробіш, галубка мая, рады не дасі.

— Вось дык на табе! У нас жа на двары фіранкі сохлі, і не звярхнулася ні адна, — падаў го-

PHOTO BY M.MEDINA.NET

лас з-за грубкі стары Савончык.

— А ад чаго ж гэта можа быць, га? — не суспінялася Любка.

— Розыніца ў атмасферных цішках, — патлумачыў Савончык, былы настайкі фізыкі.

Змрок за акном гусціц, але тэлевізара не ўключалі, разома не спінілася, навіна каштавала таго.

— Можа, вы і правільна кажаце пра цік еты. Толькі калі ў той віхор нож кінуць, дык коры звіщица, бо ведзьма!

— Я такое па відзіку бачыў! — далучыўся да дарослай гамонкі Савончыкай унук.

— Раз у кіне паказвалі, знаць, нешта такое было! — узрадавалася нечаканай падрымысі Любка.

Пытаныне бабы Савончыкі раптоўна прымусіла сціхнуць усіх:

— А на нашым кладзьбішчы съvezжыя магілі е?

— А як жа, Хведаркову цешчу хавалі, каторая ў горадзе жыла, — першыя знайшлася з адказам Любка.

— Ну дык вось, — павучальна прамовіла Савончыха, — усю вясень і зіму набожкыні спакойна ў зямлі ляжыць. А вясною і ўлетку зь яго фосфару выходзіць. Круціца белы слуп, а ўнутры яго агенчыкі бліскіяюць. Убачыш такое — стой на месцы і на дыхай, бо прыйдзе да цібэ і задушыць. Я, як у школе рабіла, аднаго разу бачыла...

— Ей-богу, з кладзьбішча! — Любині вочы аж заблішчэлі: трэба будзе запомніць, каб канцавым дачнікам пераказаць, — ім такое спадабаецца.

Дужа карцела пра што дазвацца ці хаяці на конкіт націрак парапацца, але гадзінкін паказваў палову на адзіннатачку, далей гуляць не было як.

— Ну, то я пайду. Позна ўжко.

Добрай ночы, — па-хуткаму разрэвіталася Любка і пакіравалася да дзьвізяр'я.

Бразнула клямка. Начына цемпа пагрозыў ляха нула ў твар. Зорак не відаць. Цішыня наўкола, хоць задавіся. «Белы слуп круціца, а ўнутры яго агенчыкі бліскіяюць», — прыгадалася Любке бабіны слова. За тры хаты ісці, а могілкі ж зусім побач. Страшна! Словы замоў пе-рамішталіся з мазернімі. Бедная цётка басанож бегла дахаты, кленучы па дарозе і сібе, і Васілёву салому, і сваё позніяе гасцініцу. Паздаравеўшы ад сполаху, забылася на толькі на хваробу ў назе, а і на тапці ў Савончыкавых сенцах.

Адгарэў яшчэ адзін дзень у адміраючай вёсцы. Недзе далёка-далёка, за самым небакраем, па паралельным съвеце не зельчичную колькасць разоў запускалі касымічныя спадарожнікі ды працягвалі змагацца з тэрарызмам.

АДАМ
ГЛЁБУС

Сучаснікі
2004. Тараніца
і постфэмізм

Кінаблазынок Тараніца бліскучы рэзізваў у сваім фільме «Забіць Біла-2» формулу постфэмістычнага трэлеру: «І тады яна дала ёй на яйца!») Тараніца змог знайсці ў жанчыны яйца! Ягоная галобуная кінаідза выдрадала ў суперніцы апопніе вока і раздуўшыла яго на падло-зе паміж бруднымі пальцамі правай ногі.

Hanicay 10.07.2004, 19:55.

1990(?) . Апушкін і цвікі

Алесь Апушкін уладкаўся рэстаўрація касцёлу на Магілёве. Быў такі рамантычны час, калі ледзь на ўсе мастакі лічылі сваім авабязкам напрацаўваць на аднаўлены сабораў. Апушкін запомніўся калегам сваёй выхадкаю са скрынюю цвікоў. «Ен насыціў скрыню з цвікамі, — расказаў міністэрства культуры — І не калола яму. А калі мы абурыліся, Алесь запірэчыў: гэта ж япча не касцёл, гэта што чистка праства будынка...»

Hanicay 30.07.2004, 16:00.

2004. Ламакін і ганак

Сядзім у маскоўскім выдавецтве «АСТ» і складаем пляны падрыхтоўкі атлясаў зорнага неба. Напрыканцы гутаркі Валодзя Ламакін дастае паперы і кажа: «Ян, падніши капітары на рамонт ганку!». «Які ганак?» — перашыпвае Ян, гаспадар «АСТ», у Ламакіна. «Ганак у адной з наших кнігарняў трэба адрамантаваць, бо на яго навес, на гэты брэлек-казырок, ушаў». — «Ях ушай?» — «Толькі на ржачкі. Я ўсіх прашу не смынцца. Стаяра вар'ятка выкінулася з акна на дзяўятым паверсе і трапіла якраз на ганак нашай кнігарні...» Задушыўшы съемех, я згадаў тэкст Даніла Хармса пра старых, якія адна за адной вываливаліся з вікнаў. Чытаючи пра здаровыні, апісаныя Хармсам, я заўжды думаў пра мэтафарычныя ягоныя старых-самагубцаў. А тут дзяячоўчыя каштарысы, складзенаму Ламакіним, мэтафары варнуліся ў стан фактаў. Гарачына, пераднавальнічая задуха ў загавараным мэгаполісе, німа моцы трывыць уласна жыцьцё — стары вываливаюцца з вікнаў. Адна з іх падае на ганак кнігарні, у якой прадаюцца кнігі жахлівага рэзіста Тарніса (Іовачова).

НОВЫЯ КНІГІ

Альшанская С., Талкачоў В. Другая расейская рэволюція і праблема нацыянальна-дзяржаўнага будаўніцтва ў Беларусі (1917–1920 гг.): Навучальны дапаможнік. — Менск: БДПУ, 2004. — 57 с. 100 ас.

Беларуская дзяржаўнасць. Вопыт XX стагоддзяў. Матэрыялы міжнароднай наукаўскай канферэнцыі. Менск, 18–19 красавіка 2003 г. — Менск: БДПУ, 2004. — 268 с. 110 ас.

Жытко А. Дваранства Беларусі пэрыяду капіталізму 1861–1914 г. — Менск: БДПУ, 2003. — 233 с. 100 ас.

Цена 5000.

Жытко А., Фамін В. Гісторыя Беларусі (1945–2002): Навучальны дапаможнік. — Менск: БДПУ, 2004. — 135 с. 200 ас.

Мэры В. Маршал Фінляндскі Карл Густаў Мандрейкі / Пер. з фінскай Я. Лапаткі. — Менск: Колас, 2004. — 264 с. — (Пастасці гісторыі). 500 ас.

Захапільны распoved пра тое, як былы генэрал расейскай арміі, прадстаўнік швадзакага артылерісткатаўчнага роду, які да 50-гадовага ўзросту толкам ня ведаў фінскага мовы, стаў галубакамандуючым фінскага войска, дамоўся незалежнасці краіны ды двойнай абаронай, яе ад савецкага ўмышлальніцтва.

Цена 5000.

Наш час: Зборнік вершоў. — Менск: Вока, 2005. — 10 с., 200 ас.

Цена 750.

Сяргей Лескець

Новая беларуская зорка

Героем Адкрытага чэмпіянату Аўстраліі стаў Марат Сафін, які перамог у індывідуальным разрадзе. Беларусы таксама маюць падставы для радасці — герайній «Australian Open» стала 15-гадовая Вікторыя Азаранка. За турнірам сачыў Алег Раевец.

Гульня Сафіна, і прауда, была захапляльная. Падаеща, што га-лоўнай для прадстаўніка Расеі стала не фінальная гульня з гас-падаром корту Лейтанам Х'коі-там, а паўфінальны паяднік супраць першай ракеткі съвету швайцарца Ражэ Фэлэрэра. Той матч цягнуўся 4 гадзіны 48 хвілій і звяксціў у сабе піць сэтаву з чатырма тай-брэйкамі. І супраціўнік Фэлэрэра, які на мін-лым «Australian Open» перамог Сафіна якраз у фінале, быў зла-маны. Гульня расейскага татары-на Марата была экспрэсціўна і, бадай, найлепша ў ягонаі кар-серы.

Беларусам студзень прынёс і распараўваны, і радасці. Максім Мірны, які ў першай палове месяца ўдала дайшоў да паўфіналу турніру ў Сыднэі, праваліўся ў адзіночным разрадзе на Адкрытым чэмпіянате Аўстраліі, вылесцеўшы ўжо ў першым кру-зе.

У парным разрадзе на «Australian Open» Макс ня здолеў пазбавіцца леташняга сындарму — спініўся з крок ад фіналу, гэтым разам у пары са швэ-дам Юнасам Б'ёркманам. Бар'ер, паставілы з братоў Брайанаў, ізноў быў неперадольным.

Шкода, што не паказалі дэяво-чага фіналу. Берайні юніёрскага турніру на «Australian Open», які ўжо згадвалася, стала 15-гадовая беларуска Вікторыя Азаранка (на фота). Мянчанка заваявала адразу два тытулы, зда-

быўшы перамогі і ў адзіночным, і ў парным юніёрскіх разрадах. Вікторыя бліскучая вытрымала мэльбурнскую задуху (слупок тэрмометра пастаянна тримаўся за рыскай у 30 градусаў паводле Цэлсія).

Паказальна, што ў індывідуальном разрадзе беларуска не аддала супернікам ніводнага сэту, тым больш ні разу не давёўши гульню да тай-брэйку!

У 1/4 фіналу яна перамагла прадстаўнічку Новай Зэландыі Марыну Ераковіч, потым у паў-фінале — канадку Аликсандрку Вазнянку (6:0, 6:4), у фінале — вугорку Агнеш Шаваі (6:2, 6:2).

Але нельга сказаць, што перамога беларускі стала сэнсацыяй.

Вікторыя была «пасеняна» на турніры пад першым нумарам — за сеймім худзенькім плячымі ёсць істотны даслігненны. З вesonі Вікторыя жыве і трапіруеца ў гішпанскай Марబэльі, у знакамітай акадэміі, якой кіруе Кляйс Гофас, што ў свой час выхаваў легендарную Штэфі Граф.

Азаранка — чэмпіёнка Эўропы ў парным разрадзе сіяд 14-гадовых, уладальніца каманднага Кубку Эўропы да 14 і 16 гадоў, у юніёрскім разрадзе заваявала піяць тытулаў, у парным — дзе-віць.

Летасць беларуска дайшла да юніёрскага паўфінала Уімблдону і «Ралін Гарос», а ў пары з сучайніцай Вольгай Гаварцовой выйграва фінал Уімблдону. У Мэльбурне ў парnym разра-

ВІКТОРЫЯ АЗАРАНКА нарадзілася 31 чэрвеня 1989 году. Рост 181 см, вага 58 кг. Пераможца юніёрскіх турніраў у Нямеччыне і Італіі, Уімблдону-2004 у парным разрадзе. У дарослых турнірах з прызовым фондам 25 тыс. даляраў даходзіла да 1/4 фіналу. Яшчэ Вікторыя — здатная піяністка, але цяга да тэнісу выявілася мацнейшай.

АЛЕКСАНДР САФІН

дзе беларуска гэтым разам гуляла з Марынай Ераковіч. Складнасць ў беларуска-новазляндзкіх пары ўзьніклі толькі ў чвэрцьфінале, калі давалісь пазмагацца з румынкамі Сэрранай Крысыцкай і Монікай Нікулеску — 6:2, 3:6, 6:4. Затое ў фінале Азаранка і Ераковіч змаглі ўздыхнуць спакойна: Нікола Франкава

(Чехія) і Агнеш Шаваі здаліся бяз боя — 6:0, 6:2.

Застаўца толькі пашкадаваць, што поспехі ў юніёрскім турніры не ідуць у залік скразнога рэйтынгу Жаночай тэніснай аса-цыяцыі (WTA). Інакш беларуска імкніла ўз্লыцца ў буверах. А так пакуль яна займае 452-е месца ў індывідуальным і 577-е месца ў

парным разрадах. У юніёрскім рэйтингу Азаранка — першая.

Будзем спадзівацца, што асноўныя перамогі юнай белару-сачкі яшчэ наперадзе. Галоўнае, каб яна не прапала, як зынічка на небасхіле, падобна да большасці беларускіх спартовак, якіх хапае толькі да першага вялікага кахрання.

СЪЦІСЛА

Ваўкоў — на павышэнне, Мірны — на паніжэнне

Перамога на турніры клясы «Чэлленджэр» у брытанскім Рэххеме (прызы вын — 21,3 тыс. ўр.) дазволіла Ўладзімеру Ваўчкову ўзняцца ў рэйтингу Асаціяцыі тэнісісташтрафаўся на 26 прыступак, г.зн. на 180-е месцы. У сярэдзе чаргута, праз няўдалы выступ на «Australian Open» Макс Мірны зляццеў на 18 прыступак і ў чэмпіёнскіх гонцы 2005 году ціпнер дзве із 37-е месцы разам з будучым супернікам па 1/8 фіналу румынам Андрэем Паўлам. У другога меркаванага суперніка па маты ў Бухарэсле Віктара Ханэску — 73-я пазиція. У рэйтингу на выніках апошніх 52 тыдняў, які тэнісістамі цініца болей за чэмпіёнскую гонку, Мірны перамясяціўся з 44-й на 42-ю пазицію.

У асабістым рэйтынгу парных гулькоў беларус застаўся на 10-м месцы.

**«Беларускі футб bolt»
переахаў**

1 лютага папулярны сайт «Беларускі футб bolt» перарабраўся на новы адрас — www.football.by. На думку кіраўніка праекта Цімафеса Зіноўева, з такой назвай новы дамэн і больш адпаведае мэтам праекту (распавядздае перадусім пра становішча спорту) ніжэйшым стандартам (напрыклад, на іншых саітах). Аднак на старым адрастку зберагліся прадысторыя і падзел на сусветныя зоны.

Перамаглі у інтархакеі

Пры канцы студзеня ў Празе прыйшоў VII чэмпіянат Эўропы па інтархакеі (варыянт хакею на траве ў заліх) сіяд жаночых мадзлэвых камандаў. Зборная Беларусі адстаяла свой тытул і другі

раз запар заваявала званыне чэмпіёнаў кантынэнту. У

падгрупе беларускі перамаглі зборныя Польчыцы да Чых. У паўфінале ў ўнартай барацьбе па піаніцы адзелі зборнай Расеі, а ў фінале, паставам па іншай, — Літву.

Нагадаем, што ў 1980-х на

эўрапейскім ароне

наймацнейшым клубам па

хакеі на траве быў

гарадзенскі «Рытм».

У Мінску ў парным разрадзе

альбантамі. Адно, што абыцца дактары, — паставіць Шаўчэнку на ногі

да сустоўчы ў 1/8 фіналу Літг чэмпіёнаў — «Мілан». Згуляў з «Манчестар Іонайтэд». Першы матч пройдзе 23 лютага на легендарным стадыёне «Олд Трафард».

За Ранальдзінё — 100 млн фунтаў

Кіраўніцтва футбольнага каталянскага клубу «Барсэлона» заяўляла, што калі і працэсцеў лідэра каманды Ранальдзінё, то толькі за 100 млн фунтаў стэрлінгаў, як і запісаны ў ягоным контракце. У сваіх

радах бразыльскага

форварда прагнунь бачыць

і мадрыдскі «Рэал», і

лёнданскі «Члзі».

Ранальдзінё, які зъяўляецца

фірмовым знакам

каталёнскага клубу, заяўлюе,

што вельмі пічастыў ў

«Барсе» і нікуды пакуль не

зъбираецца съехаць.

Малышу дома съцены дапамагаюць

На чарговым этапе Кубку съвету па скаканках на лыжах з трампінну (К-120), што прайдзе ў мінусе ўік-энду польскім Закапанэ, перамог Адам Малын. Ён набраў у дэвізах спробах 278,2

пункту. Ян Аханэн, які скака

циялі вельмі асцірожна, бо

рыхтуецца да чэмпіянату

съвету, быў друтым — 270,9.

Послех паліка дазволіў

яму ў агульнам заліку

Кубку съвету падніцца

толькі на другое месца, пасунуўшы Якуба Янду

(Чехія) і Марціна Хэльварту (Аўстрыя).

У Малыша цяпер 994 балы.

Аханэн пакуль недасягальны —

1 526 балу.

Канал «Рэал»

Гішпанскі футбольны клуб «Рэал» (Мадрыд) заяўлюе пра запуск уласнага тэлеканала — «Real Madrid TV». Раней асобныя перадачы дэмантраваліся

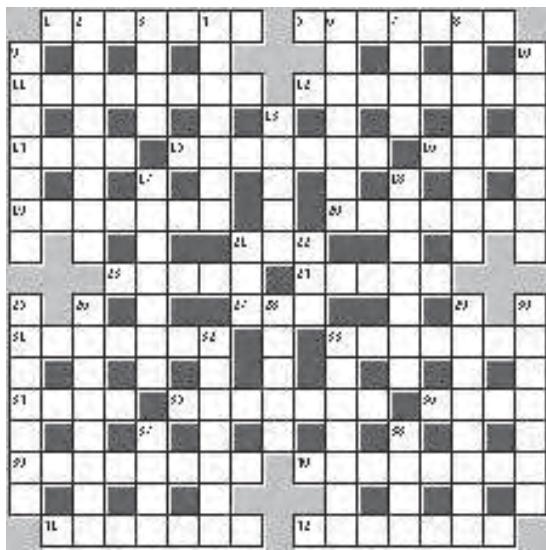
на розных каналах. Цяпер трансляцыі будуть ажыццяўляцца на тэлеканале Гішпаніі з дапамогай кабельнай тэлевізіі, а замежныя

заўзятары будуть лавіцы перадачы пра жыццёўкі і побыт «гаяліктыкаса» цераз спадарожнікі.

Суседзі будуць змагацца за Euro- 2012

Польскі футбольны саюз падаў у памядзенін афіцыйную заяўку на правядзенне супольна з Украінай чэмпіянату Эўропы па футболе ў 2012 годзе. Жаданы прыняць першынство кантынэнту выказалі Грэцыя, Італія, Расея, Румынія, а таксама Вугоршчына разам з Харватыйскімі Падкарнічымі. Гаспадар чэмпіянату вызначаецца ў сінезні 2006 году.

КРЫЖАВАНКА

Па гарызанталі:

1. Альфабет паводле Янкі Станкевіча. 5. Эрбіць з кракадзілі, які сябе дрэнна вядзе. 11. Выдатна праакансульту ў галіне наркотыкаў. 12. Той, хто жайменца бізнесам у Беларусі. 14. Прадусар жаніха. 15. Маленькі актыўист апазыцыйнага руху. 16. Дамоклаў меч над судзьдзём падчас футбольнага матчу. 19. Ёй лёгка сапсаваць каву. 20. І «Бітлз», і Моцарт для сучаснікаў. 21. Вечназялёная расыліна, кропіца сывавіны для канатаў. 23. Драўляны піжалеснік стрыжань, сібра Манікі. 24. Сталаціца краіны, дзе доктар Ватсон нарядуў на варожую куплю. 27. І поп., і боды. 31. Так «клэты маскалі» нашыя містэчкі называюць. 33. Без яй бой, лічы, прайграны. 34. Даваў прыкурыць ворагам розвалюці ў Анголе. 35. Фронтэн з «Палацу». 36. Сымбал Новага Году. 39. То, што і гарызонт. 40. Піёт «блакітнага гелікоптера». 41. Месяц, калі мысулмане найбільш худнеюць. 42. Сылед ад колаў.

Па вэртыкалі:

2. Пабудова камунізу па сутнасці. 3. Звычайнай звязлівача ў лесе пасыя пятаі-постай чаркі. 4. Уладзімер Ленін як сваяк. 6. Часам сабакі гэтага бацькі як агню. 7. Кепскія басмачы ў гэта час ад часу любілі насмыць атруты. 8. Ёй лібіць палохады на БТ. 9. Можна зрабіць і з банкаўскім укладам, і з нагамі. 10. Будучая прафесія Карліна, які жыве на даху. 13. Нязбытная мара ўсіх шніпераў. 17. Беспадастаўная харобрасць. 18. Плянерка. 21. Хрыстапрадаўц. 22. Дамова ці частка п'есы. 25. Сымлема напарніка Малдора паводле прафесіі. 26. Выдаленне ліпінскіх зон электрычнай пляты. 28. Запілечнік. 29. Князь Палімон паводле мэтрыкі аб нараджэнні. 30. Жончына ручнай зброяў. 32. У ёй хавацца сабе дараўжэй. 33. Адольковава, тым жа чынам. 37. Жонка казла. 38. Так Станіслаў Аўгуст Панятоўскі ласкава называў расейскую імператрыцу.

Складаў Аляксандар Ворбуль

Адказы

Tra raportacharni: 1. Абогацілі. 5. Hammarlund. 11. Hapaknor. 12. Plesakhat. 14. Ober. 15. Задзінскі. 16. Mihail. 19. Lubomirski. 20. Kuncikowski. 21. Юса. 23. Енока. 39. Krywabok. 40. Герман. 41. Радзівіл. 42. Ганчарук. 43. Ганчарук. 44. Ганчарук. 45. Ганчарук. 46. Ганчарук. 47. Ганчарук. 48. Ганчарук. 49. Ганчарук. 50. Ганчарук. 51. Ганчарук. 52. Ганчарук. 53. Ганчарук. 54. Ганчарук. 55. Ганчарук. 56. Ганчарук. 57. Ганчарук. 58. Ганчарук. 59. Ганчарук. 60. Ганчарук. 61. Ганчарук. 62. Ганчарук. 63. Ганчарук. 64. Ганчарук. 65. Ганчарук. 66. Ганчарук. 67. Ганчарук. 68. Ганчарук. 69. Ганчарук. 70. Ганчарук. 71. Ганчарук. 72. Ганчарук. 73. Ганчарук. 74. Ганчарук. 75. Ганчарук. 76. Ганчарук. 77. Ганчарук. 78. Ганчарук. 79. Ганчарук. 80. Ганчарук. 81. Ганчарук. 82. Ганчарук. 83. Ганчарук. 84. Ганчарук. 85. Ганчарук. 86. Ганчарук. 87. Ганчарук. 88. Ганчарук. 89. Ганчарук. 90. Ганчарук. 91. Ганчарук. 92. Ганчарук. 93. Ганчарук. 94. Ганчарук. 95. Ганчарук. 96. Ганчарук. 97. Ганчарук. 98. Ганчарук. 99. Ганчарук. 100. Ганчарук. 101. Ганчарук. 102. Ганчарук. 103. Ганчарук. 104. Ганчарук. 105. Ганчарук. 106. Ганчарук. 107. Ганчарук. 108. Ганчарук. 109. Ганчарук. 110. Ганчарук. 111. Ганчарук. 112. Ганчарук. 113. Ганчарук. 114. Ганчарук. 115. Ганчарук. 116. Ганчарук. 117. Ганчарук. 118. Ганчарук. 119. Ганчарук. 120. Ганчарук. 121. Ганчарук. 122. Ганчарук. 123. Ганчарук. 124. Ганчарук. 125. Ганчарук. 126. Ганчарук. 127. Ганчарук. 128. Ганчарук. 129. Ганчарук. 130. Ганчарук. 131. Ганчарук. 132. Ганчарук. 133. Ганчарук. 134. Ганчарук. 135. Ганчарук. 136. Ганчарук. 137. Ганчарук. 138. Ганчарук. 139. Ганчарук. 140. Ганчарук. 141. Ганчарук. 142. Ганчарук. 143. Ганчарук. 144. Ганчарук. 145. Ганчарук. 146. Ганчарук. 147. Ганчарук. 148. Ганчарук. 149. Ганчарук. 150. Ганчарук. 151. Ганчарук. 152. Ганчарук. 153. Ганчарук. 154. Ганчарук. 155. Ганчарук. 156. Ганчарук. 157. Ганчарук. 158. Ганчарук. 159. Ганчарук. 160. Ганчарук. 161. Ганчарук. 162. Ганчарук. 163. Ганчарук. 164. Ганчарук. 165. Ганчарук. 166. Ганчарук. 167. Ганчарук. 168. Ганчарук. 169. Ганчарук. 170. Ганчарук. 171. Ганчарук. 172. Ганчарук. 173. Ганчарук. 174. Ганчарук. 175. Ганчарук. 176. Ганчарук. 177. Ганчарук. 178. Ганчарук. 179. Ганчарук. 180. Ганчарук. 181. Ганчарук. 182. Ганчарук. 183. Ганчарук. 184. Ганчарук. 185. Ганчарук. 186. Ганчарук. 187. Ганчарук. 188. Ганчарук. 189. Ганчарук. 190. Ганчарук. 191. Ганчарук. 192. Ганчарук. 193. Ганчарук. 194. Ганчарук. 195. Ганчарук. 196. Ганчарук. 197. Ганчарук. 198. Ганчарук. 199. Ганчарук. 200. Ганчарук. 201. Ганчарук. 202. Ганчарук. 203. Ганчарук. 204. Ганчарук. 205. Ганчарук. 206. Ганчарук. 207. Ганчарук. 208. Ганчарук. 209. Ганчарук. 210. Ганчарук. 211. Ганчарук. 212. Ганчарук. 213. Ганчарук. 214. Ганчарук. 215. Ганчарук. 216. Ганчарук. 217. Ганчарук. 218. Ганчарук. 219. Ганчарук. 220. Ганчарук. 221. Ганчарук. 222. Ганчарук. 223. Ганчарук. 224. Ганчарук. 225. Ганчарук. 226. Ганчарук. 227. Ганчарук. 228. Ганчарук. 229. Ганчарук. 230. Ганчарук. 231. Ганчарук. 232. Ганчарук. 233. Ганчарук. 234. Ганчарук. 235. Ганчарук. 236. Ганчарук. 237. Ганчарук. 238. Ганчарук. 239. Ганчарук. 240. Ганчарук. 241. Ганчарук. 242. Ганчарук. 243. Ганчарук. 244. Ганчарук. 245. Ганчарук. 246. Ганчарук. 247. Ганчарук. 248. Ганчарук. 249. Ганчарук. 250. Ганчарук. 251. Ганчарук. 252. Ганчарук. 253. Ганчарук. 254. Ганчарук. 255. Ганчарук. 256. Ганчарук. 257. Ганчарук. 258. Ганчарук. 259. Ганчарук. 260. Ганчарук. 261. Ганчарук. 262. Ганчарук. 263. Ганчарук. 264. Ганчарук. 265. Ганчарук. 266. Ганчарук. 267. Ганчарук. 268. Ганчарук. 269. Ганчарук. 270. Ганчарук. 271. Ганчарук. 272. Ганчарук. 273. Ганчарук. 274. Ганчарук. 275. Ганчарук. 276. Ганчарук. 277. Ганчарук. 278. Ганчарук. 279. Ганчарук. 280. Ганчарук. 281. Ганчарук. 282. Ганчарук. 283. Ганчарук. 284. Ганчарук. 285. Ганчарук. 286. Ганчарук. 287. Ганчарук. 288. Ганчарук. 289. Ганчарук. 290. Ганчарук. 291. Ганчарук. 292. Ганчарук. 293. Ганчарук. 294. Ганчарук. 295. Ганчарук. 296. Ганчарук. 297. Ганчарук. 298. Ганчарук. 299. Ганчарук. 300. Ганчарук. 301. Ганчарук. 302. Ганчарук. 303. Ганчарук. 304. Ганчарук. 305. Ганчарук. 306. Ганчарук. 307. Ганчарук. 308. Ганчарук. 309. Ганчарук. 310. Ганчарук. 311. Ганчарук. 312. Ганчарук. 313. Ганчарук. 314. Ганчарук. 315. Ганчарук. 316. Ганчарук. 317. Ганчарук. 318. Ганчарук. 319. Ганчарук. 320. Ганчарук. 321. Ганчарук. 322. Ганчарук. 323. Ганчарук. 324. Ганчарук. 325. Ганчарук. 326. Ганчарук. 327. Ганчарук. 328. Ганчарук. 329. Ганчарук. 330. Ганчарук. 331. Ганчарук. 332. Ганчарук. 333. Ганчарук. 334. Ганчарук. 335. Ганчарук. 336. Ганчарук. 337. Ганчарук. 338. Ганчарук. 339. Ганчарук. 340. Ганчарук. 341. Ганчарук. 342. Ганчарук. 343. Ганчарук. 344. Ганчарук. 345. Ганчарук. 346. Ганчарук. 347. Ганчарук. 348. Ганчарук. 349. Ганчарук. 350. Ганчарук. 351. Ганчарук. 352. Ганчарук. 353. Ганчарук. 354. Ганчарук. 355. Ганчарук. 356. Ганчарук. 357. Ганчарук. 358. Ганчарук. 359. Ганчарук. 360. Ганчарук. 361. Ганчарук. 362. Ганчарук. 363. Ганчарук. 364. Ганчарук. 365. Ганчарук. 366. Ганчарук. 367. Ганчарук. 368. Ганчарук. 369. Ганчарук. 370. Ганчарук. 371. Ганчарук. 372. Ганчарук. 373. Ганчарук. 374. Ганчарук. 375. Ганчарук. 376. Ганчарук. 377. Ганчарук. 378. Ганчарук. 379. Ганчарук. 380. Ганчарук. 381. Ганчарук. 382. Ганчарук. 383. Ганчарук. 384. Ганчарук. 385. Ганчарук. 386. Ганчарук. 387. Ганчарук. 388. Ганчарук. 389. Ганчарук. 390. Ганчарук. 391. Ганчарук. 392. Ганчарук. 393. Ганчарук. 394. Ганчарук. 395. Ганчарук. 396. Ганчарук. 397. Ганчарук. 398. Ганчарук. 399. Ганчарук. 400. Ганчарук. 401. Ганчарук. 402. Ганчарук. 403. Ганчарук. 404. Ганчарук. 405. Ганчарук. 406. Ганчарук. 407. Ганчарук. 408. Ганчарук. 409. Ганчарук. 410. Ганчарук. 411. Ганчарук. 412. Ганчарук. 413. Ганчарук. 414. Ганчарук. 415. Ганчарук. 416. Ганчарук. 417. Ганчарук. 418. Ганчарук. 419. Ганчарук. 420. Ганчарук. 421. Ганчарук. 422. Ганчарук. 423. Ганчарук. 424. Ганчарук. 425. Ганчарук. 426. Ганчарук. 427. Ганчарук. 428. Ганчарук. 429. Ганчарук. 430. Ганчарук. 431. Ганчарук. 432. Ганчарук. 433. Ганчарук. 434. Ганчарук. 435. Ганчарук. 436. Ганчарук. 437. Ганчарук. 438. Ганчарук. 439. Ганчарук. 440. Ганчарук. 441. Ганчарук. 442. Ганчарук. 443. Ганчарук. 444. Ганчарук. 445. Ганчарук. 446. Ганчарук. 447. Ганчарук. 448. Ганчарук. 449. Ганчарук. 450. Ганчарук. 451. Ганчарук. 452. Ганчарук. 453. Ганчарук. 454. Ганчарук. 455. Ганчарук. 456. Ганчарук. 457. Ганчарук. 458. Ганчарук. 459. Ганчарук. 460. Ганчарук. 461. Ганчарук. 462. Ганчарук. 463. Ганчарук. 464. Ганчарук. 465. Ганчарук. 466. Ганчарук. 467. Ганчарук. 468. Ганчарук. 469. Ганчарук. 470. Ганчарук. 471. Ганчарук. 472. Ганчарук. 473. Ганчарук. 474. Ганчарук. 475. Ганчарук. 476. Ганчарук. 477. Ганчарук. 478. Ганчарук. 479. Ганчарук. 480. Ганчарук. 481. Ганчарук. 482. Ганчарук. 483. Ганчарук. 484. Ганчарук. 485. Ганчарук. 486. Ганчарук. 487. Ганчарук. 488. Ганчарук. 489. Ганчарук. 490. Ганчарук. 491. Ганчарук. 492. Ганчарук. 493. Ганчарук. 494. Ганчарук. 495. Ганчарук. 496. Ганчарук. 497. Ганчарук. 498. Ганчарук. 499. Ганчарук. 500. Ганчарук.

Што рабіць, калі газэту прыносяць запознаці не прыносяць зусім

Хвалі дэбютнай пільнасьці

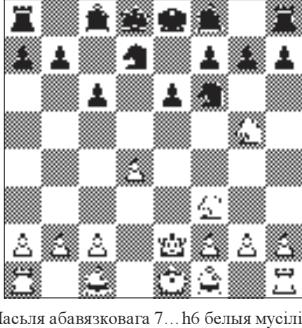
Стэрэатыпнае мысленіне — біч шмат якіх сучасных шахматыстаў. Асабліва тых, хто гуляе пераважна ў бліц. У каралеўскім гамбіце ёсьць варыянт, які называецца «контрагамбіт Фалькбера»: 1. e4 e5 2. f4 d5 3. ed e4, і белыя найчастыя выбраюць праціг 4. d3 з узаемнымі шанцамі. А што калі, рабіць фрэзвага контрагамбіту? Пасправляем: 1. d4 d5 2. c4 e5 3. de 4. e3?! Тут чорныя маюць адказ 4. Cb4+, і на 5. Cd2 de 6. Cb4+ 7. Kрe2 не міняюць фрэзвімі (7... fgF? 8. Fd8+), а зусім начана бяруть кані з шахам: 7... fgK+, выйграючы, як мінімум, фігуру (гл. «*ВыяўГ*»).

ход за хвост на зловіш... Узвес чытачоў прашануеца якіч адна павучальная мініятура ад чэмпіона Минску, дзе паставку паславілі белыя, а чорныя ўзелы.

Аляждзін—Каладзько, 2001 г. Абарона Карапані

1. e4 c6 2. d4 d5 3. Kc3 de 4. Ke4 Kd7 5. Fe2 e6 (унікаючы вядомай паставкі 5... Kgf6?? 6. Kd6!) 6. Kf3 Kgf6 7. Keg5 (гл. «*ВыяўГ*»).

2. Ход чорных.

7... Ce7? (Пасыль абавязковата 7... hg белыя мусілі задумацца аб урадунаваны гуліны). 8. Kf7 9. Kg5+ Kре8 як могуць перакананы чытачы, гэта адступленне не ёсьць найменшым ліхам) 10. Kе6 Fb6 11. Kgf7+ Kрf7 12. Fе6+ Kрg7 13. Fе7+ Kрg8 14. Cс4+ Kd5 15. Ch6 (працьцей 15. Fе6+ Kрg7 16. Fе7+ Kрg8 17. Cс4+ Kd5 18. Fе8+ Kрg7 19. Cс5+ Kd6 20. Fе9+ Kрg8 21. Cс6+ Kd7 22. Fе10+ Kрg7 23. Cс7+ Kd8 24. Fе11+ Kрg7 25. Cс8+ Kd9 26. Fе12+ Kрg7 27. Cс9+ Kd10 28. Fе13+ Kрg7 29. Cс10+ Kd11 30. Fе14+ Kрg7 31. Cс11+ Kd12 32. Fе15+ Kрg7 33. Cс12+ Kd13 34. Fе16+ Kрg7 35. Cс13+ Kd14 36. Fе17+ Kрg7 37. Cс14+ Kd15 38. Fе18+ Kрg7 39. Cс15+ Kd16 40. Fе19+ Kрg7 41. Cс16+ Kd17 42. Fе20+ Kрg7 43. Cс17+ Kd18 44. Fе21+ Kрg7 45. Cс18+ Kd19 46. Fе22+ Kрg7 47. Cс19+ Kd20 48. Fе23+ Kрg7 49. Cс20+ Kd21 50. Fе24+ Kрg7 51. Cс21+ Kd22 52. Fе25+ Kрg7 53. Cс22+ Kd23 54. Fе26+ Kрg7 55. Cс23+ Kd24 56. Fе27+ Kрg7 57. Cс24+ Kd25 58. Fе28+ Kрg7 59. Cс25+ Kd26 60. Fе29+ Kрg7 61. Cс26+ Kd27 62. Fе30+ Kрg7 63. Cс27+ Kd28 64. Fе31+ Kрg7 65. Cс28+ Kd29 66. Fе32+ Kрg7 67. Cс29+ Kd30 68. Fе33+ Kрg7 69. Cс30+ Kd31 70. Fе34+ Kрg7 71. Cс31+ Kd32 72. Fе35+ Kрg7 73. Cс32+ Kd33 74. Fе36+ Kрg7 75. Cс33+ Kd34 76. Fе37+ Kрg7 77. Cс34+ Kd35 78. Fе38+ Kрg7 79. Cс35+ Kd36 80. Fе39+ Kрg7 81. Cс36+ Kd37 82. Fе40+ Kрg7 83. Cс37+ Kd38 84. Fе41+ Kрg7 85. Cс38+ Kd39 86. Fе42+ Kрg7 87. Cс39+ Kd40 88. Fе43+ Kрg7 89. Cс40+ Kd41 90. Fе44+ Kрg7 91. Cс41+ Kd42 92. Fе45+ Kрg7 93. Cс42+ Kd43 94. Fе46+ Kрg7 95. Cс43+ Kd44 96. Fе47+ Kрg7 97. Cс44+ Kd45 98. Fе48+ Kрg7 99. Cс45+ Kd46 100. Fе49+ Kрg7 101. Cс46+ Kd47 102. Fе50+ Kрg7 103. Cс47+ Kd48 104. Fе51+ Kрg7 105. Cс48+ Kd49 106. Fе52+ Kрg7 107. Cс49+ Kd50 108. Fе53+ Kрg7 109. Cс50+ Kd51 110. Fе54+ Kрg7 111. Cс51+ Kd52 112. Fе55+ Kрg7 113. Cс52+ Kd53 114. Fе56+ Kрg7 115. Cс53+ Kd54 116. Fе57+ Kрg7 117. Cс54+ Kd55 118. Fе58+ Kрg7 119. Cс55+ Kd56 120. Fе59+ Kрg7 121. Cс56+ Kd57 122. Fе60+ Kрg7 123. Cс57+ Kd58 124. Fе61+ Kрg7 125. Cс58+ Kd59 126. Fе62+ Kрg7 127. Cс59+ Kd60 128. Fе63+ Kрg7 129. Cс60+ Kd61 130. Fе64+ Kрg7 131. Cс61+ Kd62 132. Fе65+ Kрg7 133. Cс62+ Kd63 134. Fе66+ Kрg7 135. Cс63+ Kd64 136. Fе67+ Kрg7 137. Cс64+ Kd65 138. Fе68+ Kрg7 139. Cс65+ Kd66 140. Fе69+ Kрg7 141. Cс66+ Kd67 142. Fе70+ Kрg7 143. Cс67+ Kd68 144. Fе71+ Kрg7 145. Cс68+ Kd69 146. Fе72+ Kрg7 147. Cс69+ Kd70 148. Fе73+ Kрg7 149. Cс70+ Kd71 150. Fе74+ Kрg7 151. Cс71+ Kd72 152. Fе75+ Kрg7 153. Cс72+ Kd73 154. Fе76+ Kрg7 155. Cс73+ Kd74 156. Fе77+ Kрg7 157. Cс74+ Kd75 158. Fе78+ Kрg7 159. Cс75+ Kd76 160. Fе79+ Kрg7 161. Cс76+ Kd77 162. Fе80+ Kрg7 163. Cс77+ Kd78 164. Fе81+ Kрg7 165. Cс78+ Kd79 166. Fе82+ Kрg7 167. Cс79+ Kd80 168. Fе83+ Kрg7 169. Cс80+ Kd81 170. Fе84+ Kрg7 171. Cс81+ Kd82 172. Fе85+ Kрg7 173. Cс82+ Kd83 174. Fе86+ Kрg7 175. Cс83+ Kd84 176. Fе87+ Kрg7 177. Cс84+ Kd85 178. Fе88+ Kрg7 179. Cс85+ Kd86 180. Fе89+ Kрg7 181. Cс86+ Kd87 182. Fе90+ Kрg7 183. Cс87+ Kd88 184. Fе91+ Kрg7 185. Cс88+ Kd89 186. Fе92+ Kрg7 187. Cс89+ Kd90 188. Fе93+ Kрg7 189. Cс90+ Kd91 190. Fе94+ Kрg7 191. Cс91+ Kd92 192. Fе95+ Kрg7 193. Cс92+ Kd93 194. Fе96+ Kрg7 195. Cс93+ Kd94 196. Fе97+ Kрg7 197. Cс94+ Kd95 198. Fе98+ Kрg7 199. Cс95+ Kd96 200. Fе99+ Kрg7 201. Cс96+ Kd97 202. Fе100+ Kрg7 203. Cс97+ Kd98 204. Fе101+ Kрg7 205. Cс98+ Kd99 206. Fе102+ Kрg7 207. Cс99+ Kd100 208. Fе103+ Kрg7 209. Cс100+ Kd101 210. Fе104+ Kрg7 211. Cс101+ Kd102 212. Fе105+ Kрg7 213. Cс102+ Kd103 214. Fе106+ Kрg7 215. Cс103+ Kd104 216. Fе107+ Kрg7 217. Cс104+ Kd105 218. Fе108+ Kрg7 219. Cс105+ Kd106 220. Fе109+ Kрg7 221. Cс106+ Kd107 222. Fе110+ Kрg7 223. Cс107+ Kd108 224. Fе111+ Kрg7 225. Cс108+ Kd109 226. Fе112+ Kрg7 227. Cс109+ Kd110 228. Fе113+ Kрg7 229. Cс110+ Kd111 230. Fе114+ Kрg7 231. Cс111+ Kd112 232. Fе115+ Kрg7 233. Cс112+ Kd113 234. Fе116+ Kрg7 235. Cс113+ Kd114 236. Fе117+ Kрg7 237. Cс114+ Kd115 238. Fе118+ Kрg7 239. Cс115+ Kd116 240. Fе119+ Kрg7 241. Cс116+ Kd117 242. Fе120+ Kрg7 243. Cс117+ Kd118 244. Fе121+ Kрg7 245. Cс118+ Kd119 246. Fе122+ Kрg7 247. Cс119+ Kd120 248. Fе123+ Kрg7 249. Cс120+ Kd121 250. Fе124+ Kрg7 251. Cс121+ Kd122 252. Fе125+ Kрg7 253. Cс122+ Kd123 254. Fе126+ Kрg7 255. Cс123+ Kd124 256. Fе127+ Kрg7 257. Cс12

ТЭАТРЫ

Опера

8 (аўт) — «Яўгэн Анегін».
9 (ср) — «Царская нявеста».
10 (чц) — «Севільскі цырульнік».
11 (пт) — «Зімовая казка».

Тэатар беларускай драматургії

3 (чц) — «Понікі Плат».
6 (нда) — «Чорны квадрат».
4 (пт) — «Гемонцы звер».
5 (сб), 13 (нда) — «Нязваны госьць».
9 (ср) — «Містэр Розыгрыш».
10 (чц) — «Валяніціна».
11 (пт) — «Песыні ваўка».
12 (сб) — «Палёты з анёлам».
13 (нда) — «Нязваны госьць».

Тэатар-студыя кінаактора

3 (чц) — «Тэатар купца Ялішкіна».
4 (пт) — «Айседора. Танец ка-ханінія».
5 (сб), 6 (нда) — «Выкраданье Алены».

Моладзевы тэатар эстрады

3 (чц) — «Эстрадны кактэйль».
4 (пт) — «Барабаннае шоў».
5 (сб) — «Капала Алесія Ласія».

Моладзевы тэатар

3 (чц) — «Банкрут».

4 (пт) — «Хітара закахання».
5 (сб) — «Лейтэнант Валодэ́з-ка».

6 (нда) — «Пігмаліён».

Музычны тэатар

3 (чц) — «Арфай і ўрдыдка».
4 (пт) — «Цыганскі барон».
5 (сб) — «Ноч у Венціі».
6 (нда) — «Марыца».

Тэатар ім. Горкага

4 (пт) — «Сунічная паліяна».
5 (сб) — Творчы вечар Р. Ян-коўскага.
6 (нда) — «Анджела і іншыя».

Тэатар пляек

4 (пт) — «Чайка. Вопыт прачы-таннія».

ІМПРЭЗЫ

Кавуки

9 і 10 лютага (серада, чацьвер) у тэатры імя Я. Купалы японскі тэатр «Нао кабукі» паказвае спектакль «Шалёнае ха-ханыне самурая» паводле п'есы Намбоку Цуруя «Клянуся сваім жыхцему ў хаканых да Санга». Квіткі: 15 000 — 40 000.

Дакрананыне

12 лютага (субота) у клубе ім. Дзяржынскага (бул. Камса-мольская, 30) спектакль «Дакрананыне». Рэжысэр Мікалай Пінгін. Квіткі: 6000—12 000.

Съвет дзяяцінства

3 9 да 11 лютага ў выста-вачным павільёне НВЦ «Бел-экспо» (Менск, Я. Купалы, 27) пройдзе міжнародная спэця-лизаваная выставка «Съвет дзя-цінства».

Зала камэрнай музыки

4 (пт), 19.00 — санатны вечар. Выканоўцы: Уладзімер Клачко (скрыпка), Юры Гиль-дзюк (фартэпіяна).

5 (сб), 19.00 — гішпанская і французская камэрнай музыка. Выканоўцы: Наталья Бярэзіна (сапрана), Алеся Аляксееўна (фартэпіяна).

К/з «Менск»

13 (нда), 19.00 — пяцігодзь-дзе менскай школы-студыі ба-лету Алы Духавай «Тодэс». Канцэрт.

Драўляная скульптура

Выставка драўлянай скульптуры Даніїла Тварановіча Сеўрука «Шляхамі съвятла» працуе ў літаратурным музеі Максіма Багдановіча (бул. Багдановіча, 7а).

Падрыхтавалі паласу Нааста Бакшанская, Алег Гардзінка, Павал Свяядлоў.

дзе варта быць

Другі фронт чытання

На люты аўтары кніжнай сэрыі «Другі фронт мастацтва» заплянавалі чатыры су-польныя публічныя выступы ў менскіх кнігарнях. «Літаратур-ныя чытанні» пачнуцца 3 лу-тага (чацьвер) а 18-й кнігарні «Веды». 9 лютага (серада) а 18-й — у «Акадэмкнізе». 14 лютага (пяndeць) а 17-й чытанні «Да дня Святога Ва-лянціна» пройдуць у «Падлі-ных выданнях», а 23 лютага (серада) а 17-й «другафон-таўцы» завітаюць у «Кнігарню пісьменніка», каб павінша-ваць усіх з Днём абаронцаў іншыя.

У чытаннях возьмуць удзел Валянцін Акудович, Альгерд Бар-харэвіч, Юр'яс Барысевіч, Міхась Башура, Пятро Васі-ченка, Зыміцер Вішней, Дзэзі і Віктар Жыбуль, Кацярына Марголь, Сяргей Мінскевіч, Зыміцер Плян, Вік Траснас і іншыя.

Уваход на чытанні вольны. Каб заахоўці аматараў белару-скай літаратуры, кожны з на-веднікаў атрымае ў падарунак кнігу «Alter Nemo» Юрасі Бары-севіча альбо «Горад за 101-м клямістрам» Алеся Бычкоўска-га.

Фан-клуб беларускай эстрады

3 лютага адбудзеца па-сядзённе фан-клубу белару-скай музыкі на тэму «Што для цібе беларуская музыка?» (Менск, Румянцева, 13). Пача-так а 18-й.

КЛЮБНАЕ ЖЫЦЬЦЁ

Рэактар (649-08-88, 766-24-25, 400-67-74)

4 (пт), 18.00 — гурт «Нагуль» з прэзэнтацияй альбому «Ў зямлі пад Спадніцай».

11 (пт) — солнын канцэрт гурту «Стары Ольса»: сядрэвячнай дыскатэка, любімы і новыя песні ды шмат іншага. Квіткі: 8000 (тапол), 15 000 (столік + кампакт-диск у падарунак).

Графіці (693-74-16, 280-01-54)

3 (чц), 19.00 — вечар аўтарс-кай песьні.

4 (пт), 19.00 — «Ляляльны му-раш»

8 (аўт), 20.00 — гурт «Нэйра Дзюбель».

9 (ср), 20.00 — джаз-бэнд «Stop-time».

10 (чц) — вечар аўтарской песьні.

Гудвін (226-13-06, 626-13-03)

3 (чц), 20.00 — «P.S. Jazz».

4 (пт), 21.00 — жывая музыка: гурт «Blues Street Friends».

5 (сб), 21.00 — жывая музыка: Аркадз Эскін і яго джаз-квартэт.

7 (пн), 22.00 — жывая музыка.

Ізюм (206-66-18)

3 (чц), 22.00 — «Royalty—R'N'B»: dj Nicky Jazz (Масква), dj Mc Shayon (Масква), dj Gaamer.

4 (пт), 2.00 — dj Mitya, dj Jerry B.

Bronx (288-10-61)

3 (чц), 22.00 — dj-bar.

5 (сб), 23.00 — dj-bar.

Белая вежа (284-69-22, 239-16-00)

3 (чц), 23.00 — «White Tower Party»: dj Top, dj Grizzly.

5 (сб), 23.00 — dj Mihel, dj Deep.

6 (нда), 23.00 — dj Alex.

Блінджак (219-00-10)

3 (чц), 23.00 — dj Egor.

4 (пт), 22.00 — dj Egor.

6 (нда), 23.00 — dj Egor.

Шляхамі съвятла

Выставка драўлянай скульптуры Даніїла Тварановіча Сеўрука.

Хіно ў Менску

X-Ray (223-93-55)

4 (пн), 22.00 — dj-bar.

5 (сб), 23.00 — dj-bar.

Рэйтнігавыя абмежаванні:

*** — дзэці да 16 год не дапус-каюцца;

*** — дарослы з 18 год.

ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Тэатар юнага гледача

6 (нда), 13 (нда) — «Паліяна».

8 (пт) — «Рыцар Ордэна Сон-ца».

9 (ср) — «Маленькая трагедыя».

10 (чц) — «Палачанка».

12 (б) — «Сястра мая Руса-лачка».

6 (нда) — «Кот у бутах».

13 (нда) — «Пітэр Пэн».

6 (нда), 13 (нда) — «Воўк-ма-раплавец».

12 (б) — «Айбаліт, Бармалей, пра жывёл і Брадэй».

Музычны тэатар

5 (сб) — «Бураціна.ру».

6 (нда) — «Айбаліт-2002».

КІНО ДЗЕЦЯМ

Аўрора

«Маленькая ўцекачка»: 4 (пт)

14.30; 5, 6 (сб, нда) 12.30, 14.30.

«Масква»

«Гарфілд» («Выходны — усёй сям'ёй!»): 5, 6 (сб, нда) 12.00.

«Мір»

«Чалавек-павук-2»: 5, 6 (сб, нда) 14.30.

«Піянер»

«Два браты»: 4—6 (пт—нда) 12.00.

«Берасьце»

«Плянэта скарба»: 5, 6 (сб,

(пт—нда) 10.20.

КІНО НА ВЫХОДНЫЯ

Гіпі + ЦРУ = сямейка

Пасляя «Знаміства з бацькамі», калі цэрэушнік і цесьць Дзэж Бірс (Роберт Де Ніра) правяраю на дэятэ-тары хлусъні кандыдата ў зяці Гейларда Факера (Бэн Стылер), надышоў час суст-рэца і з'явіўся ў сямейка саміх Факераў.

Родныя жаніха сваё шма-табяцьлана прозвішча ап-раудалі: тата (Дастык Хо-фман) — чульвіч гін адна-часова, хатняя гаспадыня, мачі (Барбра Стрэйзанд) — пасыляховы сікс-тэррапт для хлусъніядрадных дэйду-лек і бабулек, і настав маленкі сабака Майсей выз-наеца вялічна непры-стойнымі паводзінамі.

Калі вялічнае гняз-дзечка гіпушнасці заіжджае на бранявым, як танк, трэй-леры Робэрт Да Ніра, пачы-наеца абсалютна нястры-маная непрыстайна паш-ца, якая аблізу агентства гляд-чачаўскіх сілезы і пак-ілкі ў жывасце — і пацеха га-тая з тыраты не заверши-ца (не прапусціце апошнюю грымасу Дэ Ніра).

Хофман, Стрэйзанд і Дэ Ніра — гэта акторы такога ўзроўню, якое валодае мовай жэсту. Бутэлька рому ў дэзічных руках і пер-шае прамоўленае слова (не-прыстайнае дэзічкі героя Б. Стылера) стануцца пры-емнаю нечаканкай для дэ-зідулі. Акрамя таго, як ганаро-вы дэзіржайна агент Дэ Ніра распрацаў маханічныя грудзі, каб карміць дэзічката. Падобная сіэнка была ў забытым беларускім фільме «Хамелеон» — за што фільм — дэзічкі героя.

Меня зрабіўшы выгляд, дае І Дастык Хофман з вы-ратаваным і «пасінельм» са-бакам на руках. Гісторыя з катом Бірса і сабакам Фа-

ндрэй Расінскі

ЛЕВЫМ ВОКАМ

Адкрыты ліст Кудзіненку і Сыпілбэргу

Афера Паўла Кржываглавага — гарантаваная пратіска Беларусі ў аналах сусветнай маскультуры.

Фэльетон Лёліка Ушкіна.

Мяне даюно каубасіць пытаньне: чаму лукашэнкаўская Беларусь аняк не адлюстроўва на вялікім галівудскім экране? Праблема нават ня ў тым, што мне прысыпчыла ўбачыць знаёмых сучаснікаў у выкананні супэрзорак: скажам, роль Яго цудоўна выканана бы Дажды Керы, Пазнаніка — Г'ер Рышар, Зымітра Бандарэнку — Бруса Уіліс... Проста іншым шляхам, які праз «бульвар зорак», увагі чалавецтва (чалавецтва, а ні двух-трох экспэртаў па проблемах Усходняй Эўропы) да Беларусі не прышыгнуў.

На першы погляд, пытаньне мае вось-вось вырашыцца. Хіба ў нас не апошняя дыктатура ў Эўропе? Але, як сведцы гісторыі сама па сабе дыктатура нічога не гарантуе.

То што ў Беларусі апазыцыянэр працаў у лазні, дык у Бэзврэлі-Хілт нам на гэта так скажуць: узбэцкі хан палітычных апанэнтаў смаліць на вугольлі, і нават гэта не выклікае ў кінапрадусараў жадання здымніць нейкі «Пахтакор» супраць Тэрмінатара.

Акрамя таго, калі б з'явіўся сцэнар пра жыццё пад бацькам, наўрад ці бяго-

зацьвердзілі праз складанасць беларускую канцэкту. Уявіце, што на студыю Рагамонт прыбыўшы нейкі чувак са сізаром фільму жахаў пра праблему перарэгістрацыі партарганізацый у нежыльным фондзе да 1 лютага 2005 г. Паспрабуйце давесці амэрыкосу, чаму гэта жудасна.

Для прамоўшуну Беларусі патрэбна нешта экзатычнае і агульначалавече.

Афера Паўла Кржываглавага ёсць, што нам тэрба. У выпадку экранізацыі яна абавязкова прыцягне гледачоў.

Тут ёсьць ўсё:

а) незвычайна каханыне. Замежны дыплімат прыяжджае ў нейкую ўсходне-эўрапейскую краіну X. Раптам сустракае звычайная мясцовага юнака, і абодва нешта адчуваюць. У гэтых месцы можна разагнаць лабуду пра ломку гетэрраскансала і комплекс парушэння нормаў патрыярхальнай культуры. Потым пачынаеца амур (парнавэрсію даждыем і прадамо асона) і ўсё такое;

б) рэунасьць. У юнака была дзяўчына, лепш нават таксама апазыцыянірка, якая прадае ў філіі дыплімату. Яна разумее, што губляе бой-фрэнда. У

прывадку шаленства ідзе ў КДБ. Тут таксама ломка: ці можна стукаць на чалавека, сібра па бараббце з дыктатурай? Рэунасьць перамагае. Суперкадар: герлуха пасля доўгага раздуму цятнік на сібе дзіўверы жоўтага будынку з шыльдай «КДБ»;

в) палітыка. Дыплімат им ведае, што за ім па пятках ідзе гэбуха. Кожны эпізод іх раману зафіксаваны на віде, якое дэмантруюць кіраўніку дзяржавы. Аднойчы падчас нейкай прэсухі з вуснаў презыдэнта выпадкова зъяляе: «Мы вам пакажам, як ЯНЫ (замежны дыплімат) — АЎт.» тут гомасексуалізм разводзіць!» Дыплімат разумее, што гаворка ідзе пра яго. Іх каханыне асуджана. Ён прапануе каханку разысціцы дзеля яго ж будучыні. Той пагаджаецца. Зноў ломка: іх цятнік адзін да аднага. Раптойная сустроча ў мэтро. Размова позіркамі. Выху амуру, які, як яны разумеюць, асуджана. Суперкадар: афіцэр дакладае презыдэнту: «Нашы пішні зноў узяліся за старое». І аддае касету;

г) развязка. Чарговас абастрэнныс паміж краінай і Захадам. Прэзыдэнт

прыходзіць да высновы, што прышоў час згуляць козырам. Па ўсіх каналах дэмантруюць здымкі каханыня дыпліматама і хлопца. Суперкадар: рэакцыя акружэння юнака на відэзапісі. Арышт і дэпартамент дыпліматама.

Фінал — які менавіта, будзе відаць па рыначнай каньюнктуры:

1) трагедыя: героі канчаюць сутыдам. Сакчыць з мосту адпаведна Карлавага і таго, што на Нямізе. Дзяўчынка-стукачка скачае з кола агліду ў парку Гorkага;

2) хэп-энд: КДБ вэрбует юнака, шантажуючы, што іншак ён не паступіць у ВНУ, і засылае яго на Захад, каб той забіць вядомага апазыцыяніза, напрыклад, Пазніка. Хлопчык цякіе ад ахойніку і сустракае каханку. Лепш за ўсё ў момант, калі той стаіць, гатовы да самазабойства, на Карлавым мосце.

The end.

Калі ня хопіць грошай на трагедыю, можна ўсё перарабіць на камэдью (яны танцішыя). У мяне ўжо ёсьць варыянт.

Галоўнае — трапіць у Галівуд.

Да 75-годдзя з дня нараджэння Уладзіміра Карапткевіча

Беларускі ПЭН-цэнтар

пры падтрымкы Беларускай асацыяцыі журналістаў, газетаў «Белорусская деловая газета», «Биржа информации», «Барысаўскія наўныцы», «Віцебскій кур'ер», «Вечерний Брест», «Волны час», «Газета Слонімская», «Інтэкс-пресс», «Народная воля», «Наша Ніва», «Наша слова», «Новы час», «Рэгіянальная газета», «Рэгіональныя ведомости», «Тэлевід-інфо», часопіса «Arche», «Студзенская думка», «Дзеяслой», інтэрнэт-выданні «Літара.net», «Kniri.com», «Дзед Талаш», «Пагоня.promedia.by»

аб'яўле конкурс для маладых літаратаў:

Да ўдзелу запрашваюцца творцы ад 16 да 26 гадоў (на момант аўважашчэння конкурсу). Лігурэта будуть запрошаныя на літаратурны саёнар і майстар-клясы ў Менску, перад імі выступіць знаныя пісьменнікі, выкладчыкі ВНУ, вучоныя, сьевакі, адбываюцца заікаўленыя гутаркаў аўторах

маладых аўтараў і літаратурнай дзейнасці.

На конкурсе прымаюцца літаратурныя творы (вершы, апавяданні, эсэ, п'есы, сцэнары, дэйнікі і г.д.; асабліва вітаюцца дэтэктыўна-прыгодніцкі жанр).

Да разгляду будуть прымацца творы, дасланыя (паводле даты на

паштовым штэмпеле або даты адпраўкі электроннага ліста) не пазней за 10 красавіка 2004 г. Падвядзенне вынікаў першага туру адбываецца 25 красавіка. Літаратурны сэмінар пройдзе ў Менску ў першай палове траўня.

Журы конкурсу: Васіль Сёмуха (старынін), Пярэд Васічанка, Ганна Кіслыціна, Андрэй Хадановіч, Барыс Пятровіч, Сяргей Сматрычэнка.

Творы дасылаюцца на адрес: e-mail: maladylitaratar@tut.by

Паштовы адрес: 220050, а/с 218, Менск, РГА «Беларускі ПЭН-цэнтар».

Даведкі праз электронную пошту ці тэлефон (017) 284-73-29.

ПРЫВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

zmagar@yahoo.com Т.: 722-46-04

КНІГІ

Беларуская кніга, СД, аўдый, відэа ў Гомелі штонядзелю да 13-й на пла.Паўстанія

CD «Крамбамбуля FM0.33» ужо ў Гомелі. Т.: 45-11-51, 632-88-52 (толькі SMS)

Новыя дастырнікі аўтары «Arche» ў падарунак (з маленькамі умовай), часопіс БГА, кнігі на ўсёты дыўноты, дапаможнікі. Слоўнік, відэа, аўдыё, СД, значкі, фіблы на Румянцава, 13 (ТБМ) з пандзелек да пітніцы (11.30—18.00). Т.: 234-93-71, 707-40-01

Набуду стaryнныя нумары «Arche»: 1/1998 г., 1—4/1999 г., 2—4/2000 г., 1, 3, 4/2001 г. Т.: 665-52-39. Сірхук

Прадам «Этымалагічны слоўнік беларускай мовы» (т.3—7), «Гістарычны слоўнік беларускай мовы» (т.2). Т.: 213-73-62

Штонядзелю рэдкія беларускія выданні можна знайсці

на ныніх кірмашы Палацу культуры трактарнага завода (станцыя метро «Трактарны завод»), 10.00—14.00

Дапамагу знайсці патрэбную кнігу. Т.: 753-91-96

Набуду слоўнік Насовіча, слоўнік Ластоўскага, Энцыкл

пэдыму Беларусі, кнігі па гісторыі, архітэктуры, фальклоры

стцы, ткацтве, арнамэнтальности, краінавытве.

ПРАЦА

Беларускі народны строй: пашы́, аздоба. Т.: 201-39-75. Юлія

Якасна выканана пісьменніца працы на беларускай гісторыі, літаратуры і мове. Зьявітаца загадзі пасля 17.00.

Т.: 235-18-72. Юрас

Пашук працы: набор, пераклад, выкладанье, выдавец

кі праекты. Падрыхтоўка рабіць, рэдактура, дызайн, распаўсюд.

журналистика, адміністрацыйная дзейнасць.

alesknig@mail.ru

Дапамога ў выучыванні ангельскай мовы ў амбен на кан

сультанцы па французскай і пішпанскай мове. Зьявітаца

на youcanuse.com/dz/day

Шукаем распавяднікі па беларускай мове. Т.: 649-88-88, 766-24-25, 220085 Менск, а/с 5, w1979@tut.by

229-27-89

Беларуская кнігі можна знайсці ці замовіць на штодзённі

ных кірмашы ў к/з «Менск», 10.00—18.00

Прадам ці амбінню кнігі па гісторычнай тематыцы. Розныя

нумары газет ды часопісаў. Дапамагу знайсці патрэбную

кнігу. Т.: 753-91-96

«Філіматы з «Беларускага кнігабору»

можна набыць у «Акадэмкіне»

Набуду польская-беларускі слоўнік, слоўнік Ластоўскага. Т.: 767-20-37

Кніга Паўла Севярынца «Пакаленне» «Маладага фронту» — новыя выданні, дапоўненчыя, з фатадзімкамі.

Глядзіце на сідзібі ТМБ і Управе БНФ

Штосупы з 11.00 да 15.00 ў ДК МТЗ прадае гандлёв-абменную кроцкі беларускай музыкі. Прадукцыя пасамых

танных коштак.

ПРАЦА

Беларускі народны строй: пашы́, аздоба. Т.: 201-39-

75. Юлія

Якасна выканана пісьменніца працы на беларускай гісторыі,

літаратуры і мове. Зьявітаца загадзі пасля 17.00.

Т.: 235-18-72. Юрас

Пашук працы: набор, пераклад, выкладанье, выдавец

кі праекты. Падрыхтоўка рабіць, рэдактура, дызайн,

распаўсюд.

журналистика, адміністрацыйная дзейнасць.

alesknig@mail.ru

Дапамога ў выучыванні ангельскай мовы ў амбен на кан

сультанцы па французскай і пішпанскай мове. Зьявітаца

на youcanuse.com/dz/day

Шукаем распавяднікі па беларускай мове. Т.: 649-88-

88, 766-24-25, 220085 Менск, а/с 5, w1979@tut.by

Запрашаем у падарожжя

6 лютага (нядзеля)

на маршруце: **Менск—Сымілавічы—Дукора—Блонь—Свіслач—Бабруйск—Жылічы—Чырвоны Бераг—Менск.**

13 лютага (нядзеля)

Шчучынскі раён: Мураванка—Жалудок—Ішчаліна—Старыя Васілішкі—Васілішкі—Новы Двор—Ражанка—Шчучын.

Цена квітка 21 тыс.

Т.: 232-54-58, 622-57-20 (Зыміцер) 264-12-38, 776-24-35 (Павал)

ПАШТОВАЯ СКРЫНКА

Міколу К. з Пружанаў. За ліст дзякую. Будзем часцей даваць слова З.Пазніку.

Наша Ніва

незалежная газета

заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991

галоўныя рэдактары «Наша Ніва»:

3. Вольскі (1906), А. Уласаў (1906—1914), Янка Купала (1914—1915), А. Луцкевич,

У. Знамяроўскі (1920), Д. Дубавец (1991—2000).

сакратары рэдакцыі Настя Бакшанская

галоўныя рэдактары Андрэй Даўнко

Фотарэдактар Арцём Ліва

карэктарка Настасія Машыш

нам. галоўнага рэдактара Андрэй Скурко

тэхнічныя рэдактары Андрэй Чык

мастакі рэдактар Сяргей Хараскі

выдавец і заснавальнік Фонд выдання газеты «Наша Ніва»

АДРАС ДЛЯ ДОПІСУ:

220050, Менск, а/с 537

Tel/fax: (017) 284-73-29, 8-029-707-23-29.

E-mail: nn@promedia.by

On-line: www.nn.by

© НАША НІВА. Спасылка на «Наша Ніва» абавязковая. 12 палос

фармат А2, 6 друк. арк. Друкаваны РУП «Выдавецтва Беларускі Дом друку». Менск, пр. Ф. Скаріны, 79. Радзікі не нася дадзены

адзінствы за ўсімі рэдкімі абвесткі. Кошт свядомы. Пасыв

нармалізованы. Выдавецтва Беларускі Дом друку. Адзінствы

адзінствы на ўсіх друкаваных абвестках. Кошт свядомы. Пасыв

нармалізованы. Выдавецтва Беларускі Дом друку. Адзінствы

адзінствы на ўсіх друкаваных абвестках. Кошт свядомы. Пасыв

нармалізованы. Выдавецтва Беларускі Дом друку. Адзінствы

адзінствы на ўсіх друкаваных абвестках. Кошт свядомы. Пасыв

нармалізованы. Выдавецтва Беларускі Дом друку. Адзінствы

адзінствы на ўсіх друкаваных абвестках. Кошт свядомы. Пасыв

нармалізованы. Выдавецтва Беларускі Дом друку. Адзінствы

адзінствы на ўсіх друкаваных абвестках. Кошт свядомы. Пасыв

нармалізованы. Выдавецтва Беларускі Дом друку. Адзінствы

адзінствы на ўсіх друкаваных абвестках. Кошт свядомы. Пасыв

нармалізованы. Выдавецтва Беларускі Дом друку. Адзінствы

адзінствы на ўсіх друкаваных абвестках. Кошт свядомы. Пасыв

нармалізованы. Выдавецтва Беларускі Дом друку. Адзінствы

адзінствы на ўсіх друкаваных абвестках. Кошт свядомы. П